

Niskanen Ulla

“Se syö ihmisiä, se oikeesti syö muita ihmisiä” Eläimet lasten kertomuksissa

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA
Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma
Varhaiskasvatus
2024

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

”Se syö ihmisiä, se oikeesti syö muita ihmisiä” Eläimet lasten kertomuksissa (Ulla Niskanen)

Pro gradu tutkielma, 75 sivua, 6 liitesivua

Toukokuu 2024

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella lasten kuvauksia eläimistä sekä eläinten ja ihmisten välisestä suhteesta. Aineistona tutkimuksessa on käytetty 94 sadutusmenetelmällä Suomessa kirjattua lasten kertomusta, jotka ovat osa Liisa Karlssonin vuosina 2000–2013 keräämää aineistoa *Lasten satuja Suomesta ja ulkomailta 2000–2013*. Tutkielmassa tarkastellaan saduissa ilmenevää eläimen itseis- tai välinearvoa, toimijuutta, eläinten suhdetta ihmiseen, suhdetta muihin eläimiin sekä ylläpitävätkö lapset tuttuja käsityksiä eläinten ominaisuuksista ja kuvauksista. Tutkielmassa pyrin aineiston narratiivisen analyysin avulla vastaamaan kahteen tutkimuskysymykseeni, joita ovat *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* sekä *Minkälaisena ihmisten ja eläinten välinen suhde saduissa ilmentyy?*

Ihmisten ja eläinten välillä on kautta aikain ollut moninaisia suhteita. Eläimiä voi nähdä televisiossa, metsässä, kaduilla, kodeissamme, lautasella ja yllämme. Lapset ovat luontaisesti kiinnostuneita eläimistä. Kuitenkin lasten ja eläinten välisiin suhteisiin voi liittyä myös esimerkiksi pelkoa, vallankäyttöä tai laiminlyöntiä. Lastenmediat pursuvat eläinkuvauksia, jotka ovat lähes poikkeuksetta aikuisten luomia. Elämme ilmastonmuutoksen aikakautta, jolloin eläinsuhteiden uudelleenmäärittely ja kriittinen tarkastelu voi tarjota vastauksia ilmastonmuutoksen kohtalonkysymyksiin. Tutkielma asettuu yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen alaisuuteen ja se on toteutettu monilajisuus tiedostaen.

Tutkielman tuloksien mukaan on tärkeää luoda ympäristöjä, joissa lapsia kuullaan. Sadutus on menetelmänä rikas ja se mahdollistaa lapsen täysin vapaan kerronnan. Aineistona käytettyjen satujen eläinaiheet olivat lasten itse valitsemia, eikä heitä ohjattu sadustilanteessa mihinkään kerronnalliseen suuntaan. Lasten kerronta toisti suoranaisesti jo olemassa olevia satuja. Saduissa eläimiä arvotettiin niiden lajien perusteella, saman toistuessa myös tosielämässämme. Lasten saduissa käyttämä lajisto oli laajaa ja rikasta ja se ulottui esimerkiksi suomalaisissa metsissä asuvien eläinlajien ylitse. Ihmisen valta maapallolla sekä lastenmedioiden eläinkuvaukset olivat nähtävissä tutkielman aineistossa, eläimiin kohdistettiin valtaa ja hoivaa sekä ne toimivat ihmisten kaltaisesti. Lajeista suosituin oli kissa, joka esiintyi 17 sadussa. Tuotantoeläimet väistyivät lasten kerronnassa lemmikkieläinten, harraste-eläinten sekä luonnossa elävien eläinten tieltä.

Avainsanat: satu, sadutus, yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus, monilajisuus.

Sisältö

1. Johdanto.....	4
2. Teoreettinen viitekehys.....	7
2.1 Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus	7
2.1.1 Monilajisuus	9
2.2 Narratiivinen tutkimus.....	10
2.3 Lasten kerronta	12
2.3.1. Satu.....	14
2.3.2. Sadutus	15
3. Tutkimuksen toteutus	18
3.1 Monimenetelmäisyys.....	18
3.2 Tutkimuskysymykset.....	19
3.3 Aineiston valmistelu.....	20
3.4 Aineiston analyysi.....	21
4. Tulokset.....	24
4.1 Aineistossa esiintyvät eläinlajit	24
4.2 Eläinsadut ilman ihmisiä.....	25
4.2.1 Eläin toimijana	26
4.2.2 Eläimet tekevät ihmisille tyypillisiä asioita	30
4.2.3 Ei ihmisiä.....	32
4.3 Uudelleenkerrontaa	33
4.3.1 Juoni mukailee jo olemassa olevaa satua	35
4.3.2 Uusi juoni	36
4.4 Ihmisiä & eläimiä	39
4.4.1 Eläimet ja ihmiset ovat vertaisia.....	40
4.4.2 Eläimen ja ihmisen suhdetta määrittää valta-asema	41
4.4.3 Eläin tai ihminen nähdään toisen ravintona	47
4.4.4 Arkirealistiset sadut.....	51
4.5 Abstraktia kerrontaa	53
5. Johtopäätökset.....	58
6. Pohdinta.....	62
6.1. Tutkimuksen luotettavuus & etiikka	66
Lähteet.....	70
Liitteet.....	76

1. Johdanto

Eläimet ovat osa ihmisen elämää alkaen varhaislapsuudesta. Eläimiä voi nähdä televisiossa, metsässä, kaduilla, kodeissamme, lautasella ja yllämme. Ihmisten suhde eläimiin on aina ollut läheinen, ja ne ovat olleet rinnallamme ihmisen tunnetun historian alusta saakka. Lähes jokainen lapsi päiväkodissa päiväunille menessään ottaa kainaloonsa pehmolelun, joka esittää pehmeää ja pörröistä eläintä. Monen lapsen paidassa on jonkun söpön tai hurjalta näyttävän eläimen kuva. Lapset kertovat kotona asuvista lemmikeistään ja leikkiessään muuntautuvat eläinhahmoksi karjuen ja muristen. Omaa suhtautumistani eläimiin tarkastellessani sekä varhaiskasvatuksen opettajana toimiessani olen kiinnittänyt huomioni lasten eläinsuhteisiin. Mieleissäni ovat pyörineet kysymykset siitä, millaisena lapset kokevat eläinten omistamisen, kohtaamiset eläinten kanssa sekä niiden ravintona käyttämisen? Tämä tutkielma syntyi halustani ymmärtää lasten ja eläinten välistä suhdetta. Toinen merkittävät tekijä tämän tutkielman aiheen muodostumisessa on ollut ilmastomme nykyinen tila. Elämme ilmastonmuutoksen aikakautta ja mielestäni eläinsuhteiden uudelleenmäärittelyn ja kriittisen tarkastelun aika on koittanut.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on 94 Suomessa sadutusmenetelmällä kerätyn kertomuksen avulla tarkastella lasten kuvauksia eläimistä sekä ihmisen ja eläimen välisestä suhteesta. Aineistona tutkimuksessa on käytetty yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon säilöttyä Liisa Karlssonin keräämää aineistoa: *Lasten satuja Suomesta ja ulkomailta 2000–2013*. Karlssonin aineisto sisältää 593 sadutusmenetelmällä kerättyä lasten kertomaa satuja.

Schuurmanin ja Räsänen (2020) mukaan eläimet ovat kulkeneet ihmisten rinnalla tuntemamme historian ajan. Eläimet ovat osa jokapäiväistä kulttuuriamme ja yhteiskuntamme toimintaa. Ihmiset hyödyntävät ja käyttävät eläimiä muun muassa ravintona, tutkimusvälineenä, työvoimana, viihteenä sekä terveyden ylläpitäjänä. Eläin voidaan nähdä myös kotona olevana kumppanina ja perheenjäsenenä. Luonnossa elävät eläimet elävät ihmisten vaikutuspiirissä, niitä metsästetään, suojellaan, katsellaan ja kuvataan, sekä niiden elinpiirejä muokataan. Eläimiin liittyvät kysymykset ovat muodostamassa ilmastokysymysten lisäksi ihmiskunnan tulevaisuuteen liittyvät kohtalonkysymykset. Nämä kysymykset ovat lisänneet tarvetta ihmisten ja eläinten välisten vuorovaikutussuhteiden tutkimukselle ihmistieteellisestä näkökulmasta (Schuurman & Räsänen, 2020, s. 7–8).

Tammi, Hohti & Rautio (2020) toteavat lapsuuden tutkijoiden enenevässä määrin näkevän lapset kokonaisvaltaisina osina yhteiskuntaa. Tällainen ajattelu laajentaa aiempaa käsitystä, jonka mukaan lapset on nähty erillään muista, heidän ollessaan ikään kuin olemassa omissa pienissä maailmoissaan. Lasten tullessa osaksi yhteiskunnallista kokonaisuutta, laajenee käsityksemme yhteiskunnasta ja siitä, keitä siihen kuuluu. Monilajiset suhteet ovat pitkään olleet lapsuudentutkimuksen kentällä vähemmän tutkittuja. Tämä on kuitenkin muuttumassa ja aihetta tutkitaan yhä enemmän. Eläimet on aiemmissa tutkimuksissa nähty lasten kehityksen tai taitojen edistäjinä (Tammi, Hohti & Rautio, 2020).

Aiempien tutkimuksien mukaan lapset ja eläimet ovat toisilleen tärkeitä monin tavoin (Tammi, ym. 2020). Boydin (2007) mukaan lapset ovat kiinnostuneita kaikenlaisista eläimistä osan ollessa lapsille helposti lähestyttäviä ja söpöjä taikka etäisiä ja jopa pelottavia. Tammi, Hohti & Rautio (2020) selittävät, että sekä lapset että eläimet tarvitsevat turvaa ja hoivaa. Lapsuuden sekä lasten ja eläinten välisten suhteiden tarkastelu avaa oven hoivan monimutkaisen luonteen ja kauaskantoisten vaikutusten ymmärrykseen. Lapsiin tai eläimiin kohdistuva hyvä tai oikeanlainen hoiva on varsin helppoa määritellä. Kuitenkin nähdessämme hoivan aikaan ja paikkaan nivoutuvina käytäntönä, voimme päästä käsiksi sen kompleksisuuteen (Tammi, Hohti & Rautio, 2020).

Lummaan (2011) mukaan lasten- ja nuortenkirjallisuudessa eläimiin liittyvät kysymykset ovat tärkeitä, sillä nämä kirjallisuuden lajit pitävät sisällään paljon eläinkuvauksia. Aihe on relevantti myös siksi, koska monet nuoret ovat kiinnostuneita eläinten hyvinvoinnista. Teosten ihmiskeskeisyyden tuomitsemisen sijasta onkin mielenkiintoisempaa pohtia millä tavoin eläimiin ja ihmisiin liittyvät piirteet sekoittuvat eläinkuvauksissa ja mitä tällaiset piirteet kertovat vallitsevista eläinkäsityksistämme (Lummaa, 2011). Timmermanin ja Ostertagin (2011) mukaan lastenmedioissa esiintyvät keskushahmot ovat usein eläimiä. Nämä esimerkiksi kirjoissa, lauluissa, leluissa ja vaatteissa esiintyvät kuvaukset luovat käsityksiä eläimistä ja ihmisten ja eläinten välisistä suhteista (Timmerman & Ostertag, 2011). Sadut ovat osa lasten elämää varhaisesta vaiheesta asti. Saduissa esiintyy paljon eläinhahmoja ja pienetkin lapset tunnistavat useita eri eläinlajeja. Lastenmediat ja lapsille suunnatut sadut ovat lähes poikkeuksetta aikuisten tekemiä. Nämä kertomukset ylläpitävät yhteiskunnassa vallitsevia eläinkäsityksiä. Lapsille suunnatuissa saduissa esiintyvät eläinlajit ja hahmot ovat aikuisten valitsemia ja luomia. Tällöin lasten kuullessa satuja, katsoessa ohjelmia sekä lukiessaan itse kertomuksia ovat aikuiset ohjanneet heidän mielenkiinnonkohteitaan. Näistä syistä on mielenkiintoista syventyä tarkastelemaan lasten kertomia sadutuksia eläimistä.

Tässä tutkielmassa pyrin aineiston kerronnallisen analyysin avulla vastaamaan kahteen tutkimuskysymykseeni, joita ovat: *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* sekä *Minkälaisena ihmisten ja eläinten välinen suhde saduissa ilmentyy?* Tutkimuskysymyksieni kautta tarkastelen muun muassa millaisena sadutuksissa esiintyvien eläinten itseis- tai välinearvo näyttäytyy, millaista toimijuutta eläimillä on, millaisena eläinten suhde ihmisiin ja muihin eläimiin tulee esiin sekä ylläpitävätkö lapset aikuisten luomista tarinoista muodostuneita tuttuja käsityksiä eläinten kuvauksista ja ominaisuuksista.

2. Teoreettinen viitekehys

Aloitin tutkimukseni sen teoreettisen viitekehysten muodostamisella. Metsämuurosen (2003) mukaan tutkimuksessa käytettävät käsitteet ovat tärkeitä työkaluja, jotka pohjautuvat kirjallisuudesta löytyvään teoriaan. Tutkielmani sijoittuu varhaiskasvatuksen kontekstiin. Tutkielmani aineistona toimivassa Liisa Karlssonin vuosina 2000–2013 keräämässä aineistossa sadutettiin lapsia Suomessa ja ulkomailla. Karlssonin aineistossa on 593 satua ja rajasin aineistoa tätä tutkielmaa varten 94 satuun. Aineistoni koostuu Suomessa kerrotuista 3–7-vuotiaiden lasten saduista. Tutkimukseni asettuu yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen alaisuuteen. Avaan seuraavaksi yhteiskuntatieteellistä eläintutkimusta teoreettisena tutkimussuuntauksena, jonka jälkeen syvennyn monilajisuuteen. Tämän jälkeen käsittelen narratiivisen tutkimuksen peruspiirteitä, jonka jälkeen määrittelen, miksi lasten kerrontaa on tärkeää kuulla. Lopuksi tuon esiin tutkimukseni keskeiset käsitteet, joita ovat satu sekä sadutus.

2.1 Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus

Ihmisten huoli ympäristön hyvinvointia kohtaan heräsi vuonna 1964 amerikkalaisen Rachel Carlsonin julkaistessa kirjan *Silent Spring*. Kirja käsittelee kasvinsuojeluaineiden aiheuttamia lintujen kuolemia. Kirjan voidaan nähdä aloittaneen ympäristöliikkeen (Cantell, Aarnio-Linnan- vuori, & Tani, 2020, s. 10–11). Eläimet ovat aina olleet tutkimuksen kohteena esimerkiksi biologian, eläintieteiden, lääketieteen ja antropologian tieteenaloilla. Nämä tieteenalat ovat ylläpitäneet käsitystä eläimestä tutkimusobjektina, jolloin käsitys eläimestä elävänä subjektina on ollut harvinainen. Tiedostaessamme eläimen olevan subjekti, yksilö, jolla on samankaltaisia piirteitä kuin meillä ihmisillä, muuttuu suhteemme eläimeen ja näin ollen eläimille tekemiemme toimien oikeutus vaikeutuu moraalisesti (de Mello, 2021). Tämän huomion tekeminen mahdollistaa ihmistä tarkkailemaan omaa toimintaansa ja eläimiin kohdistuvia käsityksiään kriittisesti.

Tammen ja kollegoiden (2020) mukaan eläinsuhteiden ollessa tärkeä osa lasten elämää, ei aihepiiriä ole vielä riittävästi käsitelty kasvatukseen tai lapsuuden tutkimukseen liittyvissä keskusteluissa. Kaarlenkin sekä Ung- Lankin (2013) mukaan eläinten aseman merkitys länsimaisessa yhteiskunnassa, sekä ihmisten muuttuneet asenteet eläimiä kohtaan ovat lisänneet yhteiskunta- ja kulttuuritieteellistä kiinnostusta eläimiä kohtaan. Ihmisten ja eläinten välisen suhteen tarkastelulle on syntynyt yhteiskunnallista tilausta, kun nämä suhteet muuttuvat ja politisoituvat (Kaarlenkaski & Ung-Lanki, 2013). Ihmisen ja eläimen välille voi syntyä

kanssakulkijuutta. Kanssakulkijuus voi pitää sisällään kohtaamisia, yhteistyötä, vuorovaikutusta, hoivaa, huomioonottoa sekä tietoisuutta toisen olemassaolosta. Kanssakulkijuus voi olla myös haitallista toimintaa toista lajia kohtaan. Se voi pitää sisällään alistamista, väkivaltaa ja huonoa kohtelua (Räsänen & Schuurman, 2020).

Yhteiskuntatieteellisellä eläintutkimuksella (*human-animal studies*) tarkoitetaan tutkimuskenttää, joka tutkii ihmisten ja muiden eläinten välistä vuorovaikutusta (de Mello, 2021). Tutkimuksen keskiössä on ihmisen ja eläimen välisen suhde, ei pelkkä eläin (Kaarlenkaski & Ung-Lanki, 2013). Ymmärtäessämme paremmin eläinten käytöstä ja tunteita, voimme ymmärtää paremmin myös ihmisten vuorovaikutusta eläinten kanssa. Ihmiskuntamme nojaa vahvasti eläinten hyödyntämiseen ihmisten tarpeiden täyttämistä varten. Viimeisimpien vuosikymmenten aikana akateeminen tutkimus on sivuuttanut tällaiset yhteydet ihmisten ja eläinten välillä. On kuitenkin mahdotonta olla huomioimatta eläimiä, ottaen huomioon kuinka suuri vaikutus niillä on ollut kulttuuriin ja yhteiskuntaamme (de Mello, 2021).

Salla Tuomivaara (2023) tuo esiin eläinrepresentaatioiden sekä yhteiskunnallisen huomion kiinnittyvän usein lemmikkieläimiin ja luonnoneläimiin, kuitenkin ihmisten käyttäessä eniten hyväksi tuotantoeläimiä ja koe-eläimiä. Nämä eläinryhmät ovat katseiltamme piilossa, kohdistuessaamme hoivaa ja empatiaa harraste- sekä lemmikkieläimiin (Tuomivaara, 2023, s. 191–192). Modernisaation edetessä eläinten hyväksikäyttö ihmisten hyväksi on lisääntynyt. Muunlaisia eläimiä (kuin ihmisiä) käytetään resursseina kuten ruokana ja vaatteina, työvälineinä laboratorioissa sekä viihdykkeenä esimerkiksi urheilun, median sekä eläintarhojen kautta. Eläinten alisteiset kuvaukset tulevat lapsille tutuiksi lelujen, pelien, muodollisen koulujärjestelmän sekä massa- ja sosiaalisen median kautta (Cole & Stewart, 2014). Nämä kuvaukset normalisoivat eläinten käyttöä ihmisten hyödykkeinä ja resursseina.

Se, miten muita eläimiä kuvataan ja näytetään lasten medioissa, on tärkeää, sillä lastentarinoiden eläinhahmojen kautta lapset luovat, kylläkin kuvitteellisia, mutta silti tunnepitoisia suhteita kyseisiin eläimiin (Cole & Stewart, 2014, s. 89). Ja nämä kuvaukset ylläpitävät myös erilaisia suhteita ja eläinkäsityksiä, joista monet ovat kulttuurillisesti ja maantieteellisesti sidonnaisia sekä matkaavat ajassa sukupolvelta toiselle. Molloyn (2011) mukaan lapsuuden kokemukset ja lapsuuden eläinkertomukset vaikuttavat pitkään, jopa aikuisuuteen asti siihen, minkälaisia eläinsuhteita ihmisille kehittyy. Timmerman ja Ostertag

(2011) pohtivat, mitä media kertoo ja toisaalta jättää kertomatta suhteessa käsiteltävään asiaan, eli eläinlajeihin.

Yhteiskuntatieteinen eläintutkimus on monitieteinen, monimenetelmäinen sekä kansainvälisesti vakiintunut tutkimusala. Ala pyrkii kuvaamaan ja kriittisesti tarkastelemaan sekä tulkitsemaan eläinten asemaa ja merkityksiä yhteiskunnassamme, eläinten toimijuutta, ihmisen ja eläimen välistä vuorovaikutusta sekä eläinten representaatiota. Suomessa tieteenala liitetään tutkijan omaan tieteenalaan, sillä se ei ole tähän asti vielä vakiinnuttanut omaa tieteenalaansa. Useimmiten tieteenalaa tutkitaan ihmistieteellisen taikka yhteiskuntatieteellisen tieteenalan alaisuudessa (Kaarlenkaski & Ung-Lanki, 2013). Aaltolan ja Wahlbergin (2020) mukaan kriittinen eläintutkimus pitää sisällään arvoperustan, jonka mukaan myös muilla eläimillä kuin ihmisillä on itseisarvoa. Eläinten subjektiivisuuden ja toimijuuden ymmärtäminen luo pohjaa itseisarvon tunnistamiselle (Aaltola & Wahlberg, 2020, s. 12). Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus luo raamit, joiden alaisuuteen tutkimukseni asettuu. Tutkimukseni keskeisiä käsitteitä ovat satu, sadutus sekä monilajisuus. Avaan seuraavaksi syitä, joiden perusteella lasten kerrontaa on tärkeää kuulla, jonka jälkeen syvennyn keskeisiin käsitteisiini.

2.1.1 Monilajisuus

Monilajisuus pitää sisällään ajatuksen siitä, että ihminen on laji muiden lajien joukossa. Näitä lajeja voivat olla esimerkiksi kasvit, eläimet sekä mikroskooppiset olennot. Monilajisuuteen keskittyvä tutkimus ymmärtää ihmisen kulttuurillisten saavutusten ja olemassaolon syntyneen liitossa muiden lajien kanssa (Tammi ym., 2020, s. 15–16). Muista eläimistä kuin ihmisestä puhuttaessa on Vihelmaan (2021) mukaan mahdollista tuoda esiin ihmisen lukeutuminen eläinten kategoriaan. Tällöin käytetään indefiniittipronominia *toinen* tai *muu*, lisäämällä se rinnastukseen, jolloin inhimillinen ja ei-inhimillinen ovat samalla tasolla. Tätä voidaan käyttää puhuttaessa *muista* tai *toisista eläimistä*. Muista puhuminen esiintyy tarkoituksenmukaisena esimerkiksi silloin, kun halutaan korostaa yksilötasolla tapahtuvaa toimijuutta. Puhuttaessa ”minusta ja muista eläimistä” mahdollistaa jälkimmäinen yksikkö pitävänsä sisällään esimerkiksi hirviä ja hyttysiä enemmän kuin ihmisiä (Vihelmaa, 2021).

Van Dooren, Kirkseyn & Münsterin (2016) mukaan monilajisen tutkimuksen kenttä pyrkii ymmärtämään maailmaa materiaalisesti todellisena, osittain tunnettuna, moniluontoisena ja monikulttuurisena. Myös muut kuin ihmiset tekevät itsensä ja muiden välisiä huomioita.

Esimerkiksi jotkin mehiläislajit pölyttävät vain tietyn lajisia viikunakasveja. He kuvailevat monilajisia todellisuuksia hämmentävinä, sotkuisina ja aina epätasaisina. Monilajinen tutkimus haastaa eettisiä velvollisuuksia ja moninkertaistaa käsityksiämme siitä, mikä on hyvä ja oikea tapa toimia (Van Doore, Kirksey & Münster, 2016). Kirksey & Chaon (2022) mukaan useat tutkijat ovat hylänneet englanninkielisen termin *nonhuman* (suom. muu kuin ihminen) käytön, sillä termin voidaan nähdä pitävän sisällään ajatuksen siitä, että jotain puuttuisi. Nurmen (2023) mukaan kestävyysnäkökulmia tarkasteltaessa tärkeäksi muodostuu kysymys siitä, miten lähiyhteisön aikuiset sekä kulttuuriset säännöt muovaavat ja ohjaavat lasten käsityksiä monilajisista kohtaamisista (Nurmi, 2023, s. 67).

Tutkimuksessani monilajisuus toimii ikään kuin laseina, joiden läpi lasten kerrontaa tarkastellaan. Tutkimuksessani tiedostetaan ihmisen olevan laji muiden lajien joukossa, tällöin lapsi ja eläin ovat tutkimuksessani yhtä tärkeitä. Tämä mahdollistaa eläinten ja lasten välisen suhteen tarkastelun monilajisuus tiedostaen. Lasten kerrontaa tarkastellessa tulee muistaa kuitenkin kerronnan toinen osapuoli, eläimet. Tarinoissa esiintyviltä eläinlajeilta ei ole mahdollista kysyä heidän kantaansa tällaisiin heistä kerrottuihin tarinoin ja niistä tehtyihin näkemyksiin, yleistyksiin ja huomioihin. Tällöin tässä tutkimuksessa eläinten ääni ja ajatukset eivät tule kuulluksi, vaan tutkimuksessa tuodaan näkyviin ihmisen ja erityisesti lasten näkökulma asiaan. Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus kohtaakin juuri tässä rajallisuutensa ja tulevaisuudessa tulisi pohtia, millaisin menetelmin tutkimusta voitaisi toteuttaa, jotta myös eläinten ääni ja näkemykset tulisivat kuulluksi.

2.2 Narratiivinen tutkimus

Tutkielmani on toteutettu narratiivisena eli kerronnallisuuteen keskittyvänä tutkimuksena. Hannu Heikkinen (2018) kuvailee kertomusta inhimillisen kerronnan perusmuodoksi, jonka ympärille elämässämme kokemamme kietoutuu. Sawyerin (2011) mukaan narratiivisuus on kielitieteellisestä näkökulmasta yksilö kertomassa tarinaa. Kuitenkin monissa tutkimuksissa on todettu tarinoiden muodostamiseen osallistuvan useita henkilöitä (Sawyer, 2011). Heikkisen (2018) mukaan tutkimuksen aineiston laatua voidaan kuvailla narratiivisena. Narratiivisuuden onnistuessa ei teksti sisällä selkeää juonta, vaan se on kerrontamuotoista. Narratiivista tekstiä tarkastellessa otetaan huomioon tekstin kertomusmuotoinen kielenkäyttö ja kerrontaan tekstilajina. Englanninkielinen termi *narrative* käännetään Heikkisen mukaan suomeksi kerronnallisuudeksi tai kertomuksellisuudeksi (Heikkinen, 2018, s. 180). Narratiivisen

tutkimuksen aineistona on mahdollista käyttää monenlaisia erilaisia aineistotyyppisiä (Hänninen, 2018, s. 192).

Päädyin toteuttamaan tutkimukseni narratiivisena tutkimuksena, sillä koen sen sopivan kertomusmuotoiselle aineistolle. Hännisen (2018) mukaan kerronnallisen tutkimuksen peruseriaatteena on kohdistaa huomio kertomuksiin ja kertomiseen tiedon rakentajana ja välittäjänä. Hänen mukaansa tärkein narratiivisen tutkimuksen käsitteistä on tarina. Tarinan hän määrittelee olevan kertomuksen tapahtumarakenne. Tarina vastaa kysymykseen mitä on tapahtunut. Tapahtumien kulku voidaan kertoa kielellisesti, mutta myös muilla tavoin. Esimerkiksi runona, sarjakuvana, piirroksena, näytelmänä taikka nonverbaalisesti, kuten tanssin, kuvien tai eleiden avulla. Tarinan kulku on yleisesti ottaen aina eteenpäin liikkuvaa. Kuitenkin kertomus voi rikkoa tätä kaavaa, alkaen lopusta tai kulkien ajassa edestakaisin takaumien avulla. Tarinan perinteinen rakenne alkaa alusta kulkien keskikohdan kautta toiseen ajankohtaan kuin alkuun, eli loppuun (Hänninen, 2018).

Riessmanin (2008) mukaan kaikenlainen teksti ja puhe ei voi olla narratiivista. Muita suullisen kommunikaation tapoja ovat muun muassa haastattelut, raportit ja aikakirjat. Kertomus, kuten esimerkiksi elämäntarina voi muodostua pitkän ajan kuluessa ja se voi koostua useista erimuotoisista palasista. Kuten haastatteluista, havainnoista ja dokumenteista. (Riessman, 2008). Kertomuksellisuus on saanut ajan saatossa maailmassa aikaan sosiaalisia muutoksia. Kahdennenkymmenennen vuosisadan vastavirtaliikkeet kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ajavat sekä feministiset- ja kansalaisoikeusliikkeet ovat saaneet syntynsä yksilöiden kokoonnuttua yhteen jakamaan kertomuksiaan kokemistaan syrjinnän hetkistä (Riessman, 2008, s. 9).

Tutkimukseni lähtökohdaksi ja määrittäväksi tekijäksi asettuivat lasten tarinoissa esiintyvät hahmot. Aineiston kaikissa saduissa esiintyy eläimiä. Olen kiinnostunut eläinten suhteesta muihin satujen hahmoihin, kuten ihmisiin. Näin ollen tutkimuksessani on nähtävissä narratologisen tutkimuksen vivahteita. Hänninen (2018) puhuu narratologisesta tutkimuksesta kielitieteellisenä suuntauksena, joka pohjautuu kielen rakennetta koskevaan tutkimukseen. Narratologisessa tutkimuksessa voidaan kiinnittää huomiota tarinan henkilöihämmöihin, toimijoiden intentioihin sekä tapahtumapaikkoihin (Hänninen, 2018). Osassa aineistoni saduissa lasten kertoman sadun tapahtumapaikka antoi minulle ymmärrystä tarinan henkilöihämmöjen toiminnasta. Esimerkiksi tulosluvussani 1.3.2 Eläimet tekevät ihmisille tyypillisiä asioita- eläinhahmot liikkuvat autolla ajaen, asuivat talossa ihmisten tavoin sekä

kävivät leikkimässä leikkipuistossa. Näin ollen analyysia tehdessäni minulla oli mahdollista tunnistaa eläinten toimivan ihmisten tavoin.

Monika Fludernik (2010) määrittelee kertomuksen tarkoitukseksi inhimillisen tajunnan kuvaamisen. Kerrotun tarinan aihe määräytyy kokemuksellisuudesta. Kerronnallisuus ei ole tekstin ominaisuus, vaan jokaisen lukijan siihen liittämä piirre. Lukija kerronnallistaa tekstiä tulkittuaan sen olevan kertomus. Luonnollisen narratologian teoriat pohjautuvat kognitiiviseen kielitieteeseen. Keskeisimpiä luonnollisen narratologian periaatteita on Fludernikin (2010) mukaan kaksi, ensimmäisen periaatteen mukaan luonnollisen kertomuksen kognitiivista viitekehystä on mahdollista soveltaa kaikenlaisiin kertomuksiin. Toisen periaatteen mukaan, lukuprosessi, kuten aiemmin jo todettiin, tekee kertomuksesta kertomuksen (Fludernik, 2010, s. 18).

Sadutus on narratiivisen tutkimuksen kentällä lasten perinteisistä ohjatun kerronnan menetelmistä poikkeava. Karlssonin (2013) mukaan perinteisesti aikuinen voi esimerkiksi antaa lapselle aiheen, josta kertoa, lasta saatetaan pyytää toistamaan aikuisten kertoma tarina, tai kuvailemaan jotakin aikuisen valitsemaa kuvaa. Lasten kerrontaa ohjataan, sillä siitä halutaan löytää vastaus tiettyihin kysymyksiin. Tällöin rajoitetaan lapsen vapaata aihevalintaa, eikä lapsi saa mahdollisuutta kertoa hänelle tärkeistä aiheista. Sadutusmenetelmässä valta on kertojalla, eli lapsella (Karlsson, 2013).

2.3 Lasten kerronta

Tutkielmassani käytettävä aineisto koostuu lasten kertomista saduista. Lapsille suunnattu kerronta kuin myös heidän itse tuottamansa kerronta mahdollistaa lapsille uuden oppimisen sekä kuulluksi tulemisen. Huttusen (2013) mukaan kansainväliset tutkimukset ovat tuoneet esiin kertomuksellisten prosessien alkavan varhaislapsuudessa. Lapset antavat merkityksiä omille kokemuksilleen kertomuksiensa avulla. Lyhyissäkin kertomuksissa on merkityksiä, joiden kautta lapsen narratiivinen identiteetti rakentuu. Henkilö muodostaa elämänsä aikana omien kertomuksiensa avulla omaa elämäntarinaansa (Huttunen, 2013).

Vuonna 1989 YK julkaisi lapsen oikeuksien sopimuksen, joka on maailman ratifioituin ihmisoikeussopimus. Sopimuksen 13. artiklassa tuodaan esiin lapsen oikeus vapaan mielipiteen ilmaisuun. Lapsella tulee olla mahdollisuus vastaanottaa ja levittää kaikenlaista tietoa ja ajatuksia, kirjallisessa, suullisessa, painetussa tai missä tahansa hänen itse haluamassaan

muodossa. 31. Artiklassa todetaan lapsen oikeus lepoon, vapaa-aikaan, leikkimiseen, virkistystoimintaan sekä vapaaseen kulttuurielämään ja taiteisiin osallistumiseen. Sopimuksen 28. & 29. artiklassa kirjataan lapsen oikeus saada opetusta ja koulutusta, joka pyrkii lapsen persoonallisuuden, valmiuksien sekä lahjojen täyteen kehittymiseen (YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista, 1989). Varhaiskasvatusta Suomessa ohjaa Opetushallituksen (OPH) antama valtakunnallinen määräys *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Varhaiskasvatuksen tehtäväksi on määräyksessä kirjattu lapsen suojeleminen, sekä lapsen oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Määräyksen mukaan varhaiskasvatus perustuu käsitykseen siitä, että jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, ymmärretyksi ja huomioduksi omana itsenään. Vuorovaikutustaitojen kehityksen kannalta kuulluksi tuleminen kokemukset ovat tärkeitä.

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan lasten kanssa lastenkirjallisuuteen ja rikkaisiin sekä vaihteleviin teksteihin. Lapsille kerrotaan tarinoita ja heitä kannustetaan tarinoiden keksimiseen. Lasten kertomia kertomuksia, sanallisia viestejä sekä loruja dokumentoidaan (OPH, 2022). Suvilehdon (2020) mukaan varhaiskasvatuksen päivittäiseen toimintaan kuuluu lapsen huomioiminen ja kuunteleminen. Riihelä (2004) toteaa perinteisessä opetustilanteessa opettajien ja kasvattajien käyttävän 80–90 prosenttia luokkahuoneissa käytävistä keskusteluista, jolloin lapsille jää 10–20 prosenttia puhetilaa. Näin ollen lapset kuuntelevat, kun aikuiset puhuvat ja vasta puheenvuorojen kääntyessä vastakohtaisiksi on aikuisella tilaa kuunnella lasten kerrontaa. Lapsikeskeisyyden kasvu opetuskentällä on luonut kuvan lapsia kuulevista aikuisista (Riihelä, 2004, s. 193).

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, sekä varhaiskasvatuksen perusteiden voidaan Suomessa katsoa kuuluvan tärkeimpiin kasvatustoimintaa ohjaaviin dokumentteihin. Nämä dokumentit luovat raamit lasten kasvatukseen niin kotona kuin päiväkodeissa, kouluissa ja muissa oppilaitoksissa. Lasten kerronnan kuuleminen, havainnoiminen sekä ylös kirjaaminen on tärkeää, jotta lapsi tietää tulleensa kuulluksi. Tässä tutkielmassa lasten kertomat sadut toimivat tutkimukseni pohjana. Heidän kerrontansa avaa oven lasten maailmaan. Pyrin tutkimuksessa havainnoimaan kerronnassa kuultavia nyansseja sekä ymmärtämään, kuinka lapset kuvailevat ja hahmottavat eläimiä sekä ihmisten ja eläinten välisiä suhteita.

2.3.1. Satu

Kansanuskomuksia on vuosisatojen ajan siirretty satujen muodossa nuoremmille sukupolville sekä maasta toiseen (Ojanen, 1980). Varhaisin tunnettu taide käsitteli eläimiä. Seinämaalaukset Chauvet'n luolassa esittävät eläimiä sekä kahdennenkymmenennen vuosisadan tunnetuimmat taiteilijat maalasivat ja veistivät härkiä ja minotaureja. Vaikka visuaaliset teokset eivät ole suoranaisesti narratiivisia kertomuksia, voidaan niistä ymmärtää ajan kertomukset ja nähdä eläinkertomusten olevan jopa vanhempia kuin itse luolamaalaukset (Boyd, 2007). Sadut ovat eurooppalaisen kirjallisuuden tyyllilajeista vanhimpia. Satuja on kansankertomusten tutkijoiden toimesta jaoteltu ihme-, legenda-, novelli-, eläin- sekä pilasatuihin. Vanhimpia näistä ovat faabelit eli eläinsadut sekä ihmesadut (Suojala & Karjalainen, 2001, s. 6). Faabelit ovat luontoaiheisia opettavaisia satuja, jotka käsittelevät ideologisia ja poliittisia yhteiskunnallisia kysymyksiä (Laakso, Lahtinen & Heikkilä-Halttunen, 2011). Faabeleissa Nikolajevan ja Scottin (2006) mukaan ihmisten viat näyttäytyvät eläinhahmojen kautta.

Kansansadut sekä Aisopoksen eläinfaabelit olivat olemassa jo ennen lastenkirjallisuuden syntyä. Kuitenkin eurooppalaisen lastenkirjallisuuden muodostuessa, sisällytettiin faabelit osaksi lastenkirjallisuutta, sillä niiden katsottiin sopivan erityisesti lapsille (Lassén-Seger, 2020, s. 168). Ojasen (1980) mukaan perinteiset kansansadut ovat syntyneet tarpeesta hahmottaa elämän tarkoitusta. Saduissa esiintyy ristiriitaitilanteita ja niissä ihmisen sisäiset prosessit on mahdollista kääntää visuaaliseksi kielikuviksi. Sadussa tärkeintä ei ole juoni, vaan sen herättämät tunnetilat. Lapselle sadun maailma on luontainen, sillä heillä on kykyä siirtyä todellisesta maailmasta toiseen. Satu pitää sisällään symbolikieltä, jonka kautta ongelmien käsittely on helpompaa ja turvallisempaa kuin tosielämässä toimiminen. Sadut kuvaavat usein pulmatilanteita, tappioita tai voittoja, joihin sadussa löydetään ratkaisu (Ojanen, 1980).

Satujen käyttö varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä mainitaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa useita kertoja. Sadut voivat rikastuttaa liikuntaa ja leikkiä, niiden lisäksi toiminnassa voidaan käyttää esimerkiksi kuvataidetta, leikkiä ja musiikkia (OPH, 2022). Haapaniemi-Maulan (1997) mukaan vauvoille satuja ovat vanhempien puhe, laulu ja lepertely. Puhuva lapsi kuuntelee mielellään kertomuksia, satu voi rakentua yhden tapahtuman ympärille, joka on esimerkiksi lapselle tuttu tai kertojan kanssa yhdessä koettu. 4–5-vuotias lapsi kuuntelee mielellään pidempiäkin kertomuksia, 6–7-vuotias pysyy mukana monivaiheisessakin kerronnassa ja sadut voivat olla aiheeltaan jännittävämpiä (Haapaniemi-Maula, 1997). Hännisen (2018) mukaan sadussa esiintyviä tyypillisiä

henkilöhahmoja ovat kasvit, fantasiahahmot tai eläimet. Nämä hahmot toimivat ihmisten tapaisesti suunnitellusti ja tahdonalaisesti (Hänninen, 2018).

Ojasen (1980) mukaan sadut avaavat lapselle mahdollisuuden luovuuteen aikana, jolloin hän ei vielä kykene ilmaisemaan itseään muilla keinoin. Sadut auttavat lasta rikastuttamaan persoonaansa, opettavat ihmissuhteista, sekä auttavat tunteiden käsittelyssä (Ojanen, 1980). Tuula ja Sami Luodon (2001) mukaan lapsen mielikuviutus käsittelee kuulemaansa satua leikkiessään. Sadut ovat hyödyllisiä lapsen kielen kehitykselle, lapset oppivat niistä uusia sanoja ja sanontoja. Sadut kehittävät muun muassa myötäelämisen taitoja, mielikuviutusta, ajattelua, kauneudentajua, keskittymiskykyä, valmiuksia kohdata pelottavia asioita sekä taitoa uusista asioista, kulttuureista (Luoto & Luoto, 2001).

2.3.2. Sadutus

Sadutusmenetelmä (engl. Storycrafting Method) on syntynyt Suomessa (Karlsson, 2014, s. 17–20). Sadutuksen perusajatuksen on kehittänyt valtiotieteen tohtori Monika Riihelä. Menetelmän toteutukseen tarvitaan avoin mieli, kynä sekä paperia (Riihelä, 2000, s. 132). Sadutusta on kehitetty ja tutkittu 1980-luvulta lähtien. Sadutuksen välineitä ovat kerronta, kuuntelu, vastavuoroisuus, lasten/aikuisten ajatusten ylös kirjaaminen sekä ääneen lukeminen. Sadutuksessa tärkeää on toisen kunnioittaminen, kuunteleminen ja arvostus. Sadutusta voidaan toteuttaa lähes missä ympäristössä tahansa ja siihen voi osallistua kaiken ikäisiä henkilöitä (Karlsson, 2014, s. 17–20). Sadutus on leikin simulointia, kuten leikissä myös saduissa rakennetaan aluksi perusjuoni, jonka jälkeen tarina täydentyy leikin edetessä (Riihelä, 2004).

Liisa Karlssonin mukaan (2014) sadutustilanteessa on läsnä joko kaksi henkilöä, saduttaja (sadun kirjaaja) ja sadun kertoja tai satua kertova ryhmä sekä saduttaja. Sadutusmenetelmässä voi satua kirjaavana henkilönä toimia esimerkiksi vanhempi, kummi, isovanhempi, ystävä tai varhaiskasvatuksen työntekijä. Kirjaava henkilö kertoo tilanteen kulun satua kertovalle henkilölle (Karlsson, 2014). Sadutukseen sisältyy neljä vaihetta (Riihelä, 2004). Satua kertova saa kertoa sellaisen sadun tai tarinan kuin itse haluaa, saduttaja kirjaa sen ylös samalla tavalla kuin se hänelle kerrotaan, lopuksi satu luetaan ääneen ja sitä on mahdollista muuttaa ja korjata mikäli kertoja niin haluaa (Karlsson, 2014, s. 24). Satua kirjaava saduttaja ei anna kertojalle aiheita, josta kertoa eikä tämä esitä lisäkysymyksiä. Henkilön (aineistossani lasten) kertoessa satuja ei sadulla tule olla tietynlaista kirjallisuudesta tuttua tarinan rakennetta. Sadun kertomista

ei tule opettaa, vaan jokaisella satua kertovalla on oma maailmansa, josta hänen kertomat satunsa nousevat esiin (Karlsson, 2014, s. 31–32).

”Sadutusmenetelmää käytettäessä ei ainoastaan anneta mahdollisuutta kertoa, mitä itse haluaa. Siinä annetaan myös mahdollisuus vaieta siitä, mistä ei halua kertoa.” (Riihelä, 2004, s. 190).

Sadutuksessa sadun pituudella ei ole merkitystä, se voi olla muutaman lauseen tai sanan mittainen, runo, näytelmä taikka kertomus tosielämästä. Se saattaa pohjautua johonkin kertojan kuulemaan ja kokemaan leikkiin, kokemukseen tai hetken mielijohteeseen (Karlsson, 2014, s. 31–32). Sadutus on menetelmänä lapsilähtöistä ja siinä kuuluu lapsen ääni. Aikuinen voi pohjustaa sadutushetkeä kertomalla lapselle, että lapsi saa kertoa mitä vain ja vääränlaista satua ei ole. Sadutukseen liittyy usein lapsen sadustaan tekemä piirustus (Suvilehto, 2020, s. 82).

Karlssonin (2014) mukaan sadutetun sadun lävitse ei tule tulkita sadun kertojaa, hänen ongelmiaan, luovuuttaan taikka persoonallisuuttaan. Sadutustilanteessa tärkeää onkin kuunnella mitä kertoja haluaa sanoa. Tilanne voi herättää kysymyksiä ja tarkentaa kuulian huomiokykyä. Sadutusmenetelmä luo ikään kuin pehmentävän verhon kuvitellun ja tosielämän välille. Sama lapsi voi kertoa täysin erilaisia satuja, jolloin sadun tunnelma voi vaihdella raa’asta ja väkivaltaisesta sadusta hempeään ja rauhalliseen satuun (Karlsson, 2014, s. 33). Riihelän (2000) mukaan jokainen sadutusmenetelmällä kerätty satu on lapsen oman luomistyön tulos. Tilanteessa perinteisen pedagogiikan ajatus kääntyy ikään kuin päinvastaiseksi, aikuinen ei sadutettaessa asettaudu opettajan rooliin, vaan hän toimii kuuntelijana ja kirjaajana (Riihelä, 2000, s. 134).

Aineistossani on käytetty niin yksin sadutusta kuin ryhmäsadutusta. Karlssonin (2014) mukaan jos sadutustilanteessa läsnä on vain satua kirjaava henkilö sekä satua kertova, on tilanne läheinen ja se synnyttää jakamisen tunnetta. Jos satua kertoo useampi henkilö yhdessä, luo tilanne yhteisöllisyyden tunnetta. Niin ryhmätilanteissa sekä yksin sadutettaessa voi syntyä intensiivinen ja arvostava tunnelma. Ryhmätilanteissa tulee satua kertovien toimia yhdessä, jotta saadaan aikaiseksi satu, jonka juonenkäänteisiin kaikki ovat tyytyväisiä. Näin ollen ryhmäsadutustilanteet voivat tukea lasten yhteenkuuluvuuden rakentumista (Karlsson, 2014, s. 34).

Sadutustilanteen vapaaehtoisuus on huomattavissa seuraavassa aineistosta poimitussa lapsen kertomassa sadussa. Tässä sadussa lapsi on selvästi ymmärtänyt sadutustilanteen kertojalähtöisen luonteen, jolloin sadutus loppuu silloin kuin kertoja näin haluaa.

Susi

Mä oon nähny yhen kalhun mun kiljassa. Se syö ihmisiä. Se oikeesti syö muita ihmisiä. Se asuu pesässä. Aika isossa. Koska susitkin on isoja. En mä enää aio keltoo.

-4v, Espoo.

Esimerkistä on huomattavissa myös sadutuksen kirjaamismuoto. Satua kirjaava aikuinen ei muuta lapsen kertomaa, tai huolehdi sen kirjoitusasusta, vaan hän kirjaa sanatarkasti sen mitä kuulee.

3. Tutkimuksen toteutus

Ennen aineistoni varsinaista analyysia ja tuloksia tuon esiin tutkimukseni toteutuksen vaiheet ja käyttämäni tutkimusmenetelmät. Metsämuurosen (2003) mukaan tutkittavaan aihepiiriin tulee tutustua riittävästi ennen tutkimustiedon keräämistä. Valittu kirjallisuus luo tutkimukselle teoreettisen pohjan, joka mahdollistaa keskittymisen tutkimuksen kannalta keskeisiin ongelmiin. Jos aihepiiri on tutkimuksen tekijälle vieras, eikä siihen perehdytä riittävästi ennen lähteiden hakua ja valintaa, on mahdollista, että jokin olennainen osa aihepiiriä jää tutkimuksen ulkopuolelle (Metsämuuronen, 2003, s. 10).

Juutin ja Puusan (2020) mukaan yleisesti laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuksessa käsiteltävää ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden ymmärryksen kautta. Tällöin ollaan kiinnostuneita henkilön ajatuksista, tunteista, kokemuksista, ajatuksista sekä merkityksistä, joita henkilö tutkimuksen kohteesta luo (Juuti & Puusa, 2020, s. 9). Tutkimukseni tavoitteena on pyrkiä laadullisen aineiston analyysin avulla selvittämään, kuinka lapset kuvailevat eläimiä ja eläinten suhdetta maailmaan kertomiensa satujen kautta. Tutkimukseni analyysissa on myös monimenetelmäisen tutkimuksen piirteitä. Perehdyn tutkimuksessani monilajisuuteen, ihmisten ja eläinten välisiin valtasuhteisiin ja heidän välillään vallitseviin roolituksiin. Tutkimus on tyyliltään narratiivinen. Perehdyn seuraavaksi monimenetelmäiseen tutkimukseen, jonka jälkeen tutkimuskysymyksiä kautta etenen aineiston valmisteluun ja analyysiin. Tämän luvun kappaleet täsmentävät toimintatapoja, joita käytin tutkimuksen toteutuksessa.

3.1 Monimenetelmäisyys

Tutkimuksessani on laadullisen tutkimuksen lisäksi nähtävissä monimenetelmäisyyttä. Tapani luokitella lasten kertomia satuja niiden avaintapahtumien avulla ja luetteloida saduissa esiintyvät eläinlajit tuo tutkimukseeni myös määrällistä näkökulmaa. Hurmerinnan & Nummelan (2020) mukaan monimenetelmätutkimus voi yhdistellä laadullisia ja määrällisiä menetelmiä keskenään. Monimenetelmäisyyttä voi esiintyä tutkimusprosessissa sen eri vaiheissa. Monimenetelmäisyyttä käytetään erityisesti tutkimuksissa, joissa tutkimuskysymyksillä pyritään kuvailemaan sekä selittämään tutkimuksen kohdetta. Monimenetelmäinen tutkimus ei ole tieteenalasadonnaista ja sitä voidaan käyttää laajasti esimerkiksi ihmistieteissä. Monimenetelmäiselle tutkimukselle on ominaista pyrkiä kuvauksia syvempään ymmärrykseen. Tulevaisuuden tutkimuskohteiden ja ilmiöiden monimutkaistuesssa,

voidaan monimenetelmäisiä tutkimustapoja käyttää uusien kysymysten ja vastauksien muodostamiseen (Hurmerinta & Nummela, 2020, s. 308–317). Vilkan ja Mankin (2024) mukaan monimenetelmäisessä tutkimuksessa laadullinen ja määrällinen tutkimus tuottavat erilaista tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Laadullisen voidaan nähdä tuottavan yksityiskohtaisempaa ja syvällisempää tietoa ja ymmärrystä. Määrällisesti saavutetaan yleistävän tasoista tietoa. Nämä kaksi yhdistettäessä on mahdollista saada tutkimuksessa vahvempaa ja monipuolisempaa tietoa (Vilka & Mankki, 2024, s. 19).

Hurmerinnan & Nummelan (2020) mukaan on erityisen mielenkiintoista pohtia, tunnistaako tutkimuksen tekijä tutkimuksen alusta saakka tekevänsä monimenetelmäistä tutkimusta vai ajautuuko hän monimenetelmäisyyteen tutkimuksensa edetessä. Itselläni oli tutkimuksen alkaessa selkeä halu toteuttaa tutkimukseni ennen kaikkea laadullisena, kuitenkin tutkimuksen edetessä ymmärsin sen sisältävän myös määrällistä tutkimusta. Määrällisyys ilmenee tutkimuksessani erityisesti aineistolle tekemäni luokittelujen perusteella. Luokittelun avulla on mahdollista tunnistaa mitkä teemat ja aiheet esiintyivät eniten lasten sadutuksissa. Esiintyviä eläinlajeja luetteloidessani ja niiden lukumääriä laskiessani hahmotin kuinka laajasti eri lajeja sadutuksissa esiintyi. Yhdistäessäni lajit ja satujen sisällöt ymmärsin lasten saduissa eläimille luomia rooleja syvällisemmin.

3.2 Tutkimuskysymykset

Jari Metsämuurosen (2023) mukaan aiempiin tutkimuksiin perehtyessä on mahdollista muodostaa käsitys kysymyksistä, joihin olisi hyvä löytää vastaus. Aihepiirin aiemmat tutkimukset voivat ohjata tutkimusta ja mahdollistaa tutkimusta ohjaavien hypoteesien ja tutkimusongelmien asettamisen. Usein hyvä kysymys on parempi kuin hyvä vastaus. (Metsämuuronen, 2003, s.8). Hintikan (2001) mukaan tieteellisessä tiedonhaussa tärkeää on kysymyksen ennakoitavuus, meidän ei tule esittää sellaisia kysymyksiä, joihin emme voi ennakoida vastausta. Minulla oli aineistooni tutustuessani käsitys mahdollisista vastauksista tutkimuskysymyksiini, mutta aineiston analyysia tehdessäni, muotoituivat vastaukset nykyisiin muotoihinsa.

Moilasen ja Rähän (2018) mukaan tutkijan esiyymmärryksen tarkentuessa ja syventyessään muokkaantuu ja täsmentyy käsillä oleva tutkimusongelma. Tutkimuksen edetessä voidaan hylätä ja syventää jo asetettuja kysymyksiä (Moilanen & Rähä, 2018, s. 56). Tutkimuskysymyksiäni asettaessani käytin Jaakko Hintikan (2011) interrogatiivimallia. Mallin

mukaan tutkimuksen alkaessa tulee henkilöllä olla taustatietoa aiheesta, tämän jälkeen tunnistuen tutkimusongelmansa omaaviensa taustatietojen perusteelta alkaa hän etsiä ongelmaan vastausta. Joissakin tapauksissa ongelma ratkeaa jo tässä vaiheessa pohjatietojen perusteella. Tarvittava tieto määrittää tulevia kysymyksiä. Näitä kysymyksiä määrittää taustatieto sekä ongelma, johon halutaan löytää vastaus (Hintikka, J. 2001, s. 119–121). Vilkan ja Mankin (2024) mukaan niin tutkimuskysymykset kuin menetelmätkin ovat keskenään kahdensuuntaisessa vuorovaikutuksessa, tutkimuskysymyksiä ohjattaessa tutkimusmenetelmien valintaa ja etenemistä mutta myös tutkimusmenetelmien ohjattaessa tutkimuskysymyksiä hahmottumista.

Tutkimuskysymyksiä, joihin tässä tutkielmassa etsin vastauksia ovat: *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* sekä *Minkälaisena ihmisten ja eläinten välinen suhde saduissa ilmentyy?*

3.3 Aineiston valmistelu

Kerron seuraavaksi aineistoni valmistelusta, joka piti sisällään sen rajaamista lopulliseen kokoonsa sekä läpi lukemista. Aineistonani käytin Aila-arkistosta haettua Liisa Karlssonin aineistoa *Lasten satuja Suomesta ja ulkomailta 2000–2013*. Karlssonin (2000–2013) keräämä aineisto sisältää Suomessa eri kaupungeissa ja ulkomailla sadutusmenetelmällä kerättyjä lasten kertomia satuja. Osa saduista on kerrottu ryhmässä ja osa yksin. Karlsson on aineistoa kootessaan koodannut sadut yhtenäisellä tavalla. Koodeihin on merkattu kertojan taikka kertojien etunimet, iät, kuinka monta lasta satua kertoi, keruupaikkakunta, satua kertovien lasten sukupuoli tai sukupuolet, kirjauspäivämäärä sekä sadun kieli. Koodi purettiin aineiston arkistoinnin yhteydessä koneellisesti, tällöin kertojien nimet ja mahdolliset piirustukset poistettiin (Karlsson, 2019).

Alkuperäisessä Liisa Karlssonin aineistossa on 593 lasten kertomaa satua. Aloitin aineiston analyysin rajaamalla aineiston satua kertovan lapsen iän sekä maan mukaan, jossa satu oli kerrottu. Sisällytin mukaan tutkimukseeni ainoastaan Suomessa kerrotut sadut sekä rajasin analyysini ulkopuolelle kaikki alle kolmevuotiaiden sekä yli kahdeksanvuotiaiden kertomat sadut. Alle kolmevuotiaat jäivät tutkimukseni ulkopuolelle heidän kertomiensa satujen ajoittain vaikean ymmärrettävyyden vuoksi. Yli kahdeksanvuotiaat rajasin ulos, sillä kyseisen ikäiset lapset eivät ole enää varhaiskasvatuksen piirissä. Aineistossa oli joitakin mahdollisia virheitä,

joidenkin lasten iäksi oli merkitty 24 taikka 67 vuotta. Osan iät puuttuivat, joten myös nämä sadut rajattiin aineistosta ulkopuolelle.

Aineistosta rajasin pois sadut, joissa ei esiinny eläimiä sekä sadut, joissa esiintyy ainoastaan eläinten yksittäisiä osia (esimerkiksi maininnan kinkusta ja voista). Rajasin ulos myös sukupuuttoon kuolleet eläimet, joita olivat tässä tapauksessa dinosaurukset. Dinosauruksia käsitteleviä satuja oli aineistossa useita, joten niiden rajaaminen supisti aineistoa pitäen sen määrällisesti hallittavissa. Pois rajautuivat myös sadut, joissa toimijana oli satuolentoja ja eläinten osuus sadussa oli vähäinen. Ohessa esimerkki aineistostani ulosrajaamastani sadusta:

Pikkuhaamut

Pikkuhaamut menivät kauppaan ja ostivat sieltä yllin kyllin syötävää. Ja pelotteli lapsia. Ja söivät voita ystävänpäivänä ja kinkkua yhtenä. Ja nyt se loppu.

- Lapsi, 5. Espoo

Lopullinen aineistoni sisältää 94 lasten kertomaa satua. Satuja kertoneet lapset olivat aineiston keruuaikana 3–7 vuotiaita. Lainauksina esiintyviin satuihin liitän lapsen iän ja paikkakunnan, jossa satu on kirjattu ja kerrattu. Yhdessä lainauksissa esiintyvistä saduista ei ollut merkintää sadun kirjaus- & kerrontapaikkakunnasta, joten kyseisestä saduista ei paikkakuntatietoa löydy. Paikkakuntatiedot eivät olleet osa analyysiani eivätkä ne johdatelleet sen muodostumista. Päätin kuitenkin kuljettaa paikkakuntatietoja lainauksissa satujen mukana, sillä ne tekivät aineistosta helpommin hallittavan kuin pelkän lapsen iän kirjaaminen sadutuksen yhteyteen. Osalla saduista oli nimi, osalla ei, joten saduilla, jossa nimi on, olen liittänyt nimen osaksi satua. Tutkimuksessani satuja kertoneiden lasten sukupuoliin ei kiinnitetä huomiota eikä niitä tuoda esiin lainauksissa tai analyysissa.

3.4 Aineiston analyysi

Seuraavaksi käsittelen aineiston analyysivaihetta, joka piti sisällään lasten satujen ryhmittelyä, pilkkomista, listaamista sekä niissä esiintyvien yhtymäkohtien tarkastelua. Puusan (2020) mukaan tutkimukseen valittu analyysitekniikka on riippuvainen tutkimukselle asetetuista tavoitteista ja aineistosta kokonaisuutena. Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen aineistoanalyysin avainsanoja ovat avoimuus, systemaattisuus, tarkasteltavuus sekä perusteltavuus. Laadullisen aineiston luotettavuutta on joissain tilanteissa kyseenalaistettu aineiston käsittelyn moninaisuuden vuoksi (Puusa, 2020, s. 145). Päätin toteuttaa tutkimuksen

suurimmilta osin laadullisena määrällisen tutkimuksen sijasta. Puusan & Juutin (2020) mukaan nämä kaksi tutkimusmetodia eroavat toisistaan siten, että määrällinen tutkimus pitää sisällään oletuksen siitä, että tutkimuksen kohde on tutkijasta ja teoriasta täysin riippumaton. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohde on ikään kuin tuntematon. Tämä ei tarkoita sitä, että aihetta ei olisi tutkittu aiemmin, vaan se mahdollistaa aiheen joustavan tulkinnan. Laadullinen tutkimus ei lähde testaamaan aikaisempia hypoteeseja, vaan se antaa tilaa aineistolle (Juuti & Puusa, 2020, s. 75–78). Laadulliseen tutkimukseen, kuin myös muihin tutkimusmetodeihin kuuluu tavanomaisesti esimerkiksi seuraavanlaisia vaiheita: aiheen valinta, tutkimuskysymyksen muotoileminen, tutkimuksen rajauksien esitleminen, teoreettisen viitekehyksen laatiminen kirjallisuutta käyttäen, lähestymistavan valinta ja perustelu, aineiston hankinta, aineistoin analysoiminen ja tulkinta sekä tulosten kirjaaminen ja raportointi sekä tehdyn tutkimuksen luotettavuuden arviointi (Juuti & Puusa, 2020, s. 12).

Aloitin aineiston analyysin aineiston rajaamisen jälkeen. Saatuaani aineiston rajattua määrällisesti käsitettävään kokoon koin sen selaamisen tietokoneella varsin työläänä. 94 satua olivat sähköisessä muodossa haastavia lukea ja ryhmitellä, joten tulostin kaikki sadut paperille. Tämän jälkeen leikkasin sadut erilleen toisistaan ja aloin tunnistaa saduissa esiintyviä eläimiä. Muodostin aineistossa esiintyvistä eläimistä luettelon. Halusin selvittää mitä lajeja aineistossa esiintyy eniten. Luetteloa muodostaessani halusin löytää vastauksen toiseen tutkimuskysymyksistäni: *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* Suosituin laji, joka mainittiin lasten kertomissa saduissa, oli kissa, joka mainittiin 17 sadussa. Toiseksi suosituin oli lintu, joka mainittiin 11 sadussa. Muita suosittuja lajeja olivat muun muassa karhu, hiiri, hevonen, koira, kettu sekä kani. Uudenlaisia, minulle tuntemattomia lasten käyttämiä lajinimityksiä olivat ampiaishyttynen, kodiakinkarhu sekä piikkisiili. Kaikki aineistossa esiintyvät eläinlajit löytyvät teemoittain ryhmiteltynä tutkielman 2. liitteestä.

Timo Vuorisalon ja Markku Oksasen (2020) mukaan ihmisillä on kautta-aikain ollut luontainen tarve luokitella asioita. Luokittelun avulla voidaan esimerkiksi tunnistaa lajeja sekä arvioida niiden luomaa vaaraa taikka hyötyjä (Vuorisalo & Oksanen, 2020). Colen & Stewartin (2014) mukaan ihminen luokittelee ja kategorisoi ei-ihmismäiset eläimet (nonhuman) suhteessa itseensä. Esimerkiksi tuotantoeläimet luokitellaan tuottavuutensa mukaan maataloilla eläviksi, kumppanina toimivat lemmikkieläimet ihmisten kodeissa asuviksi sekä uhanalaiset eläimet suojelualueilla eläviksi (Cole & Stewart, 2014).

Huomasin itsekkin aineistosta lajeja luetteloon kirjatessani alkavani luokitella lajeja seuraavanlaisiin alalajeihin: lemmikit, tuotantoeläimet, luonnossa elävät nisäkkäät, linnut sekä kalat. Vuorisalon ja Oksasen (2020) mukaan evoluutiobiologian mukaisesti yksilön hyötyjen ja haittojen huomioiminen perustuu suurimmiltaan osin yksilön kelpoisuuteen lisääntyä ja pysyä hengissä. Luokittelulla tunnistamme eläinten välisiä suhteita, toinen laji saattaa hyötyä toisesta ja toinen toimia ravinnon lähteenä. Petoja eläin karttaa niiden vaarallisuuden vuoksi, yhteistyökumppaneita sekä ravintoa se tarvitsee säilyäkseen hengissä (Vuorisalo & Oksanen, 2020). Näin ollen myös eläimet luokittelevat toisiaan ihmisten tavoin. Huomasin oman aineistoni lajiluokitteluni pohjautuvan juuri näihin suhteisiin, joita ihminen käyttää määrittellessään suhdettaan muihin lajeihin. Halusin aineistossani esiintyviä lajeja ylös kirjatessani selvittää, mitkä lajit olivat lapsille tutuimpia. Näin ollen kissa ja lintu nousivat eniten esille lasten tuntemina lajeina.

Lajien lukumäärän selvittämisen jälkeen aloin tunnistaa aineistoni kertomuksissa esiintyviä yhtymäkohtia. Leena Kosken (2020) mukaan aineiston analyysia voidaan aloittaa etsimällä aineistona käytettävästä tekstistä (esimerkiksi haastattelusta) lausumia, jotka ovat merkityksellisiä tutkimuskysymyksen sekä teoreettisen ajattelun kannalta. Esiin nousevia lausumia voidaan nimittää avaintapahtumiksi, jotka tiivistävät aineistosta tutkimukselle olennaisia havaintoja. Etnografisissa tutkimuksissa avaintapahtumia nimitetään ”tiheiksi kohdiksi”, joissa kertomuksen sisältöä perustellaan, painotetaan tai toistetaan. Näiden tiheiden kohtien/ avaintapahtumien tulkintaa voidaan tämän jälkeen testata lukemalla aineistona olevaa kertomusta eteen- ja taaksepäin (Koski, 2020, s. 163). Analyysia tehdessä voidaan aineistoa tiivistää ja luokitella (Puusa, 2020, s. 148). Lukiessani satuja muodostin sadutuksista ryhmiä niistä esiin nostamieni avaintapahtumien, aiheiden ja sisältöjen perusteella, esittelen jokaisen ryhmän ja siitä tekemät huomioni tämän tutkielman tulokappaleessa. Näitä ryhmiä ovat: eläinsadut ilman ihmisiä, uudelleenkerrontaa, ihmisiä & eläimiä sekä abstraktia kerrontaa.

Anu Puusan (2020) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineisto pilkotaan osiksi, jonka jälkeen tutkija kokoaa aineiston uudestaan tehtyään aineiston pohjalta synteesejä. Näiden synteisien muodostuksen jälkeen tutkija tekee uudelleen kokoamastaan aineistosta johtopäätöksiä, jotka hän tuo esiin tieteellisen pohjatiedon siivittämänä. Analyysin tavoitteena on luoda aineiston pohjalta ymmärrettävä kokonaisuus, jonka perusteella on mahdollista muodostaa perusteltu ja rikas tulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa, 2020, s. 146–148). Tämän tutkielman seuraavissa kappaleissa tuon esiin tieteellistä pohjatietoa käyttäen aineistostani esiin nostamiani huomioita.

4. Tulokset

Tähän tuloslukuun kokoan tutkimukseni tulokset, jotka muodostin etsiessäni vastauksia tutkimuskysymyksiini. Liitän tulokseni aikaisemmin toteutettuihin tutkimuksiin ja perustelen löydöksiäni näiden avulla. Aloitan tulosten läpikäynnin aineistossa esiintyvän eläinlajiston analyysillä. Tämän jälkeen ryhmittelen sadutukset teemoihin. Tuloksiin hahmottui kaksi selkeää teemaa, joita olivat: eläinsadut ilman ihmisiä sekä ihmisiä & eläimiä. Kolmas teema perustui olemassa olevien satujen sekä kirjallisuudessa ja populaarikulttuurissa esiintyvien tuttujuuden tarinoiden uudelleenkerrotaan. Lisäksi muodostin neljännen ryhmän, jossa tarinat olivat abstrakteja luonteeltaan. Tämä pitää sisällään myös sadutukset, jotka voidaan tulkita runomuotoisiksi, listoiksi, tai ovat pituudeltaan lyhyitä. Useista sadusta on mahdollista huomata useiden ryhmittelyiden piirteitä. Tuon tämän esiin analyysissäni.

4.1 Aineistossa esiintyvät eläinlajit

Analyysini aluksi halusin selvittää mitä lajeja aineistossa esiintyy eniten. Luetteloa muodostaessani halusin löytää vastauksen toiseen tutkimuskysymyksistäni: *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* Kokosin kaikki sadutuksissa esiintyneet lajit ja niiden esiintymismäärät taulukkoon liitteeseen 1. Sadutuksissa esiintyi yhteensä 50 eri eläinlajia. Kuten jo aiemmin tutkimuksessani totesin ja taulukusta on mahdollista huomioida suosituin laji, joka mainittiin lasten kertomissa saduissa, oli kissa, joka mainittiin 17 sadussa. Toiseksi suosituin oli lintu, joka mainittiin 11 sadussa. Muita suosittuja lajeja olivat karhu, hiiri, hevonen, lintu, kettu sekä kala. Tuomivaaran (2023) mukaan modernit eläinsuhteet ovat ennen kaikkea ristiriitaisia. Hyväksikäytämme tuotantoeläimiä enemmän kuin aikaisemmin ja huomiomme silti kiinnittyy eniten lemmikki- sekä harraste-eläimiin (Tuomivaara, 2023, s.191). Tämä ilmiö oli havaittavissa myös tutkimukseni eläinlajistossa. Eniten edustettuina näyttäytyivät juuri lemmikki-, harraste, sekä luonnoneläimet.

Tuotantoeläimet näyttäytyivät saduissa vähäisesti. Lehmä mainittiin yhdessä saduista. Lehmien vähäisyys lasten kertomissa saduissa yllätti minut. Lehmät ovat osa valtaosan suomalaisista perheistä arkea. Oulun seudulla sijaitsevilla päiväkodeilla, joissa työskennellessäni olen huomannut valtaosan lapsista juovan lehmän maitoa ruokajuomana sekä syövän niiden lihaa. Ollila (2020) nostaa esille tutkimuksen, jonka mukaan maidontuotanto aiheuttaa enemmän kuolemia tuotettua kilokaloria kohden kuin lihatuotanto.

Lehmien elämään ja kuolemaan liittyy suomalaisilla teurastamoilla kuvatun materiaalin mukaan väkivaltaa ja kärsimystä. Teurastaminen itsessään pitää sisällään rakenteellista väkivaltaa (Ollila, 2020). On varsin mielenkiintoista, kuinka vähän huomiota lasten kerronnassa lasten elämään päivittäin kietoutuvat lehmät tarinoissa saivat. Tuotantoeläimet ovat yhteiskunnassamme yleisesti varsin näkymättömiä ja lasten sadutukset toistivat tätä todellisuutta.

Possuja ja porsaita esiintyi neljässä sadussa, kahdessa saduista kanoja. Porsaat olivat satujen uudelleenkerontaa -luvussa analysoidussa sadussa osa tuttua satua, jossa porsaat pakenevat talostaan ennen kuin susi yrittää puhaltaa sitä kumoon. Ymmärrän sialla ja porsaalla tarkoitettavan saman lajista eläintä, mutta porsas näyttyy mahdollisesti lapselle satuolentona, kun taas sika sikalassa elävänä tuotantoeläimenä. Kana esiintyi eräessä lapsen sadussa ympäriinsä pomppivana ja kotkottavana eläimenä, jonka kettu söi suihinsa. Ohessa ote uudelleenkerontaa- luvussa analysoimastani sadusta, joka oli ainoa, jossa lehmä mainittiin:

*Piparkakkupoika juoksi Lehmän ohi. Lehmä sanoi ”nam nam” ja lähti perään.
Piparkakkupoika huusi: ”kipinkapin kirmatkaa, piparkakkupoikaa ette kiinni saa.”. Ja piparkakkupoika juoksi Possun ohi ja huusi: ”kipinkapin kirmatkaa, piparkakkupoikaa ette kiinni saa.”.
- Lapsi, 7v. Helsinki*

Aineistoni saduissa tuotantoeläimiä ei hoivattu, kuten esimerkiksi lemmikkieläimiä, vaan ne olivat neutraali osa sadun kulkua, kuten yllä olevasta esimerkistä voi huomata. Tuotantoeläin ei näyttänyt yhdessäkään saduista päähenkilöinä.

4.2 Eläinsadut ilman ihmisiä

Eläinlajien analyysin jälkeen siirryn analysoimaan saduista tekemiäni ryhmittelyjä. Ensimmäisessä ryhmittelyluvussani käsittelen 39 satua. Luvussa etsin vastausta tutkimuskysymykseeni: *Miten eläimet näyttävät lasten kertomissa saduissa?* Näissä saduissa ei suoranaisesti hahmoina esiinny ihmisiä. Kokosin saduista kolme luokkaa, joita ovat eläin toimijana (14 satua), eläimet tekevät ihmisille tyypillisiä asioita (16 satua) sekä ei ihmisiä (9 satua).

4.2.1 Eläin toimijana

Tämän luvun 39 sadusta 14 sadussa eläimet ovat toimijoita eikä saduissa esiinny ihmishahmoja. Ihmisten vaikutus on kuitenkin huomattavissa osassa saduista, joista on mahdollista aistia ihmisen läsnäolo. Vaikkei ihminen juuri sadun hetkellä olekaan sadun tapahtumapaikalla, juoni tapahtuu ikään kuin ihmisen selän takana. Boyd (2007) tuo esiin ajatuksen siitä, että lasten kertomissa tarinoissa esiintyy ihmisiä, eläimiä ja asioita, joilla kaikilla on toimijuutta. Aikuiset puolestaan jättävät muunlaiset toimijat pois muille kertomistaan tarinoista, mutta rakentavat kuitenkin yksityisesti itsensä kanssa tarinoita eläimistä, joiden kanssa ovat tekemisissä. Hänen mukaansa meidän tulisi ottaa eläimet mukaan kertomuksiimme vielä aikuisinakin (Boyd, 2007).

Saduille on yleisesti ottaen tyypillistä, että niissä kuvattu luonto ja siellä esiintyvät asiat, kuten eläimet, elollistetaan, eli ne esitetään ajattelevina, tuntevina ja tekevinä toimijoina (Hjelt, 2014, s. 45). Osassa aineiston saduista on toimijuuden lisäksi tunnistettavissa elämille lajityypillistä käytöstä. Tammen ja kollegoiden (2020) mukaan eläinten lajityypillistä käytöstä voi olla vaikeaa määritellä. Esimerkiksi lemmikkinä elävien kanojen elämä eroaa merkittävästi ruokatalouden tarpeisiin kasvatettavien broilereiden elämästä (Tammi, ym., 2020, s. 142–143). Aineiston saduissa linnut lentävät, asuvat puissa, syövät ja tapaavat muita lintuja, eläimet saalistavat toisia eläimiä välillä väsyen. Hevoselle syntyy varsa, joka syö ja juo. Saduissa yhtä lukuun ottamatta ei ole nähtävissä ihmisen vaikutusta millään tavalla eikä saduista voi päätellä omistaako ihminen tai jokin muu taho niissä esiintyvät eläimet. Omistajuutta on huomattavissa ainoastaan yhdessä sadussa, joissa esiintyvän koiran omistaa robotti. Kyseisessä sadussa koiraa pistää käärme ja sadun lopussa käärme ja koira saavat poikaystävänsä. Kyseinen satu selvästi sekoittaa tosielämää ja satumaailmaa keskenään.

Lajityypillisen käytöksen lisäksi kertomuksissa esiintyy myös lisää sadunomaisia epätodellisia tapahtumia. Eräässä sadussa linnut tekevät toisilleen kepposia sitoen naruja toistensa jalkoihin estäen toistensa lentämisen. Saduissa esiintyy myös metsän eläimiä, jotka ajavat piparkakkupoikia takaa, saavat ystäviä toisista eläimistä sekä sininen satutipu, joka on surullinen sillä hänen poikasensa eivät muuttuneet sinisiksi.

Mukana on myös nalle, joka ratsastaa hevosella ja saa hevoselta luvan jäädä asumaan sen talliin. Nallen toimijuus on sadussa mielenkiintoista, sillä sen käytöksen voisi nähdä olevan lähellä ihmisen toimintaa. Sadussa on mahdollisesti mukana myös ihmisen läsnäoloa, sillä siinä esiintyy ilman taluttajaa tallista ulos tuleva hevonen. Pohdin mihin ryhmään satu kuuluisi,

mutta halusin silti sisällyttää sen kyseiseen ryhmään, sillä emme voi olla varmoja siitä, minkä lajista taluttajaa lapsi tarkoittaa sadussaan. Ohessa kyseinen satu nallesta ja hevosesta:

Olipa kerran pieni nalle. Sitten hän meni pienelle kävelylenkille. Sitten hän huomasi sateenkaareen. Sitten sen luona oli pieni hevostalli. Sitten sieltä tuli ulos pieni hevonen ilman taluttajaa ja sitten se tuli sen luokse. Sitten se meni sen selkään ja sitten se pyysi siltä voisiko se viedä sen omaan kotiinsa. Sitten sieltä tuli vastaan koti ja hän kysyi hevoselta voisiko se jäädä sinne asumaan. Sitten se voi jäädä asumaan., se hevonen sano niin. Sitten ne menivät yhdessä nukkumaan aikaisin. Sitten ne menivät taas aamulla pienelle kävelylenkille. Sitten ne huomasivat sen hevosen hevostallin. Sitten sen hevosen täytyi lähteä.

-Lapsi, 5v. Espoo

Helen Tiffin (2007) mukaan ihmisten eläinkäsitykset pohjautuvat representaatioon, sillä harvat meistä näkevät vilttejä eläimiä luonnossa. Nämä representaatiot ylläpitävät stereotyyppioita eläimistä. Useimmille eläinten kanssa tapahtuva kohtaaminen tapahtuu representaatioiden lisäksi eläinten lihaa syödessä (Tiff, 2007). Sadun kertonut lapsi on mahdollisesti nähnyt hevosia hevostallilla ja huomannut hevosia talutettavan paikasta toiseen. Lapsi saattoi tarinassaan ajatella hevosen olevan nyt avoinna sen luokse tulevan nallen kohtaamiseen, sillä paikalla ei ollut taluttajaa. Sadun hevosella on selvästi oma tahto, sillä se kykenee vastaamaan nallelle nallen kysyessä siltä, saako nalle tulla sen luokse asumaan. Todellisessa elämässä hevoset eivät kykene verbaalisesti ilmaisemaan omaa tahtoaan, sellaisella tavalla kuin sadussa tapahtui. Boydin (2007) mukaan ihminen on oppinut kommunikoimaan oman lajinsa edustajien kanssa rikkailla sanankäänneillä, mutta ihminen ei ole vielä kuitenkaan täysin tyytyväinen. Pinnan alla kyttee halu oppia ymmärtämään myös muunlaisia olentoja, halu kommunikoida lemmikin, villieläimen tai jonkin muun maapallolla elävän toisen kanssa (Boyd, 2007).

Huomionarvoista sadussa on myös nallen halu ratsastaa hevosella. Luonnossa vapaana elävillä villihevosilla ei ratsasteta, mutta ihmisen omistuksessa olevia hevosia on kautta-aikain käytetty ratsastamiseen ja ihmisiä hyödyntävään työntekoon. Tammen (2020) ja kollegoiden mukaan hevoskulttuuri voidaan nähdä lemmikkikulttuureista vahvimmin hyötykeskeisenä. Hevosia arvotetaan niiden toimintojen avulla. Välinearvolla tarkoitetaan tilannetta, jossa toista eläintä tai ihmistä käytetään oman tavoitteen saavuttamiseksi. Itseisarvolla taas sitä, että jokaisen ihmisen ja eläimen elämällä on itsessään arvo. Itseisarvoisessa näkökulmassa olennon arvokkuutta ei mitata sillä, onko hänestä suoraa hyötyä toiselle. Itseisarvo on välinearvon

vastakohta (Tammi, ym. 2020, s. 155–168). Sadussa olevalla hevosella on selvästi tarinassa välinarvo. Hevosen tulee tarinan lopussa palata talliinsa nallen ja tämän kävelylenkin päätteeksi, aivan kuin talli ja siellä olevat velvollisuudet kutsuisivat hevosta takaisin.

On kuitenkin mahdotonta varmana sanoa, onko lapselle muodostunut stereotyyppinen käsitys hevosesta, jonka elämään kuuluu ainaisesti taluttaja ja sillä ratsastaminen. Onhan tarkastelussamme lapsen kertoma satu, joka sekoittaa todellista ja sadunomaista maailmaa keskenään. Karlssonin (2013) mukaan sadutukset pitävät sisällään leikinomaista kuviteltua tarinointia. Niihin vaikuttavat kertojan oma sisäinen ja koettu kerronta (Karlsson, 2013, s. 173).

Boydin (2007) mukaan nuoret lapset ovat kiinnostuneita liikkeestä, erityisesti omasta liikkeestään sekä niistä asioista, joita he voivat itse liikutella. Tämä heijastuu heidän kertomiin tarinoihinsa. Nuorimmat tarinoita kertovat lapset ovat iältään kaksi ja puoli- sekä kolmevuotiaita. Lapset leikkivät mielikuvitusleikkejä leluillaan koska he näkevät toimijoita toimiensa takana ja ovat kiinnostuneita ihmisen ja eläimen sekä todellisuuden ja kuvitteellisen rajasta. Leikkiessään mielikuvitusleikkejä eläinhahmoilla voivat lapset kokeilla erilaisia tosielämän rooleja ja tapahtumia joustavalla ja mieleenpainuvalla tavalla (Boyd, 2007). Seuraavassa aineistossa nostamassani esimerkissä lapsen kertoma satu liikkuu paikasta toiseen nopeasti, sekä todellinen ja kuvitteellinen risteävät:

Tiikeri

Tiikeri meni autoon ja sit se putosi autosta ja autosta putosi. Ja se tiikeri meni metsään ja siellä ei ollut mitään autoja ja se tiikeri meni teltaan ja täällä oli tällaisia hirviöitä, sellaisia niin kun pelottavia. Sellaisia. Ja se tiikeri meni uudestaan teltaan, ja täällä ei ollut yhtään hirviöitä.

- Lapsi, 4v. Helsinki

Sadussa todellisuuden raja hämärtyy lapsen kertoessa hirviöistä. Kokemus hirviöiden olemassaolosta on kuitenkin yksilöllinen ja on mahdotonta täysin tietää hahmottaako satua kertonut neljävuotias hirviöiden olevan todellisia vaiko epätodellisia olentoja. Muut sadun tapahtumat ovat käytännössä mahdollisia ja tiikerin toimijuus on selkeästi havaittavissa. Mukana aineistossa on myös yksi esinesatu, jossa kermakannun tapaa kissan ja kissa lopulta hajottaa kannun. Kyseinen satu sisältää tosielämässä mahdollisia tapahtumia sekä sadun maailmaa.

Nopeatempoinen on myös satu, jossa Penni ja Elmeri nimiset koira ja kissa pelastavat pulaan joutuneita eläimiä:

Penni ja Elmeri pelastavat toisia eläimiä. Olipa kerran Penni ja Elmeri, he näkivät yhden eläimen ja se näytti hyvin suloiselta mutta he näkivät sen olevan häkissä, se oli pieni lintu. Penni lähti etsimään avainta läheisestä talosta, hän löysi sieltä avaimen ja pisti sen lukon reikään ja väänsi avainta. Hän päästi linnun visertämään aamuviserrystään. He lähtivät kävelemään eteenpäin ja kuulivat sumeaa huutoa ja menivät auttamaan häntä, se oli iso karhu joka oli juuttunut eikä päässyt pois oksien seasta. He ottivat oksia pois että karhu pääsisi pois oksista jotka olivat tarttuneet hänen turkkiinsa. Karhu kiitti heitä ja hän antoi koiralle ja kissalle hunajaa ja sitten kissa ja koira kiittivät sitä ja lähtivät etsimään muita eläimiä jotka olivat pahan roskan peitossa tai vangissa jossain. Sitten he löysivät kilpikonnan, joka oli juuttunut hiekkaan eikä päässyt ulos. Penni sukelsi veteen ja sitten he kaivoivat hiekkaa ja sitten kilpikonna pääsi ulos ja kiitti heidän apuaan ja lähti uiskentelemaan pitkin syvää vettä kohti. Sitten he jatkoivat matkaansa pellon poikki ja pysähtyivät sitten näkemään lampaista ja ketun nukkuvan pellon vieressä. Hän näki yhden lampaan, ettei hän päässyt ulos lampaiden suojapaikasta. Kissa ja koira tulivat auttamaan häntä ja kävelivät peltoa pitkin. He yrittivät avata sen, he eivät pystyneet, koska tämä oli vaikein, he hakivat tikapuita. Penni yritti nostaa tikapuita ja kissa yritti auttaa häntä ja sitten kissa auttoi ja nosti toisesta päästä ja he kiipesivät niitä pitkin ja pysähtyivät ja avasivat oven ja lammas pääsi ulos. Lammas kiitti heitä ja sanoi muillekin että he olivat pelasta-

neet pikku lampaan joka oli poikanen. Loppu.

-Lapsi, 5. Lappeenranta

Sadun alussa päähenkilöt pelastavat häkissä olevan linnun, jonka häkin avain löytyy läheisestä talosta. Näin ollen on mahdollista olettaa, että talossa asuu ihmisiä sekä lintu on vangittuna ihmisten toimesta. Sadussa pelastetaan myös lammas, joka ei pääse omin avuin ulos lampaiden suojapaikasta. Suojapaikka on mahdollisesti ihmisten rakentama. Sadussa pelastettava kilpikonna sekä karhu taas ovat pulassa niin sanotusti luonnollisista syistä, toinen on juuttunut

hiekkiaan ja toinen oksien alle. Sadusta on mahdollista nähdä, että sadun päähenkilöt pelastavat eläimiä ihmisten kynsistä, eläinten toimivan ikään kuin eläinten puolella ihmisiä vastaan.

Tiffin (2017) mukaan vaikka ihminen tunnistaa olevansa anatomisesti ja fysiologisesti eläin, perustuu hänen itsemäärittelynsä asian kieltämiseen. Ihminen erottaa itsensä eläimistä ei-anatomisten ja fysiologisten ominaisuuksien eroavaisuuksilla. Puheen ja työkalujen käyttäminen, itsetietoisuus ja meidän oma käsityksemme älykkyydestämme nähdään usein erottavina tekijöinä (Tiff, 2007). Satua analysoidessa sain käsityksen siitä, että satua kertova lapsi hahmottaa ihmisten ja eläinten välisen rajan. Ikään kuin ihmisen maailman olevan maailma, jossa eläimiä omistetaan ja vangitaan, kun taas eläinten maailmassa eläimet auttavat toisiaan pakenemaan ihmisen vallan alta.

4.2.2 Eläimet tekevät ihmisille tyypillisiä asioita

Tämän luvun 39 sadusta 16 sadussa eläimet tekevät ihmisille tyypillisiä asioita. Pysin tunnistamaan saduista avaintapahtumia, jotka Kosken (2020) mukaan tiivistävät aineistosta tutkimukselle olennaisia havaintoja. Näitä avaintapahtumia olivat kohdat, joissa eläin tekee ihmismäisiä toimintoja. Saduissa ei kuitenkaan esiinny ihmisiä, ainoastaan eläimiä. Saduissa eläimet käyvät leikkipuistossa, vuoristoradassa, ostavat ilmapalloja, syövät eväitä, tekevät hiekkakakkuja, ajavat pyörällä ja keinuvat eläinystäviensä kanssa. Sadut toistavat ihmislapsen elämään tyypillisesti kuuluvia toimintoja. Niissä eläinvanhemmat hoivaavat eläinlapsiaan samantapaisesti kuin ihmisvanhemmat heidän lapsiaan. Eläinvanhemmat tekevät toimintoja kuten kirjoittavat ja juovat kaffetta. Arkiaskareet kuten hampaiden pesu ja puuron syöminen iltapalaksi mainitaan kahdessa sadussa. Hjeltin (2014) mukaan silloin, kun eläinsaduissa kuvataan eläimiä älyllisinä, ajattelevina toimijoina ihmisenkaltaisuuden kautta, eläimet ovat usein tehty ihmisen näköiseksi: heidät on puettu ihmisten vaatteisiin ja he tekevät ihmiselle kuuluvia toimintoja. Eläinten on kuvattu osaavan puhua ja kommunikoida erilaisten kielten avulla, sekä heidät on esitetty ruokailemassa ja soittamassa musiikkia soittimilla (Hjelt, 2014, s. 152)

Yhdessä saduista lintuäidillä on silmälasit, joiden avulla hän näkee poikasensa paremmin, toisessa mainitaan ampiaishyttynen, joka käyttää aurinkolaseja. Lassén-Segerin (2022) mukaan eläimen ja lapsen välinen raja voi olla lastenkirjallisuuden kertomuksissa häilyvä, ”lapsi” ja ”eläin” voivat muodostaa risteäviä päällekkäisiä kategorioita. Voi olla haastavaa erottaa mistä eläin tai lapsi alkaa ja minne se päättyy (Lassén-Seger, 2022, s. 170).

Riihelän (2004) mukaan ihmisillä on taipumuksena puhua auki omia ajatuksiaan kertomuksellisessa muodossa ja punoa hänen elämässään kokemat tilanteet tarinoidensa juoneksi. Eräessä aineiston sadussa pieni kissanpoika lähtee retkelle autolla vanhempiansa kanssa. Matkalla hän piirtää autossa niin paljon piirustuksia, että ne hädin tuskin mahtuivat autoon. Äiti- ja isäkissa hoitavat pientä kissaa, joka on niin väsynyt, että jää autoon hetkeksi nukkumaan. Satua kertoneet lapset ovat mahdollisesti joskus olleet tällaisella retkellä vanhempiansa kanssa ja kertovat nyt kokemuksestaan satunsa kautta. Ohessa ote sadusta:

Olipa kerran pikku kissanpoika, jolla oli rakkaat isä ja äiti ja isä ja äiti rakasti lapseensa hirveesti. Ja kun hänet kastettiin, kun hänet kastettiin niin sitten pikku kissanpoikanen oli iloinen ja lähti isänsä ja äitinsä kanssa retkelle. Ja ne olivat niin iloisia lähtemään retkelle että pieni kissanpoika alkoi piirtämään tässä matkalla ja se piirsi niin hirmuisen kasan piirustuksia niin melkein auto oli täynnä. Kissanpoika ei oikeen nähnyt mitä missäpäin oli maisemia. Niin hän ei nähnyt niin hänen piti rypistää puolet papereista ja heittää ne ikkunasta ulos, mutta hänen lempipiirustuksiansa ei heitetty ja elikkä ne olivat perillä kuin pikkuinen kissanpoikanen ehti heittää edes yhden papereista ulos he olivat jo perillä. Kun he olivat jo perillä niin pikku kissanpoikanen oli niin väsynyt ettei edes tiennyt mitä tehdä niin isä ja äiti jättivät pienen kissanpoikasen nukkumaan autoon ja sanoivat: ”Retki on tuolla vasemmalla päin tule sitten sinne kun olet hereillä ja pirteänä.”

-Lapset 5 & 4 vuotta

Ihmisille tyypillistä käytöstä sadussa oli myös kissanpojan kastaminen, tämä aihe oli mahdollisesti satua kertoneille lapsille uusi ja kiinnostava tai tärkeänä pidetty. Leppäkertusta kertovassa sadussa leppäkerttu ja mehiläinen menevät naimisiin, naimisiin menevät toisessa sadussa myös porsas ja kissa. Saduissa tehdään myös hieman epätavallisempia asioita kuten sammakot etsivät kultaa, kilpikonnan menee autolla rautakauppaan sekä pieni kissa nimeltään Eetu etsii kadonnutta esiliinaansa. ”Ihmisten kaltaiset eläimet” - on Lassén-Segerin (2022) mukaan epätarkka kategoria, joka pitää sisällään monimerkityksellisyyttä. Lastenkirjoissa esiintyvät ihmismäiset eläimet eivät ole kaikki samanlaisia ja toimi samantapaisesti. Yleistävät tulkinnat näistä eläinhahmoista ovat usein houkuttelevia, mutta joskus myös epähyödyllisiä. Lassén-Segerin (2022) mukaan ihmismäisinä kuvattavat eläinhahmot eivät ole täysin vapaita esimerkiksi ikänsä tai sukupuolensa määrittelyn suhteen. Olemassa olevista antropomorfisista hahmoista on mahdollista hahmottaa näiden ikä esimerkiksi hahmojen toiminnan mukaan.

Beatrix Potterin Petteri Kaniini näyttäytyy tarinoissa keppostelevana lapsena, jonka vaatetus viittaa kaniinin olevan poikapuolinen. Sosiaalista statusta/etnisyyttä voidaan tuoda esiin lajierotteluna. Lajeja harvoin sekoitetaan antropomorfisissa tarinoissa. Esimerkiksi siat muodostavat perheen keskenään (Lassén-Seger, 2022).

4.2.3 Ei ihmisiä

Eläinsadut ilman ihmisiä ryhmän viimeisessä luvussa käsittelen 9 satua, joiden selkeä yhteinen nimittäjä oli se, ettei niissä esiintynyt ihmisiä. Sadut eivät sopineet kumpaankaan edellä käsiteltyyn ryhmittelyyn, joten muodostin niistä oman ryhmänsä. Saduissa oli mukana satolentoja kuten tonttuja sekä eläinten lajityypillistä käytöstä sekoitettuna sadunomaisuuteen. Eräässä saduista puput käyttäytyivät ihmismäisesti. Yhdessä ryhmittelyyn saduista oli huomattavissa uskonnollisia sävyjä. Ohessa kyseinen lapsen kertoma satu, joka on pituudeltaan lyhyt:

Hiiri näki ensimmäistä kertaa lepakon. Hän sanoi: ”Äiti, äiti, tuolla lentää hiirienkeli!”

- Lapsi, 6v. Helsinki

Lapsella on selvästi lajituntemusta, sillä hän tietää hiiren ja lepakon muistuttavan ulkomuodoltaan toisiaan. Lapsi on myös tietoinen näiden eläinten eroavaisuuksista, sillä hän tietää lepakoiden lentävän. Satu on lyhykäisyydessään kaunis ja pysähdyin sen äärelle analyysia tehdessäni. Sadusta voi aistia tarinan päähenkilön hiiren välittävän äidistään ja käsittävän elämän ja kuoleman sekä mahdollisen tuonpuoleisen olemassaolon. Lapsi on saattanut vastikään oppia enkeleistä, ja siitä miltä ne näyttävät ja halunnut kertoa aiheesta tarinassaan. Toinen lyhyt satu on espoolaisen lapsen satu mehiläisestä:

Mehiläinen

Se voisi olla siellä mullassa. Ruusuja on, pinkkejä ruusuja!

- Lapsi, 4v. Espoo

Tässä kertomuksessa lapsi ikään kuin toteaa arkipäiväisiä asioita. Hän osaa myös yhdistää mehiläisen ja ruusut keskenään ja hän on mahdollisesti nähnyt mehiläisiä kukkien lähetyvillä. Kertomuksessa mehiläinen näyttäytyy juuri sellaisena kuin se luonnossa vailla ihmisten

vaikutusta on. Ryhmän viimeisessä neljässä sadussa oli nähtävillä muun muassa maagista realismia, kauniisti laulava lintu jolle karhu on kateellinen, keskenään taistelevia pupuja, joilla oli lohikäärmeiden voimia, sekä kissa, jolla on pentuja ja jonka nimen kirjoitusasu lapsi sadussa pohtii. En tuo näistä saduista esiin syvempää analyysia, sillä niiden sisällöt eivät tuoneet uudenlaisia näkökulmia tai vastauksia tutkimuskysymyksiini.

4.3 Uudelleenkerrota

Tämä luku sisältää analyysini 13 sadusta, joissa esiintyy prinsessoita, Aku-Ankka, Punahilkka, Pahatar sekä muita saduista ja populaarikulttuurista tuttuja hahmoja. Tässä luvussa etsin vastausta molempiin tutkimuskysymyksiini: *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* sekä *Minkälaisena ihmisten ja eläinten välinen suhde saduissa ilmentyy?*

Lastenkirjojen maailma on täynnä eläimiä (Lassén-Seger, 2002, s. 167). Lastenkirjallisuuden perustana voidaan pitää Charles Perraultin (1628–1703) vuonna 1697 julkaisema Hanhiemon satuja- kokoelma (suom. 1922). Kokoelma sisältää kaikkien aikojen tunnetuimpia satuja, kuten Prinsessa Ruusunen, Punahilkka, Tuhkimo, Saapasjalkakissa, Peukaloinen sekä Ritari Siniparta. Perrault keräsi kokoelmaan satuja kansan suusta (Lappalainen, 1980). Luvun saduissa lapset tulkitsevat uudelleen jo olemassa olevia lastenkirjallisuudessa esiintyneitä satuja sekä lisäävät uusia tapahtumia niihin. Jokaisessa sadussa esiintyi eläimiä, joko satujen päähenkilöinä tai osana sadun kulkua, saduissa esiintyy myös ihmisiä. Jaoin sadut kahteen ryhmään, molemmissa esiintyy jo entuudestaan laajalle yleisölle tuttuja keskushahmoja, ensimmäisessä ryhmässä juoni mukaillee olemassa olevan sadun juonta ja toisessa ryhmässä juoni on uusi.

Timmermanin & Ostertagin (2011) mukaan lapset kohtaavat luonnossa eläviä eläimiä niin elävinä ulkona kuin lapsille suunnatussa mediassa. Nämä mediassa esiintyvät eläinkuvaukset ovat usein virheellisiä tosielämään verrattaessa. Eläimet toimivat epärealistisesti toisiaan kohtaan ja liittyvät yhteen tarinan, laulun, taikka kuvien kautta. Eläimet täysin eri maantieteellisistä ympäristöistä voivat tavata medioissa toisiaan. Lapset kohtaavat eläimiä ja luovat suhteita näihin eläinrepresentaation esittämiin eläimiin, vaikkakin eivät elämänsä aikana kohtaisi kyseisiä eläimiä todellisesti. Lasten mediat esittävät eläimet usein leijuvina, taustastaan irrotettuina. Timmerman ja Ostertag epäilevät tällaisten kuvausten vahvistavan kuilua lasten ja realististen eläinkuvausten välillä (Timmerman & Ostertag, 2011). Pajun (2004) mukaan ympäröivän todellisuuden lisäksi lapset ammentavat satuihinsa sisältöä myös lapsille

suunnatusta kulttuurista kuten esimerkiksi televisiosta, saduista ja elokuvista. Lapsen kertoma satu voi jäljitellä aikuisten tuottamaa alkuperäistä tarinaa, mutta useasti satuun on lainattu jokin aikuisen luoma keskushahmo. Lainatut tapahtumasarjat ja hahmot voivat lasten kertomuksissa sekoittua ja luoda omia tarkoituksiaan (Paju, 2004, s. 204–205).

Aineistossa esiintyi useita tällaisia aikuisten luomia keskushahmoja. Hahmoja olivat aiemmin mainittujen lisäksi Prinsessa Ruusunen, Pahatar, Punahilkka, mummo, ja Iso paha susi, Bambi ja Rumpali, kolme porsasta, mestaritonttu sekä Tuhkimo. Useat näistä hahmoista ovat juuri Charles Perraultin (1628–1703) keräämistä saduista ja useat näistä hahmoista ovat eläimiä.

Katariina Lummaan (2011) mukaan erityisesti lapsille suunnatussa kaunokirjallisuudessa eläimiä usein inhimillistetään. Posthumanistinen ja ekokriittinen tutkimus haastavat inhimillistämisen eli antropomorfismin, sillä näiden kuvausten nähdään kertovan enemmän lukijalle ihmisistä kuin eläimistä. Ekokriittisen tutkimuksen kentällä on myös kauan keskusteltu siitä, onko eläimiä mahdollista esittää kielellisissä tuotoksissa lainkaan ilman inhimillistämistä (Lummaa, 2011). Antropomorfismilla tarkoitetaan Lassén-Segerin (2022) mukaan eläinhahmon ihmisenkaltaistamista. Antropomorfisia hahmoja ovat hänen mukaansa esimerkiksi Mikki Hiiri, Beatrix Potterin Petteri Kaniini sekä Mauri Kunnaksen kirjoissa seikkailevat hahmot (Lassén-Seger 2022). Tällaisina puoliksi eläinmaisina hahmoina voidaan nähdä myös Tove Janssonin muumitarinoissa seikkailevat hahmot (Nikolajeva & Scott, 2006). Antropomorfisia hahmoja on syntynyt niin lapsille suunnatussa kirjallisuudessa kuin elokuvien ja animaatioidenkin avulla. Antropomorfiset eläinhahmoilla on edelleen itsestään selvä paikka lastenkirjallisuudessa, ne erottavat lasten- sekä aikuisten kirjallisuuden toisistaan. Ihmismäiset eläinhahmot luovat myyttiä eläimellisestä lapsesta (Lassén-Seger, 2022).

Kuten aiemmin todettiin, useat aineiston saduissa esiintyvät keskushahmot ovat joltain osin eläimiä. Pohdin rajaa sen välillä, tunnistavatko lapset Aku-Ankan olevan lajiltaan eläin (ankka) vai ihminen, vaiko jotakin näiden väliltä. Aku-Ankka käyttää vaatteita, ajaa autolla ja asuu omassa talossaan. Hänellä on paljon inhimillisiä piirteitä, mutta hänen nimensä ja ulkomuotonsa muistuttavat eläintä. Maria Lassén-Segerin (2002) mukaan lastenkirjat vilisevät ihmisten peilikuvia muistuttavia eläinhahmoja. Nämä hahmot käyttäytyvät kuin ihmiset kulkien kahdella jalalla, käyttäen vaatteita, puhuen, tuntien ja käyttäen järkeään kuin ihmiset (Lassén-Seger, 2002, s. 167).

Boydin (2007) mukaan lapset pitävät erityisesti eläimistä, joita representoidaan lasten medioissa ihmismäisinä. Esimerkiksi karhu esitetään usein kahdella jalalla kävelevänä,

lyhytraajaisena, välillä ryömivänä ja suuripäisenä. Nämä ominaisuudet muistuttavat itsessään pientä lasta. Karhu myös liikkuu usein etutassut kohotettuna ikään kuin valmiina syleilemään. Karhut ovat juuri näistä syistä usein lasten keskuudessa suosituimpia eläinleluja. Lastenkirjoissa, medioissa ja jopa uskonnollisissa yhteyksissä esiintyy rajoja kokeilevia hahmoja, jotka omistavat piirteitä ihmisistä ja eläimistä. Esimerkiksi hindujumala Ganesha, joka kuvataan elefanttipäisenä ihmismäisenä hahmona. Tällaiset hahmot tasapainoilevat sääntöjen siitä miltä kehomme näyttävät ja miltä ne voivat näyttää välillä. Tällainen tapa kuvata hahmoja herättää katsojan kiinnostuksen. Boyd tuo esiin myös Mikki Hiiren, joka näytti ensimmäisissä versioissaan aikuismaiselta rotalta, mutta ajan kuluessa on alkanut muistuttaa enemmän nuorekasta lapsimaista hahmoa (Boyd, 2007). Siirryn seuraavaksi analysoimaan aineistossani esiintyvää uudelleenkerrota ja edellä mainittuja hahmoja sisältäviä satuja kaksijakoisen ryhmittelyni avulla.

4.3.1 Juoni mukailee jo olemassa olevaa satua

Tuttuja hahmoja ja juonikulkuja sisältäviä satuja oli aineistossa kuusi kappaletta, käsittelen seuraavaksi nämä sadut. Saduissa esiintyy 13 eri eläinlajia. Lajit löytyvät tarkemmin listattuna tutkielmani liitteistä 1 & 2. Mukana lajistossa ovat lemmikkieläimistä kissa sekä koira. Kyseisessä ryhmittelyssä lajeina esiintyy antropomorfisia hahmoja kuten Aku- Anikka ja Mikki- Hiiri. Lajina lehmä mainittiin ainoan kerran koko aineistossa juuri tämän ryhmittelyn alaisuudessa.

Riihelän (2007) mukaan lapset eivät kopioi olemassa olevia tarinoita, vaan he tekevät niistä omia luomuksiaan. Tapahtuvat ovat usein nopeatempoisia ja sanasto rikasta. Lasten käyttämä huumori ei aina aukea muille kuin heille itselleen taikka muille lapsille. Lapset käyttävät lastenkulttuurin heille tarjoavia hahmoja, aivan kuten aikuisetkin, mutta he varioivat tarinoita mielensä mukaan. Lasten kertomuksia ei ole koskaan kahta samanlaista (Riihelä, 2004, s. 190). Aineistossa oli tunnistettavissa uudelleenkerrottuja tuttuja satuja ja kertomuksia, kuten Punahilkasta ja Aku- Ankasta kertovat sadut, joissa eläimet olivat hahmoja ja osa tarinaa, eikä eläinten osuus ollut erityisen merkittävä tai poikkeava. Helsinkiläisen seitsemänvuotiaan lapsen kertoma satu piparkakkupojasta seurasi uskollisesti Grimmin veljesten Piparkakkupoika satua, jossa piparkakkupoika joutuu lopuksi ketun syömäksi. Lapsen kertomassa sadussa, kuten myös alkuperäisessä, kettu näyttäytyy ovelana saalistajana, joka syödä hotkaisee piparkakkupojan, jonka saa houkuteluaan hyppäämään kuononsa päälle.

Uudelleenkerrontaa sisältävistä 13 sadusta kuudessa esiintyy prinsessa. Ryhmittelin prinsessasatuja molempien tämän luvun alalukujen sisälle. Tuttujen prinsessasatujen juonta mukailivat espoolaisen neljävuotiaan satu Tuhkimosta, jossa eläimet toimivat Tuhkimon apulaisina ja avaavat ilkeiden sisarpuolien lukitseman oven ja vapauttavat Tuhkimon. Tuhkimosta kertovassa toisessa sadussa eläinten rooli on samanlainen kuin aiemmassa. Tuhkimon äitipuolen kissa on sadussa nimeltään Lusiveli. Tarinassa linnut ja hiiret tekevät kauniin tanssiaismekon Tuhkimolle, jonka sisarpuolet repivät. Näissä molemmissa saduissa juoni on tuttu ja eläinten rooli on auttaa Tuhkimoa ja olla hänen ainoita ystäviään. Eläimet kuvataan suhteessa sadun päähahmoon, joka on ihminen, jonka näkökulmasta satua kerrotaan.

Aineiston eräessä helsinkiläisen, kuusivuotiaan lapsen kertomassa Punahilkasta kertovassa sadussa Iso paha susi söi Punahilkan ja tämän isoäidin, jonka jälkeen metsästäjä leikkasi suden mahan auki ja vapautti Punahilkan ja isoäidin. Lopuksi susi hukkui veteen kuten alkuperäisessäkin sadussa. Satu seurasi loppuun saakka alkuperäisen Punahilkkasadun jalanjalkia. Susi mainitaan myös toisessa sadussa, joka käsittelee kolmea porsasta, jotka lähtevät isoa pahaa sutta karkuun omasta talostaan. Lassén-Segerin (2022) mukaan ihmisille tuttuja ongelmia ja tapahtumia esitettäessä eläinhahmojen kautta, on ristiriitaisiin tapahtumiin mahdollista saada etäisyyttä. Uskoisin sadun Punahilkasta olevan täysin lapsille sopimaton, jos suden tilalla olisi esimerkiksi ihminen, joka söisi Punahilkan ja tämän isoäidin ja jonka vatsa leikattaisiin auki.

4.3.2 Uusi juoni

Näille kuudelle sadulle vastakohtaisen juonen sisälsivät seitsemän satua, analysoin näiden satujen sisältöjä seuraavaksi. Aluksi käsittelemäni helsinkiläisen seitsemänvuotiaan lapsen kertomaa Punahilkkasatua, joka aluksi etenee alkuperäisen sadun juonen mukaan. Käännekohta kuitenkin on, kun sadussa esiintyvä päähenkilö, pieni poika päättää huijata sutta. Poika virittää sudelle ansan langanpätkästä, johon susi kompastuu, pojan nauraessa ja palatessaan kotiin. Kaikissa uudelleenkerrontaa sisältävissä susitarinoissa susi näyttäytyy samanlaisena kuin aiemmissa Punahilkan uudelleenkerrotuissa versioissa. Susi nähdään pelottavana, julmana ja muita syöväenä. Yhdessäkään sadussa ei kuvailtu tapahtumia suden näkökulmasta, vaan susi oli aina sivuhahmona ja tälle kävi aina sadun lopussa kalpaten.

Heta Lähdesmäen (2015) mukaan Suomessa susien huonoon yhteiskunnalliseen asemaan ovat johtaneet suden ihmiselle aiheuttamat epäsuorat ja suorat haitat. 1800-luvulla sudet surmasivat lapsia eri puolella Suomea. Lähdesmäki nostaa kuitenkin esiin myös näihin surmiin liittyvän kiistelyn, jonka mukaan sudet eivät olisi syyllisiä kaikkiin niistä syytettyihin lasten kuolemiin. Sudet ovat myös tappaneet ja käyttäneet ravinnokseen kotieläimiä, poroja sekä samoja saaliseläimiä, joita ihmiset metsästävät. Susien toiminta ja kielteinen susikuva ovat vaikuttaneet suden huonoon yhteiskunnalliseen asemaan (Lähdesmäki, 2015). Susien vastuulle on osoitettu myös muulla tavoin kuolleiden ihmisten menehtymisiä, joka on väärentänyt ihmisille välittyvää kuvaa susista. Lehdissä on kautta aikain kirjoitettu sensaatiohakuisesti, tavoitteena lukijoiden huomion kiinnittäminen (Latva & Lähdesmäki, 2020). Kuin aineistoni saduissa niin tosielämässä ja kaunokirjallisuudessa, susi on pitkään näyttäytynyt haitallisena, pahana ja väärinä lajeja syövä ja julmana eläimenä.

Suden lisäksi aineistossa esiintyi useita satuja, joissa oli sammakoita. Erään lapsen sadussa oli selviä vaikutteita Grimmin veljesten vuonna 1812 julkaisemasta *Sammakkopronssi*-sadusta. Lapsen kertomassa sadussa sammakko asuu kaivossa haaveillen omasta prinsessasta. Prinsessa saapuu hakemaan vettä ja pudottaa kuulan kaivoon. Sammakko noutaa kuulan prinsessalle prinsessan luvattua mennä sammakon kanssa naimisiin kiitoksena. Prinsessa vastaakin kuulan hakemisen jälkeen kieltävästi sammakon kosintaan ja sammakko muuttuu suuttuessaan kaljuksi rotaksi. Ohessa ote lapsen kertomasta sadusta:

Olipa kerran sammakko, joka halusi oman prinsessan. Prinsessa meni kaivolle. Hänellä oli ihana kuula. Hän oli ottamassa kaivosta vettä. Kuula putosi kaivoon. Sitten sammakko tuli ja sitten prinsessa sanoi: yäk!. Sammakko sanoi: "tule minun vaimokseni". Ja sitten prinsessa sanoi "tulen jos otat kuulani tuolta kaivosta". Sitten sammakko haki sen kuulan. Ja sitten prinsessa sanoikin "enpä tule lällällä". Ja sitten sammakko suuttui ja tuli ihan kaljuksi rotaksi. Ja sitten prinsessa juoksi itkien.

- Lapsi, 6. Paikkakuntatietoa ei saatavilla

Sadun edetessä siirtyy se toisen tunnetun sadun maailmaan. *Prinsessa ja herne* (alkuperäiseltä nimeltään *Todellinen prinsessa*) on Tanskalaisen Hans Christian Andersenin vuonna 1835 julkaisema satu. Lapsen kertomassa sadussa sammakko saapuu prinsessan huoneeseen hänen nukkuessaan, poistaa herneen prinsessan sängyssä olevien patjojen välistä ja asettuu prinsessan tyynylle. Jolloin prinsessa suutelee sammakon kättä ja sammakko muuttuu prinssiksi. Sadussa

mielenkiintoista tutkimuskysymyksieni kannalta oli tapa, jolla sadussa kuvailtiin sammakon muuttumista kaljuksi rotaksi. Prinsessa järkyttyy sadussa tästä näystä niin paljon että hän juoksee itkien pois paikalta. Sadusta saa kuvan, kuinka kalju rotta nähdään epämiellyttävänä ja huonoarvoisempana kuin sammakko. Prinsessa ei tunnu pitävän myöskään sammakosta, sillä hän huijaa sammakkoa vain saadakseen tältä apua. Samalla tavalla kuin aiemmissa saduissa susi, ovat sammakko ja rotta epämiellyttäviä olentoja prinsessan silmissä. Epämiellyttävä sammakko on läsnä myös kuusivuotiaan lapsen kertomassa sadussa, jossa taikuri taikoo prinsessan sammakoksi. Ilmeisesti sammakoksi muuttuminen on negatiivinen ja ei haluttu tapahtuma kaikissa aineiston saduissa. Lajilla on siis väliä lasten kertomissa saduissa. Samaisessa sadussa prinsessalla kerrotaan olevan paljon koiria ja kissoja, mutta kuningas on allerginen näille, joten prinsessa ja kuningas joutuvat menemään kuninkaan linnaan prinsessan linnan sijasta. Tässäkin sadussa eläimet ovat osa sadun monivaiheista juonta ja ne mainitaan useita kertoja, mutta niillä ei ole omaa toimijuutta. Prinsessa esimerkiksi ottaa koirat mukaansa jättäen kissat linnaansa.

Sammakon lisäksi lasten prinsessasaduissa esiintyi hevosia. Kahdessa aineiston sadussa hevonen on selkeästi jonkun omistama objekti. Toisessa sadussa ratsastamiseen pitää kysyä lupa hevosen ohjaajalta, toisessa hevonen varastetaan ja sitä liikutellaan paikasta toiseen osana juonta. Hevonen voitaisi korvata esimerkiksi jollakin esineellä kuten autolla tai polkupyörällä, eikä satujen juoni juurikaan muuttuisi. Bambista ja Rumpalista kertovassa sadussa eläinten rooli ja toimijuus on erilaista kuin aiemmin analysoiduissa sadussa. Ohessa ote kyseisestä sadusta:

Sitten Bambi kuuli jotain itkua. Hän sanoi Rumpalille: ”Mennään katsomaan, kuka itkee!” Hän näki Siniperhosen itkevän oksalla. He kysyivät Siniperhoselta: ”Mikä sinulla on hätänä?” Siniperhonen vastasi: ”Kun minun perheeni on Mykkäluolassa. Tiesin, että sieltä ei saisi mennä ulos, muta menin vaan. Siksi minä itken, koska siellä kävi sellainen mies, joka sanoi, että saan Siniperhosen myytyä ja rikastun. ”Mennään ottamaan asiasta selvää”, sanoi Rumpali. He näkivät siellä, ja sitten he lähtivät matkaan ja pyysivät kaikki metsän eläimet mukaan. He näkivät köyden ja sen takana siniperhosia. He otti köyden irti niin, että siniperhoset pääsivät ulos luolasta. He piiloutuivat pensaaseen. Ja sitten he kaikki menivät luolaan. Ja sitten se sama mies palasi yksi toinen mies perässään. Ja se toinen mies sanoi: ”Toivottavasti et petä minua tällä

kerralla.” ”En tietenkään pettänyt sinua tällä kerralla. Siellä on niin paljon siniperhosia, että me rikastumme.” Sitten he menivät luolaan. Sitten he kuulivat ihan hirveää mölinää. Siellä on varmaan hirviö. Sitten miehet pinkaisivat pakoon. Metsän eläimet ulvoivat niin kovaa, että niiden ääni yhdistyi. Ja se kuulosti ihan hirviöltä. Siniperhoset tanssivat kaikkien metsän eläinten ympärillä ja kiittivät heitä.

- Lapsi, 5v. Helsinki

Metsästäjän tavoin toimivien ihmishahmojen vuoksi kyseinen satu olisi sopinut myös toiseen ryhmittelyyni (eläimen ja ihmisen suhdetta määrittää valta-asema). Päätin kuitenkin analysoida satua juuri tässä luvussa siinä esiintyvien hahmojen, Bambin ja Rumpalin vuoksi. Sadun alussa ajattelin sen mukailevan perinteistä Disneyn satua metsäkauriin poikasesta Bambista. Disneyn sadussa Bambin äiti kuolee ja hän joutuu opettelemaan metsän tavoille ystävänsä Rumpali nimisen kanin kanssa. Sadun alun tapahtuvat mukailevat Disneyn alkuperäistä satua kivillä liukastelevasta Bambista. Kuitenkin sadun edetessä sen juoni yllättää. Bambi ja Rumpali yhdessä muiden metsän eläinten kanssa vapauttavat ihmisten luolaan vangitsema siniperhosia. Ihmiset olivat aikeissa myydä perhoset, mutta sadun sankarit pelastivat perhoset. Ihminen näyttäytyy sadussa ahneena, eläinten kustannuksella rikastuvana mieshenkilönä. Sadusta voisi tulkita, että sadun eläimet eivät ole tekemisissä ihmisten kanssa vapaaehtoisesti, eikä heidän välinen suhteensa vaikuta vastavuoroiselta.

Eläimellä on omaa toimijuutta helsinkiläisen seitsemänvuotiaan lapsen tarinassa, jonka hahmot ja juoni mukailevat L. Frank Baumian vuonna 1900 julkaisemaa lastenkirjaa Ihmema Oz. Sadun juoni on kuitenkin erilainen kuin kirjassa, sadussa esiintyy leijonan sijasta kissa, joka haluaa lähteä tytön mukaan kulkemaan. Kissan osuus tarinassa on kuitenkin vähäinen, mutta tällä on selkeää toimijuutta kissan ilmaistessaan halunsa kulkea tytön kanssa.

4.4 Ihmisiä & eläimiä

Tässä tutkimukseni laajimmassa tulosluvussa etsin vastausta molempiin tutkimuskysymyksiini: *Minkälaisena ihmisten ja eläinten välinen suhde saduissa ilmentyy? & Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* Kaikissa luvussa käsiteltävissä saduissa esiintyy ihmisiä sekä eläimiä. Tässä luvussa on neljä alalukua, joita ovat: sadut, joissa eläimet ja ihmiset

ovat vertaisia (5 satua), luku, jossa eläimen ja ihmisen suhdetta määrittää valta-asetelma (15 satua), eläin tai ihminen nähdään toisen ravintona (7 satua) & sekä arkirealistiset sadut (7 satua).

4.4.1 Eläimet ja ihmiset ovat vertaisia

Käsittelen tässä kappaleessa viisi satua, joissa lasten ja eläinten välinen suhde näyttäytyy vertaisena. Maija Eskon (2020) mukaan eläinten kanssa työskenteleminen on avannut keskustelua ihmisistä ja eläimistä niin tasavertaisina kuin eriarvoisina. Eläimiä on jaoteltu lajeihin, lemmikki-, villi- tai tuotantoeläimiin (Esko, 2020) niiden ominaisuuksien perusteella. Vertaisuus on analyysissäni tila, jossa ihminen ja eläin ovat samanarvoisia.

Vertaissuhteita sisältävistä saduista kahdessa lapsi menee metsään ja näkee tai tapaa metsässä eläimiä, kuten ketun, karhu ja suden. Eläimen tapaaminen on osa sadun kulkua, ikään kuin toteamus, jonka jälkeen satu jatkuu. Näen näissä tilanteissa eläimen ja lapsen suhteen olevan vertainen, lapsi edistää sadussa omaa agendaansa ja eläimet metsässä oleilevat edistään omaansa. Vertaissuhde on nähtävissä myös seitsemänvuotiaan helsinkiläisen lapsen sadussa, jossa ihmiset syövät puutarhajuhlissa kakkua, josta jää jäljelle kaksi murusta. Muurahaiset vievät nämä muruset. Tämän jälkeen sadun juoni jatkuu ilman mainintaa muurahaisista. Muurahaiset ja sadun ihmiset elävät rinnakkain, tehden omalle lajilleen tyypillisiä toimia.

Vertaistoimintaa on nähtävissä myös viisi ja kolmevuotiaiden helsinkiläisten lasten sadussa, ohessa ote sadusta:

Olipa kerran tyttö. Hän meni metsään ja tapasi siellä karhun. Hän oli yksinään. Sitten karhu sanoi: ”Leikitäänkö?” Sitten he leikkivät hippaa. Sitten he halusivat leikkiä piilosta. Sitten menivät yksin metsään. Sitten he menivät syömään. Sitten tyttö kysyi: ”Voinko mennä uudestaan leikkimään karhun kanssa metsään?” Sitten he menivät syömään iltapalaa. Sitten he menivät nukkumaan. Mutta ensin he pesivät hampaansa. Ja karhu lähti metsään nukkumaan. Se oli hänen kotinsa. He sanoivat toisilleen hyvää yötä. Ja sitten he nukkuivat yön ja aamulla söivät aamupalaa.

-Lapset, 3.v & 5.v, Helsinki

Sadussa esiintyvä karhu ja tyttö leikkivät keskenään, heidän vuorovaikutuksensa ollessa vastavuoroista. He muodostavat sadussa tasapainoisen vertaisuuden tilan, jossa leikki tapahtuu

molempien ehdoilla. Maininta siitä, että karhun koti sijaitsee metsässä, on mielestäni tärkeä, tyttö ei kutsu tai vie karhua kotiinsa yöksi vaan toteaa karhun lähtevän päivän päätteeksi metsään nukkumaan, sillä se on hänen kotinsa. Tällainen kanssakäyminen tuskin olisi tosielämässä mahdollista, mutta satu kuvailee selkeästi vertaissuhdetta, jollaisena lapsi mahdollisesti hahmottaa näiden kahden välisen maailman ilman toisen lajin arvottamista.

Leikkiä tapahtuu myös espoolaisen viisivuotiaan sadussa, jossa hän kertoo henkilöstä nimeltä Eemeli, joka leikkii turkiskissan nimeltä Viktor kanssa. Turkiskissa on nimitykseltäni mielestäni mielenkiintoinen, lapsi on mahdollisesti halunnut kuvailla kissan ulkonäköä sen nimityksen avulla. Kissan turkki on pehmeä ja pörröinen, joka on mahdollisesti vaikuttanut lapsen sadussa valitsemaan nimitykseen. Sadussa Eemeli leikkii hippaa ja piilosta kissan kanssa, menen vuorotellen piiloon niin sohvan kun vaatekaapin uumeniin. Sadun hahmot näyttäytyvät sadussa vertaisina, mutta tietynlainen omistuksen mahdollisuus on aistittavissa. Leikki tapahtuu kodissa, jossa molemmat oletetusti elävät, Viktor- kissan ollessa Eemelin lemmikki.

4.4.2 Eläimen ja ihmisen suhdetta määrittää valta-asema

Tässä luvussa käsittelemme 15 satua, joissa ihmisen ja eläimen välisestä suhteesta on mahdollista tunnistaa valta-asetelmia. Schuurmanin ja Räsänen (2020) mukaan ihminen hyötyy eläimestä ravintona, tutkimusvälineenä, työvoimana, viihteenä ja terveyden ylläpitäjänä. Eläin on monille ihmisille kotona oleva kumppani tai työpaikalla oleva väline. Joillekin eläin on lemmikki, jonka kanssa jaetaan elämän ilot ja surut ja jonka kuolema koskettaa (Schuurman & Räsänen, 2020, s. 7–8). Aineiston saduissa ihmiset omistavat, hallitsevat, hoitavat ja alistavat eläimiä. Ohessa nelivuotiaan lapsen kertoma satu, jossa ihminen päättää mitä eläimelle tehdään, eli suhde eläimen ja ihmisen välillä on alisteinen:

Kaunis päivä rannalla

Kaunis päivä rannalla! Tämän kirjan omistaa Laura. Olipa kerran perhe joka oli menossa rannalle. Rannalla oli paljon tilaa. Lapset heti ryntäsivät rannalle. Äiti ja isä tulivat perässä. He pukivat uima-asut ja menivät uimaan ja niillä oli hauskaa. Rannalla kun perheen poika sukelsi ja se löysi omalle pikkusiskolle kaksi simpukkaa. Ja sen pojan nimi on Timo, joten Timo vei simpukat pyyhkeelle. Ja Timo pani kaksi simpukkaa pyyhkeelle ja Timon pikkusiskon nimi on Noora, joten Timo pani simpukat Nooran pyyhkeeseen. Ja Timo meni ostamaan jäätelön.

Timo osti tuutin. timo söi nopeasti tuutin, että ehtisi mennä uimaan. timo kellui veden pinnalla ja nautti. Ja ne alkoivat mennä pikkuhiljaa kotiin. Loppu.

- Lapsi, 4, Suomi

Sadussa perheen poika löytää vedestä simpukoita ja kantaa ne pois vedestä pyyhkeelle. Tarinassa ei mainita simpukoiden palauttamisesta veteen, joten on mahdollista, että simpukat jäivät rannalle kuolemaan. Simpukat ovat sadussa lasten vallan alla, ne ovat osa päivän kulkua. Lapsilla on selvästi kiinnostusta niitä kohtaan, mutta simpukoiden tutkiminen tapahtuu lasten, ei simpukoiden ehdoilla. Boydin (2007) mukaan kaikenlaiset eläimet kiinnostavat lapsia, olivat ne sitten halittavan söpöjä taikka kaukaisia ja pelottavia. On kuitenkin myös mahdollista, että sadussa esiintyviä simpukoita ei lasten toimesta nähdä monilajisesti elollisena lajina, vaan simpukat näyttävät lapsille ei-elollisena osana merta, esimerkiksi kivinä.

Kuusivuotiaan helsinkiläisen lapsen sadussa isäntä asuu talossa, jossa asuu myös hiiri ja kissa. Ihminen heittää tässä nopeatempoisessa sadussa keppostelevan hiiren vessanpönttöön, jonka hän vetäisee. Hiiri selviytyy kuitenkin hengissä ja jatkaa seikkailuaan meressä. Ihminen heittää sadussa myös kissan kellariin, joka vessanpöntön kautta pääsee hiiren luokse mereen. Sadun lopussa kissa ja hiiri palaavat isännän taloon, jossa isännän elämä on ollut kurjaa ilman kissaa. Nähdessään kissan ja hiiren palaavan taloon, heittää isäntä molemmat kylpyammeeseen. Hiiri jää tyytyväisenä purjehtimaan kylpyammeeseen, kun taas kissalle isäntä laittaa vaaleanpunaisen rusetin. Sadun lopussa hiiri on onnellinen saadessaan purjehtia kylpyammeessa isoilla aalloilla, isäntä on onnekas ja kissa surullinen.

Tuomivaaran (2019) mukaan lemmikkien kanssa eläminen ei tarjoa ihmiselle mahdollisuutta täysin tasa-arvoiseen suhteeseen toista lajia olevan eläimen kanssa. Sadussa ihminen selvästi pitää kissasta enemmän kuin hiirestä. Kissa asuu isännän talossa ja isäntä kaipaa kissaa sen ollessa pois. Hiiri taas on luvaton vieras, joka on kaivanut taloon luvatta kolonsa. Talossa hiiri varastaa isännältä juustoa ja keppostelee. Näin ollen sadussa eläimiä luokitellaan niiden lajin perusteella. Kissa on lemmikkieläimenä ihmiselle kumppani, kun taas hiiri on ei-toivottu tuholainen. Sadun lopussa kissan ollessa surullinen, jää lukijalle tunne siitä, että kissa on sadussa täysin ihmisen vallan alla. Ihmisen, joka heittelee sitä kellariin, kylpyammeeseen ja pukee sille rusetin. Kissa ei selvästi pidä tästä ja on surullinen asuessaan isännän kanssa. Suhde ihmisten ja eläinten välillä on kyseisessä sadussa alisteinen. Oksanen (2020) toteaa ihmisen tarinallisen kerronnan avulla luokittelevan lajeja. Ihmiset kääntävät saaneensa tiedon kielelliseksi ilmaisuksi yleiskäsitteitä käyttäen. Ilman kieltä, ei ole luokittelua. Ihminen

luokittelee lajeja niiden tarjoamien hyötyjen, haittojen sekä lajien välisten suhteiden mukaan. Eliöille hyödyllisiä ovat yhteistyökumppanit sekä saaliit. Haitallisia ovat pedot ja kilpailijat (Oksanen & Vuorisalo, 2020, s. 26–28).

Kuudessa saduista on nähtävissä hoivaa, kaikissa näissä saduissa ihminen kohdistaa hoivaa eläintä kohtaan. Tammen ja kollegoiden (2020) mukaan lasten kertomat tarinat perheenjäsenistään sekä eläinystävistään pitävät sisällään arkipäiväisyyttä sekä läheisyyttä. Arkisiin suhteisiin sisältyy usein hoivaa, toisesta huolen pitämistä ja huolehtimista. Hoiva vaatii osallistumista, se voi olla tunteikasta ja ihanaa kuin myös ongelmallista ja johtaa jopa kuolemaan (Tammi ym. 2020, s. 29–64). Rosenberg (2023) tuo esiin sen, että lemmikkieläinten hyvinvoinnista puhuttaessa tulee muistaa, ettei lemmikin rakastaminen poissulje mahdollisuutta eläimeen kohdistuvaa kaltoinkohtelua.

Viisivuotiaan espoolaisen lapsen sadussa autotielle joutunut joutsenen muna kuoriutuu ja liikenne pysähtyy. Eräästä autosta nousee tyttö, joka ottaa joutsenen poikasen ja vie sen kotiinsa, jossa tekee sille pehmeän pesän, johon joutsen nukahtaa. Sadussa joutseneen kohdistetaan myös valtaa, tyttö ottaa joutsenen kadulta ja päättää viedä sen kotiinsa.

Toisessa sadussa hoiva näyttäytyy tavaroina, ruokkimisena, pedin ja kodin tarjoamisena. Sadussa kissa nimeltä Mirrix saa ruokaa emännältään, sekä perheen matkustaessa autolla on kissalle autossa oma takapenkki. Sadussa kissan petiä ja tavaroita kuvaillaan ihaniksi. Kissalla on ihmisomistajat myös viisivuotiaan helsinkiläisen lapsen kertomuksessa, jossa kissan omistavat ensin isovanhemmat, mutta kohdatessaan tiellä työn, ottaa tyttö kissan omakseen. Tyttö hoivailee kissaa ruokkien ja nukkuen hänen kanssaan. Ruokkimista tapahtuu aineiston sadussa, jossa tyttö ruokkii riikinkukkoa antaen sille siemeniä. Hoivaa sisältävät aineiston kertomukset luovat kuvaa siitä, että eläin on tyytyväinen saadessaan hoivaa ihmiseltä ja asuessaan tämän luona.

Kupsalan (2020) mukaan lapset oppivat eriarvoistavia ja ristiriitaisia eläinkäsityksiä sosiaalisten normien kautta. Lapset oppivat jo varhain luokittelemaan eläimiä syötäviin ja ei-syötäviin ryhmiin. Lemmikkieläimillä nähdään olevan enemmän emotionaalisia ja kognitiivisia kykyjä kuin syötäviksi luokitelluilla eläimillä. Nämä käsitykset voivat kuitenkin muuttua lasten ollessa tekemisissä eläinten kanssa (Kupsala, 2020). Tavat ymmärtää ja kohdella eläimiä myös muuttuvat ajan saatossa. Aikaisemmin tavallisina pidetyt käytännöt voivat nykypäivänä tuntua oudoilta (Schuurman & Räsänen, 2020, s. 11). Aineistossani esiintyvissä lasten kertomissa saduissa hoivaa kohdennetaan erityisesti lemmikkieläimiin ja luonnossa eläviin eläimiin

tuotantoeläinten sijasta. Koen tämän johtuvan mahdollisesti siitä, että lapsi ei välttämättä ymmärrä sian tai kanan voivan nauttia siihen kohdistetusta hoivasta. Kuvastoa, jossa tuotantoeläimiä hoidetaan, on myös tarjolla vähän. Tuotantoeläimistä aineiston saduissa mainittiin porsaita/ possuja, kanoja sekä lehmiä, käsittelen näiden eläinten kuvauksia tarkemmin tuloksien yhteenvetokappaleessa.

Kahdessa hoivaa sisältävissä saduissa hoivan kohteena on hevonen. Toisessa saduista hevonen on metsässä, josta hänen on vaikeaa löytää syötävää siellä olevan lumen vuoksi. Hevonen kohtaa metsässä tytön ja heistä tulee ystävä. Sadun lopussa hevonen ”pääsee” tytön talliin vanhan orin seuraksi. Sadun mukaan ihminen ikään kuin pelastaa hevosen päästämällä sen talliinsa asumaan, sadun alussa hevosen voi nähdä vapaana elävänä, kun taas sadun lopussa ihminen omistaa sen. Toisessa hevosesta kertovassa sadussa hevonen menee talliin, jonne sen hoitaja saapuu. Hoitaja antaa hevoselle heinää ja viljaa, vie sen niitylle. Niityllä hevonen tapaa ystäviään. Kaikissa aineiston hoivaa sisältävissä saduissa eläin asuu ihmisen luona. Tällöin ihminen tarjoaa eläimelle suojaa, ravintoa ja hoivaa. Sadut luovat kuvan siitä, että eläimet eivät pärjäisi luonnossa omillaan ilman ihmistä. Saaren (2020) mukaan ihmisillä on valtaa luoda eläimistä omia kuvauksiaan. Nämä kuvaukset luovat yksipuolisia suhteita, joissa eläimillä ei ole omaa ääntä, ja ne näyttäytyvät ainoastaan ihmisten luomien representaatioiden kautta (Saari, 2020, s. 121).

Kuudessa saduista ihminen omistaa eläimiä. Viisivuotiaan helsinkiläislapsen sadussa ihmiset omistavat lemmikkieläimiä; koiranpentuja, kissan ja koiran. Kertomuksessa tyttö yrittää napata koiranpentua, ja siinä esiintyvällä äidillä on koiranpentu. Eläimet leikkivät tarinassa keskenään, välillä ihmiset tulevat ja ottavat eläimiä mukaansa ja eläinten leikki keskeytyy. Siinä mainitaan myös hevonen, jonka nähtyään isosisko haluaa ratsastaa. Satu on varsin vaikeaselkoinen runsaiden tapahtumiensa vuoksi, mutta siitä on havaittavissa ihmisen valta eläimiin. Saaren (2020) mukaan on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, kuinka vallitsevat kulttuurimallit vaikuttavat lasten ja eläinten välisten suhteiden muodostumiseen. Saari nostaa esimerkiksi esille ruokatuotannossa esiintyvien eläinten representaation kulttuureissamme (Saari, 2020, s. 122). Eläinten omistaminen (erityisesti kissojen, koirien ja hevosten) esiintyy aiheena tämän ryhmittelyn saduissa varmasti juuri siksi, että kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme nämä eläimet ovat ennen kaikkea lemmikki tai harrastuseläimiä, joita käytetään ihmisten valitsemilla tavoilla. Omistajuus on selvästi nähtävillä myös seuraavassa aineiston sadussa:

Koira ja tyttö

Olipa kerran koira, joka osasi puhua. Oli vielä eläinkaupassa. Eräänä päivänä tuli yksi tyttö ostamaan hänet. Hän kertoi tyttölle, että osasi puhua. Kun tytön vanhemmat palasivat, koira ei kertonut heille, että osasi puhua. Illalla kun tyttö lähti ulkoiluttamaan koira, he löysivät pihalta majan, jossa koira sai asua. Tyttö tuli majaan aika usein. Kerran pihalle juoksi toinen koira. Se koira oli naapurista ja hänkin sai asua siellä. Naapurista löytyi toinen tyttö. Koirista ja tytöistä tulivat kaverit. Loppu.

- Lapsi, 7v. Helsinki

Boydin (2007) mukaan eläimet ovat ominaisuuksiensa ja taitojensa kautta yhtä paljon olemassa kuin ihmisetkin, mutta koska eläimet eivät käytä kieltä samalla tavalla ihmisten tavoin, eivätkä voi argumentoida omasta puolestaan, ovat ihmiset ottaneet jotkut eläimet valtansa alle kohdellen heitä omaisuutenaan, kun taas toisia kanssaeläjinään (Boyd, 2007). Sadussa on huomattavissa kielellinen ero ihmisen ja eläimen välillä. Sadussa toteutuu monen lapsen ja miksei aikuisenkin haave siitä, että heidän lemmikkinsä osaisi puhua. Kertomuksen lopussa koirista ja tytöistä tuli kavereita, joka oli mahdollisesti juuri yhteisen kielen takia mahdollista. Sadussa eläimet saavat ihmisiltä luvan asua pihalla majassa. Sadussa koira on selkeästi ihmisten omistama, mutta hänen suhteensa tyttöön on jollain tapaa vastavuoroinen ja hän kykenee päättämään itse, kenelle kertoo taidostaan puhua. Koiran elämä asettuu ikään kuin ihmisen asettamien raamien sisälle, jonka sisällä koira pystyy tekemään pieniä päätöksiä omatoimisesti.

Toinen aineiston saduista alkaa myös eläinkaupasta, johon mennessään ukko huomaa siellä kamelin. Myyjä antaa ukolle ohjeita, kuinka kamelilla ratsastetaan ja mitä sille pitää sanoa saadakseen sen pysähtymään tai liikkumaan. Sadun lopussa kameli putoaa rotkoon ihmisen antamien ohjeiden vuoksi, sadussa jää hieman epäselväksi putoaako ihminen rotkoon kamelin mukana. Tässä sadussa eläin näyttäytyy objektina, jolla on välinearvo. Eläin tottelee ihmistä täysin sokeasti, eikä kykene pelastamaan itseään. Lemmikkieläimen kaltoinkohtelu on esimerkki väkivaltaisesta hierarkiasta, jolloin ihmisellä on valta kaltoinkohdella lemmikkinä elävää omistamaansa eläintä (Rosenberg, 2023, s. 90). Tuomivaaran (2023) mukaan ihmisen kanssa eläminen harvoin on eläimille heidän oma valintansa. Hän pohtii myös muunlaajisten eläinten omia näkökulmia: Saako eläin ihmiskohtaamisista mitään? Mikä oikeuttaa ihmisen

omistamaan hänet ja mikä poistaa autonomian toiselta eläinyksilöltä (Tuomivaara, 2023, s. 190–191)?

Koen eläintarhojen mahdollistavan eksoottisten, sekä täysin eri mantereella elävien eläinten kuljettamisen ja omistamisen laajemmin kuin yksityisomistuksessa olevien eläinten. Eläintarha esiintyy seitsemänvuotiaan helsinkiläisen lapsen tarinassa, jossa ihmiset tuovat viidakkoon eläimiä eläintarhasta. Pohdin satua lukiessani vapauttavatko ihmiset eläimet näin mahdollisesti luontoon? Sadussa viidakossa asuu viidakkoprinsessa, joka leikkii viidakkoon tulleiden eläinten kanssa. Uudet eläimet saavat pentuja ja antavat prinsessalle yhden pennuista, jonka prinsessa saa pitää. Sadun alussa eläimet vapautuvat ihmisten omistuksesta, kun taas sen lopussa eläimet antavat vapaaehtoisesti yhden pennuistaan pois. Satu yhdistelee mielenkiintoisella tavalla eläinten omistamista ja vapauttamista. Vapautuneet eläimet haluavatkin lopuksi antaa yhden omistaan ihmiselle, kuitenkin tiedustelematta annettavan pennun omaa mielipidettä asiaan. Satu vahvistaa yhteiskunnassa vallitsevaa ajatusta, jonka mukaan jälkeläinen kuuluu vanhemmilleen aikuisuutensa alkuun saakka. Timmerman sekä Ostertag (2011) pohtivat artikkelissaan opettavatko eläintarhoista kertovat lastenkirjat lapsille perustietoa eläinten ominaisuuksista, kuten kirahvin kaulan pituudesta? Vai normalisoiko tällaisen asian kuvaaminen eläinten häkkeihin vangitsemisen oikeutusta (Timmerman & Ostertag, 2011)?

Kolmen neljävuotiaan espoolaisen lapsen kertomassa sadussa eläimet ovat joko lemmikkejä tai villipetoja, jotka yrittävät vahingoittaa ihmisiä. Kertomuksessa villipeto yrittää haukkua lapsille ja käärmeet yrittävät osua kielillään lapsiin. Villipetojen ja käärmeiden valtaamassa mökissä on kissa, joka on sadussa esiintyvien Heidin ja Helenan kissa. Kissa otetaan mökistä mukaan. Sadussa eläimet suhtautuvat ihmisiin neutraalisti (kissa) tai kohdistavat ihmisiin aggressiota (villipedot ja käärmeet). Villipetojen ja käärmeiden tapaisesti epämiellyttävänä lajina sadussa nähdään myös sammakko. Timmermanin & Ostertagin (2011) mukaan lapsille suunnatuissa medioissa eläinten representaatio sijoittuu jatkuvasti eläimelle epätyypillisiin ympäristöihin. Lapset ovat usein vaatteidensa, lelujensa ja kirjojensa kautta tekemisissä eläinten kanssa, joita he eivät välttämättä koskaan kohtaa todellisessa elämässään (Timmerman & Ostertag, 2011). Koen itse omassa lapsuudessani kohdanneeni sammakoita lastenmedioissa juuri prinssin niin sanottuna *negatiivisena ilmenemismuotona*. Ei haluttuna olentona, jonka tehtävä sadun kannalta on tuoda siihen negatiivinen heilahdus tai ongelma, jota sadussa lähdetään ratkaisemaan.

Sammakko esiintyy tutkimuksessa myös satujen uudelleenkerontaa- luvussa epämiellyttävänä hahmona. Käsittelen seuraavaksi yhtä sammakosta kertovaa satua. Tarinan alussa poika heittää sammakon toiseen maahan. Tämä luo kuvan sammakosta objektina, jota poika voi oman mielensä mukaan heitellä. Tarinan lopussa poika muuttuu itse sammakoksi ja pojan äiti tulee tästä surulliseksi. Sammakoksi muuttuminen näyttäytyy jälleen aineistossa epätoivottuna tapahtumana. Viimeinen valta- asemia käsittelevä satu kertoo tytöstä, joka menee noitien kummituslinnaan. Linnassa noita tiedustelee tytöltä, onko tämä pessyt kätensä. Tyttö näkee leijonan ja sanoo leijonalle: nuolisitko käteni. Tarina jatkuu, eikä leijonaa mainita uudelleen. Sadussa leijonalla on välinearvo, se on paikalla ihmisen käsien pesemistä varten. Darwinin (1965) lähde merkkäämatta! mukaan ihmisen kesyttämät luonnoneläimet ovat opetelleet uusia tapoja kommunikoida. Esimerkkinä Darwin käyttää sakaaleita, jotka oppivat haukkumaan oltuaan ihmisten omistamina. Eläimet kuten esimerkiksi koirat ilmaisevat läheisyyttä omistajaansa kohtaan nuolemalla omistajansa käsiä ja kasvoja. Tämä pohjautuu koirien pentuna kokemaansa hoivaan, jota koira on emältään saanut. Ihmisen lähestyessä koirat myös osoittavat alistumista omistajaansa kohtaan, koirat madaltavat etutassujaan kyyristyen ja jotkut koirat heittäytyvät selälleen omistajansa lähestyessä heitä (Darwin, 1965). Näin ollen eläimet hahmottavat ihmisten hallitsevan ja omistavan heidät. Jäin pohtimaan sadun tyttöä ja hänen käsitystään leijonasta. Tyttö selvästi koki leijonan olevan noitien omistama ja näin ollen leijonalla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin alistua ja nuolla tytön kädet.

4.4.3 Eläin tai ihminen nähdään toisen ravintona

Tässä luvussa käsittelen aineiston seitsemän satua, joissa joko ihminen tai eläin nähdään sadussa ravintona. Saduissa kalastetaan ja metsästetään sekä osassa on nähtävissä ravintoketjuja. Kalastuksesta kertovia satuja oli aineistossa kaksi, ohessa ote toisesta sadusta:

Näytti kuin myrsky olisi vain vahvistanut laivaa ja hienontanut sitä. Nyt kalansaaliskin oli huonoimmillaan, mutta jotkut olivat saaneet hirmuisen isoja vonkaleita. Seuraavana päivänä he palasivat kotiin onnellisina ja iloisina ja laiva otto uusia matkustajia kyytiin. Seuraavana päivänä he olivat onnellisia ja alkoivat siivoamaan niin siistiksi kuin meillä täällä kotona. Sen pituinen se.

- Lapsi, 5v. Espoo

Sadussa todetaan kalasaaliin olevan huonoimmillaan, vaikka jotkut ovatkin saaneet isoja vonkaleita. Sadussa kaloja nimitetään vonkaleiksi, joka on termi, jota käytetään useasti juuri

syömiseen tarkoitettavista kaloista. Tuomivaaran (2019) mukaan tuotantoeläimet ovat pitkään näyttäytyneet ihmisille äärimmäisinä lukuina ja massana sekä elintarvikkeina ja termeinä kuten grillitassu, kassler ja hunajabroileri. Kupsala (2015) tuo esiin eläinten teurastukseen liitetyn neutralisoivan kielen, jolla tappamisesta pyritään etääntymään. Hygieeniset, tekniset ja sievistelevät sanankäänteet pehmentävät tapahtumia. Eläinten sisäelimiä ja eläimiltä näyttävät osat jätetään pois ruokapöydästä (Kupsala, 2015). Esimerkiksi Suomessa kalojen päitä taikka kokonaisia vartaloita näkee harvoin ruokapöydässä, poikkeuksena muikut, joiden päiden syömistä jotkut ihmisistä kammoksuvat. Toisessa kalastuksesta kertovassa sadussa perheen poika on kalastaja, joka kalastaa järvellä, perheen tyttö saa myös ison kalan. Kalastus on osa sadussa olevan perheen arkea, satu jatkuu kuvaillen heidän elämäänsä, satu on tyyliltään realistinen ja sen tapahtumat voisivat olla todellisia myös tosielämässä.

Kettu, metsästäjä, kana.

Olipa kerran kettu ja kana. Kettu ajatteli, että kana olisi parempi syötäväksi kuin kaveriksi. Ja kana ajatteli, että ketusta ei olisi huoltakaan. Niin hän ajatteli mennä ketun luokse ja kettu vihastui. Kana vain kotkotti ketun ympärillä ja pomppi ympäriinsä. Niin kettu vihastui ja lähti ajamaan kanaa takaa. Niin kana yritti vain lentää ja juoksi eteenpäin. Niin kettu sai kanan kiinni ja hotkaisi sen suihinsa. Sitten tuli vihainen karhu, ja kettu juoksi karkuun. Hänen lasti oli niin painava, ettei hän pystynyt liikkua melkein mihinkään. Sitten metsästäjä sai ketun kiinni ja vei sen jonnekin häkkiin. Sitten hän antoi ketun lemmikiksi hänen tyttärelleensä Maijalle. Kettu vain irvisteli Maijalle, mutta Maija vain luuli, että hän oli iloinen. Sitten Maija päästi ketun huoneeseensa juoksemaan. Sitten kettu vaan pomppi ovenkahvan vieressä. Niin Maija vaan ihmetteli, mitä se vaan pomppii siinä kun ovenkahvakaan ei ole niin kaukana. Sitten Maija puki ketulle nukenvaatteet päälle, jossa oli vaaleanpunainen mekko ja lilat rimpsulat.. Sitten hän päästi ketun pihalle, niin kaikki eläimet vaan nauroivat ketulle. Niin kettu ajatteli, että kanoja ei olisikaan kannattanut syödä, koska kanat painaisivat niin paljon ja metsästäjät saisi kiinni ja veisivät kauhean Maijan luokse. Ja Maija pukisi kauhean mekon ja rimpsulat ja päästäisi pihalle. Niin kettu ajatteli, että kaikki eläimet vain nauraisivat. Niin kettu ei olisi syönyt enää kanoja eikä lampaista eikä jäniksiä vuosiin. Niin kettu oli vain yrittänyt pidätellä, ettei söisi ihmeellisiä otuksia, jotka pomppii vain ympärillä niin kuin yrittää lentää tai pomppia ihmeellisiä askelia, tai mäkiä kauheasti. Niin oli ketun elämä mennyt aikoja.

Niin oli kettu vain syönyt marjoja ja sieniä. Oli ketun elämä ollut kurjaa ja mahdotonta, mutta ei olisi enää ollut kauheita asioita, mitä muistella. Sen pituinen se.

- Lapsi, 6v. Helsinki

Sadusta on mahdollista muodostaa ravintoketju. Ravintoketjun huipulla ovat metsästäjä ja hänen tyttärensä. Heidän jälkeensä vaarallisin on karhu. Karhun alapuolella on kettu ja ketun alapuolella kana. Ihminen ei kuitenkaan sadussa syö eläimiä vaan ottaa ketun kiinni ja vangitsee sen. Mielenkiintoista sadussa on metsästäjän tyttären Maijan toiminta, joka leikkii ketulla pukien sille nukun vaatteita. Ihminen pitää eläintä sadussa objektina, jolle saa tehdä juuri niin kuin itse haluaa, kunhan sen vain saa ensin kiinni. Kettu tuntee tarinassa olonsa nöyryytyksi ja tämä alkaa katua kanan syömistä, sillä se edesauttoi hänen kiinni jäämistään. Sadusta voi huomata, että sitä kertonut lapsi hahmottaa eron lihan ja kasvisruuan välillä. Tarinan opetuksena voidaan mahdollisesti pitää sitä, että toisten syömisestä seuraavan epämiellyttäviä asioita. Metsästäjä näyttäytyy eläimiä pyydystävänä myös seuraavassa sadussa:

Olipa kerran leijona, joka nukkui luolassaan. Yksi hiiri meni vahingossa leijonan nenän sisälle. Sitten leijona murahti. Sitten hiiri tuli leijonan nenästä ulos ja sanoi: ”Rakas leijona, älä tapa minua, sillä voit tarvita minua joskus vaaroissa.” Leijona päästi hiiren irti. Ja sitten eräänä päivänä leijona käveli metsässä. Hän joutui metsästäjän verkkoon ja hiiri kuuli leijonan yrittävän katkaista verkon, mutta ei saanut sitä katki. Ja sitten hiiri tuli verkon luo ja katkaisi sen molemmilla hampailla. Leijona oli iloinen ja kiitti häntä. Loppu.

- Lapsi, 7v. Helsinki

Sadussa eläimet ovat ihmisen saaliita ja oveluudella eläin pelastaa toisen eläimen metsästäjän verkosta. Ihminen ja eläin elävät näin ollen samassa maailmassa, mutta ikään kuin eri puolilla. Ihmiselle eläin on saalis ja eläimelle ihminen on vihollinen ja pyydystäjä.

Nelivuotiaan espoolaisen lapsen sadussa intiaani metsästäää lohikäärmeitä. Oletan intiaanin lapsen kertomuksessa tarkoittavan ihmistä. Satu olisi rajautunut pois aineistostani, ellei intiaani olisi metsästännyt myös maapallolla eläviä eläimiä. Intiaani on sadussa Suomessa, jossa hän tapaa peuran, oravan, jäniksen, poron ja linnun ja hän ampuu kaikki kyseiset eläimet. Seuraavassa sadussa metsäneläimiä mahdollisesti syödään:

Metsän salaisuus

Syödään. Metsäneläimiä. Ja puita. Pelto. Kukkia. Mörrimetsä. Mörrejä. Ihmisiä ja lapsia, keppejä. Ja oli vielä se mörrikoti. Ei jäänyt mitään. Ja pelto ja puu ja eväät.

- Lapsi, 4v. Espoo

Sadun lukeminen aluksi luo kuvan siitä, että metsäneläimiä syödään. Useamman kerran sadun luettuani ymmärsin sadussa mahdollisesti syötävän eväitä metsäneläinten sijasta. Viimeisinä luvun satuna on neljävuotiaan espoolaisen lapsen satu, jossa lapsi kertoo karhujen syövän oikeasti ihmisiä. Sadulla on selkeä kytkös lapsen omaan elämään, lapsi on nähnyt suden ja karhu kirjassa, josta hän on oppinut niiden elävän pesässä ja syövän ihmisiä.

Tässä luvussa käsittelemäni sadut herättivät minua miettimään lihan syönnin ja tappamisen oikeutuksia. Colen & Stewartin (2014) mukaan pienen lapsen ensimmäinen kosketus eläinperäiseen ruokavalioon syntyy osalla lapsista äidinmaitokorvikkeen kautta. 2014 Britanniassa valtavirralla saatavilla olleista äidinmaitokorvikkeista kaikki sisälsivät lehmän maitoa. Kasvipäisiä vaihtoehtoja on ollut tällöin saatavilla vain terveydenhuollon ammattilaisten kautta. Yleisesti kuuden kuukauden iässä lapset siirtyvät kiinteiden ruokien maisteluun. Tässä vaiheessa lasten ruokavalio usein aluksi koostuu kasvipäisistä ruuista kuten soseutetuista kasviksista. Tarjolla on myös lihaa sisältäviä ruokia, joita markkinoidaan usein äidin tai isoäidin resepteillä tehtyinä. Tällaiset ruuat vahvistavat länsimaissa tapahtuvaa liharuokien normalisointia ja sekasyöntiin pohjautuvaa ruokavaliota. Tällaiset ruuat myös vahvistavat käsitystä ideaalista perheystöstä, jossa lapsia hoidetaan *kunnollisella* tavalla (Cole & Stewart, 2014, s. 76–78). Osassa luvun saduista lapset selvästi tiedostivat ihmisten syövän ja metsästävän eläimiä. Osassa tuotiin esille myös eläimissä tämän aiheuttamia tunteita ja tilanteita katsottiin eläimen näkökulmasta.

Lasten saduissa metsästäjät ja kalastajat näyttäytyivät tosielämän raamien mukaan eläimiä ruuakseen pyydystävinä olentoina, jotka ovat ravintoketjussa korkeimmalla paikalla. Tiffin (2007) mukaan ihminen näkee itsensä ravintoketjun huipulla, voimakkaimpana petona niin maalla kuin rannikkoalueilla. Suurimmalle osalle ihmisistä eläinten lihan syöminen on itsestäänselvyys, kuitenkin ajatus siitä, että muunlajiset eläimet söisivät ihmisen lihaa, on kestämätön. Haiden tai tiikereiden ihmisiin kohdistavat hyökkäykset ovat saaneet ihmiset näkemään kyseisen lajin eläimet haitallisina (Tiff, 2007). Tutkimustuloksiani käsittelevässä viimeisessä tuloskappaleessani (abstraktia kerrontaa), käsittelem tarkemmin lasten tarinoista esiin nousevia käsityksiä haista.

Kuten aiemmin susien asemaa käsitellessäni totesin, Lähdesmäen (2015) mukaan susien asema Suomalaisessa yhteiskunnassa on ollut huono ja huonontunut niiden tapettua ihmisiä, karjaa sekä ihmisten metsästämiä saaliseläimiä sekä poroja. Toisin sanoen niiden syötyään ihmisen määritelmän mukaan väärää lihaa. Helen Tiffin (2007) mukaan siat muistuttavat hyvin paljon ihmisiä tunnekäyttäytymisensä, ihonsa, aivojensa ja lukuisten muiden ominaisuuksiensa perusteella. Siat syövät ihmisten kanssa samantapaisia ruokia ja on olemassa harvoja tapauksia, joissa sikojen tiedetään syöneen ihmislihaa (Tiff, 2007). Samankaltaisuuksistaan huolimatta sianlihan syöminen on esimerkiksi Suomessa todella yleistä, eikä sika näyntyä tarpeeksi arvokkaana eläimenä saadaksesen kuolla lemmikkieläinten tavoin vanhuuteen. Ollilan (2020) mukaan tuotantoeläimen tai lemmikin luonnollinen kuolema on harvinainen tapahtuma. Ihminen kontrolloi eläinten elämää ja kuolemaa. Ihmisten kanssa elävien eläinten kuolema on useimmiten juuri ihmisten käsissä (Ollila, 2020, s. 213–214).

4.4.4 Arkirealistiset sadut

Arkirealistisissa saduissa eläimet suorittivat ihmisille ominaisia päivittäisiä toimia, tällaisia satuja aineistossa oli seitsemän. Saduissa eläimet toimivat ihmismäisesti. Arkirealismilla tarkoitan tutkimukseni kontekstissa tosielämän tapahtumia toistavaa kerrontaa. Arkirealismia määrittelee mielestäni hyvin ote seuraavasta sadusta:

*Sit se meni sinne kauppaan ja osti sen kirjan. Ja sit sen äiti tuli sinne ja kysyi:
”Miks sä haluat rahaa?” Sit se sano, et ku se halus sen kirjan. Sit se meni sen
äitin kanssa kotiin. Eläinkirja se oli. Kirja kerto eläimistä ja ketusta.
- Lapsi, 7v. Helsinki*

Sadun tapahtumat ovat täysin realistisia. Sen kertonut lapsi on mahdollisesti elänyt tapahtumat tai ne ovat sellaisia, joita hän haluaisi kokea. Eläinten rooli on sadussa varsin vähäinen, sadusta voidaan ainoastaan päätellä lapsen olevan kiinnostunut eläimistä, sillä hän halusi ostaa juuri kyseisen kirjan. Pajun (2004) mukaan lapset punovat kertomissaan saduissa totta ja satua yhteen. Itse eletyt tapahtumat ja ihmiselämän vaiheet, aikuisten keksimät hahmot ja lapsen oma mielikuvitus luovat sadun maailmaa (Paju, 2004). Arkipäiväisiä toimintoja kuvattiin edeltävän sadun tavoin kahdessa aineiston sadussa, toisessa todetaan Boris- koiran olevan kiva ja kultaisen värinen, toisessa kerrotaan maalla asuvasta tytöstä, jolla on koira ja kissa. Eläimet ovat sadussa vain osa arkielämän kuvausta, eikä niillä ole erityistä roolia. Eläimet kuitenkin

koetaan saduissa tärkeiksi, sillä ne mainitaan. Ihmisten ja lemmikkien väliset tunteet rakentuvat Mikko Rosenbergin (2023) mukaan kolmessa erillisessä ajallisessa kategoriassa. Tunteet saavat alkunsa eläinten ensikohtaamisessa ja jopa ennen lemmikin hankintaa, muotoutuvat yhteisen jaetun arjen aikana sekä yhteinen elämä lopulta päättyy useimmiten lemmikin kuolemaan ja sen kohtaamiseen (Rosenberg, 2023).

Edellä mainittua satua hyvin samantapainen on helsinkiläisen viisivuotiaan lapsen kertoma satu, jossa lapsi kertoo merivuokon pistäneen häntä Ranskassa. Arkirealismiin seasta voi seuraavassa nelivuotiaan lapsen sadussa havaita lapsella olevan eläintietämystä:

Lunta sataa talvella. Hattu päälle. Joutsen lentää taivaalla. Hiekka. Lintua ei vaella. Hmm kalat on veden alla. Ööö Ranja on mun kiva kaveri. Mä täytän melkeen viisi vuotta. Mä oon ollu joskus Muumimaailmassa. Mä oon ollu joskus myöskin semmosessa Muumiveneessä. Ja sit meil oli vessaremppa ja me muutettiin Ruohivuoreen ja sitten kivet tulee. Ja sitten laivat, kun on kesä ne rupee veneilemään. Ja sit on ett hiekkaa on kesällä.

- Lapsi, 4v. Espoo

Lapsi selvästi tietää lintujen lentävän ja kalojen olevan veden alla. Lintujen vaelluksesta kertova lause on hieman epäselvä, ajattelen lapsen mahdollisesti kuulleen eläinten vaelluksesta ja ymmärtäneen, etteivät linnut tekisi niin. Eläimet esiintyvät saduissa neutraaleina osina maailmaa, lapset toteavat niitä olevan olemassa ja kertovat missä niitä on ja miltä jotkut niistä näyttävät.

Yhdessä arkirealistisista saduista lapsi kertoo eläimistä, jotka toimivat kuin ihmiset. Sen päähenkilö on hevonen, jonka äitihevonen koristelee kimaltavaa kuusta. Kertomuksessa esiintyy myös ihmisiä, jotka ovat ikään kuin vertaisia hevosiin nähden. Tarinassa ihmisille kuitenkin käy kalpaten, sadun alussa *ukkeli* jää auton alle ja lopussa taas joku (oletettavasti) ihminen varastaa hevosen unileluna olevan pupun. Hevonen saa varkaan kiinni ja pupu kiittää hevosta pelastamisestaan. Viimeinen luvussa analysoimani satu on seuraavanlainen:

Jättiläisvaraani

Liskoja, ankoja, ihmisiä, sitte myrkkykäärmeitä, kyykäärmeitä, rapuja. Rapuja saataa nähdä siinä sadussa saarella, käärmeitä saattaa nähdä vedessä, ankoja saattaa nähdä tuolla järvessä, sit liskoja saattaa nähdä puissa. Varaaneja saattaa

nähdä kävelevän maapallossa ja uivan. Krokotiilejä, etanoita, koiria, kukkia. Ei enää se satu jatku, niin lyhyt satu.

- Lapsi, 4. Espoo

Satu on ikään kuin tietokirjamainen luettelointi erilaisista maapallolla elävistä eläimistä. Sisällytin sadun juuri tähän alalukuun, sillä kaikki sadussa kerrottu on realistista. Sadussa lapsi kuvailee eläimiä juuri sellaisena kuin ne tosielämässä ovat.

4.5 Abstraktia kerrontaa

Viimeisessä tulosluvussa käsittelem tutkimuskysymyksen: *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* lävitse kahdeksan satua, jotka ovat luonteeltaan abstrakteja, runomaisia, lyhyitä tai luettelomaisia. Saduissa esiintyi seitsemää eri eläinlajia, joita ovat: hai, delfiini, kissa, koira, leppäkerttu, orava sekä piikkisiili. Lajeista suurin osa on luonnossa eläviä eläimiä, mukana ovat kuitenkin lemmikkieläiminä pidetyt kissa sekä koira. Kaksi analysoimista saduistani ovat lyhyitä, runomaisia ja niissä on selkeitä loppusointuja. Molemmissa saduissa lapsi on selvästi ymmärtänyt kuinka eläimet käyttäytyvät ja miltä ne näyttävät. Toisessa sadussa aiheena on koira, joka kierii, näyttää kieltä ja osoittaa mieltä. Pohdin kenelle koira kieltänsä näyttää ja osoittaa mieltä. Onko ihminen mahdollisesti komentanut koira tekemään jotakin jota koira ei halua tehdä? Koira näyttäytyy runossa leikkimielisenä veijarina, jolla on oma tahto. Mieltään osoittava koira luo vastakohtaista kuvaa Darwinin (1965) kuvailemasta alistuvasta koirasta, joka madaltaa itseään ihmisen tullessa sen lähelle.

Toisessa runomaisessa sadussa lapsi luettelomaisesti kertoo rimmaavia sanoja peräkkäin. Runomaisen sadusta tekee myös tapa, jolla sadutus on kirjattu aineistoon. Sanat ovat toistensa päällä, sanojen lyhentyessä sadun loppua kohti. Pohdin, onko sadutettu lapsi voinut itse vaikuttaa siihen, millä tavalla hänen kertomansa on aineistoon kirjattu? Mielestäni sadun tyyli muuttuisi runomaisesta toteamukseksi, jos se olisi kirjattu aineistoon yhden lauseen muotoon. Sadun kertonut lapsi tietää, että siileillä on piikkejä selässään. Hänen eläinkuvauksensa on täten todenmukainen.

Kissa, hiiri

Moinen diili

Piikkisiili

Hiili

- Lapsi, 5v, Espoo

Riihelän (2004) mukaan lapsilla on oma kertomiskykynsä, joka poikkeaa aikuisten tavasta kertoa. Lasten kykyä tarinankertojina on arvosteltu, sillä se poikkeaa aikuisten tavasta kertoa ja aikuisilla on välillä vaikeuksia ymmärtää lapsen kertomaa. Pitkään on ajateltu lasten kertomusten olevan kehittymättömiä ja ollakseen täydellisiä tulisi lapsen kasvaa (Riihelä, 2004, s. 190). Edellä mainitut sadutukset ovat lyhyitä eivätkä sisällä paljoa analysoitavaa tutkimukseni nähden. Mielestäni nämä sadutukset kuitenkin ovat relevantteja, eikä niitä voida nähdä kehittymättöminä tai keskeneräisinä. Lyhyitä muutaman lauseen mittaisia satuja olivat kaksi toteamuksen omaista satua. Toisessa sadussa todetaan leppäkertun näkevän tulipalon, jonka jälkeen paikalle saapuu palomies. Toisessa sadussa lapsi toteaa pihalla olevan Onni-oravan. Kyseinen satu kertoo mahdollisesti lapsen kokemuksesta, kun hän on nähnyt ikkunasta pihalla olevan oravan. Onni nimitys on mahdollisesti tullut lapsen tietoutteen esimerkiksi lasten kirjallisuudesta tai varhaiskasvatuksesta, joiden parissa esiintyy kyseisen nimisiä oravahahmoja. Lyhyt on myös helsinkiläisen neljävuotiaan lapsen kertoma satu:

Olipa kerran kissa. Kissa osasi haukkua. Minulla on kamu kotona. Se sanoi miau.

- Lapsi, 4v, Helsinki

Satu on ikään kuin arvoitus, se on hassutteleva ja sekoittaa eläinten tapoja kommunikoida keskenään. Satu herättää kiinnostuksen ja halun kysyä lapselta, onko hänellä kotona oleva *kamu* kissa, koira vai jokin ihan muu? Olettaen *kamulla* tarkoitettavan eläintä on sadusta mahdollista nähdä, että lapsi pitää eläinten ja ihmisten välistä suhdetta ystävyyssuhteena. Tuomivaaran (2023) mukaan osa lemmikkeinä pidettävistä eläimistä sopeutuu elämään ihmisen kanssa toisia paremmin. Hänen mukaansa ihmisen ja eläimen välistä suhdetta kuvatessa *ystävyytenä*, tulisi siihen suhtautua kriittisesti. Häkissä asuvan, kaupasta ostetun, ihmisen vallan alla täysin olevan eläimen ja vapaana elävän, muiden elämän koko sisällöstä (niin elämästä kuin kuolemasta) päättävän ihmisen välistä suhdetta ei Tuomivaaran mukaan tulisi kuvailla samoilla käsitteillä kuin ihmisten välisiä suhteita (Tuomivaara, 2023, s. 191). Jos tarinassa termillä *kamu*, tarkoitetaan eläintä, on mahdotonta tietää, onko suhde eläimen ja lapsenvälillä tasavertainen. Emme voi tietää, kokeeko eläin myös ystävyyden tunteita lasta eli omistajaansa kohtaan. Saduista kaksi on luettelomaisia, niissä lapsi luettelee mahdollisesti omaan elämänpiiriinsä kuuluvia asioita, joita ovat esimerkiksi lamppu, pallo, kynä, paperi, kissa ja koira. Mielenkiintoinen on toinen saduista, jossa mainintaan ihmisen kädet ja jalat, ohessa ote sadusta:

Abc kissa kävelee tikapuita pitkin taivaaseen. Hussipussi. Viiva. Käsilaukku. Kuvakirja. Missä missä. Tissä tissä. Nissä tissä tyssä missä talo. Tikapuu hissi rullaportaat. Kengät. Kenkä barbit, jotka osaa kävellä ilman ihmisen jalkoja. Vene pelasti äidin. Lamppu, roskis, pallo, ympyrä. Äiti on sirkuspellenä, iskä on omistajana, herne, mekko, ympyrä, palloja yksi. Hampaat, mummi ja ukki. Hellan, ninä, lappu, ei kuvia. Kynä, kynä, lappu. Kynä ja lappu osaa kirjoittaa ilman ihmisen käsiä.

- Lapsi, 4v. Helsinki

Sadussa todetaan barbin osaavan kävellä ilman ihmisen jalkoja sekä kynän ja lapun osaavan kirjoittaa ilman ihmisen käsiä. Tämän voi esimerkiksi ymmärtää niin, että kynä kirjoittaa lapulle kuin ilmassa, eikä käsiä ole nähtävissä kynää pitelemässä. Ihmisen käsillä lapsi selvästi tarkoittaa juuri ihmisen käsiä, mutta jäin pohtimaan millaisina lapsi näkee jonkin muun lajin edustajan jalat tai kädet. Voiko sellaisilla käsillä kirjoittaa tai kävellä? Sadussa mainitaan kissa, joka kävelee tikapuita pitkin taivaaseen. Kyseinen lausahdus on varmasti jokaiselle suomalaiselle tuttu. Lapsen päiväkodissa on mahdollisesti opeteltu kirjaimia, ja lapsi on muistanut kyseisen lorun ja halunnut sisällyttää sen tarinaansa.

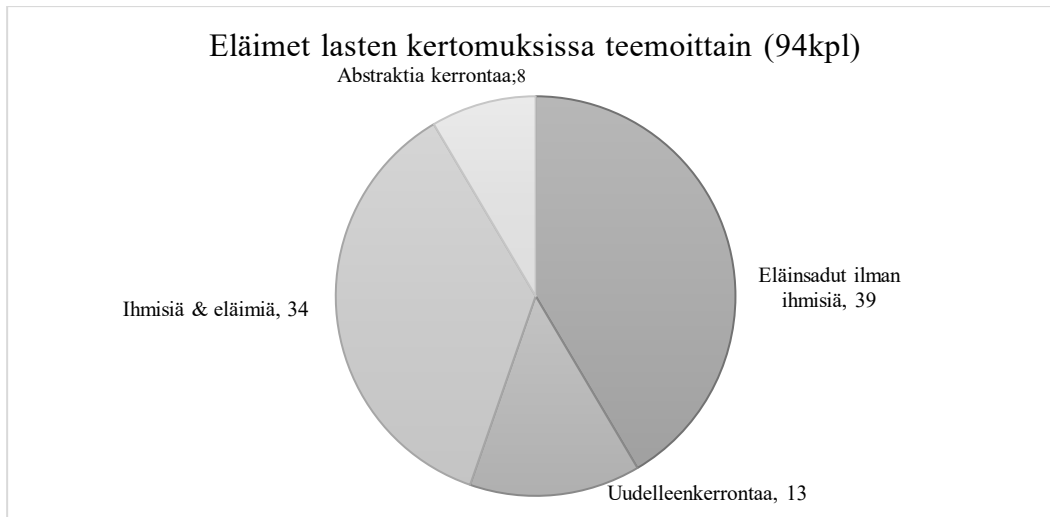
Viimeinen aineiston saduista ylläpitää yleisiä käsityksiämme delfiineistä ja haista. Satu olisi sopinut myös aiempaan lukuun, jossa käsiteltiin metsästämistä ja toisten ruuaksi päätymistä. Delfiini nähdään usein ihmisille ja muille kaloille ystävällisenä olentona. Hait esitetään tietokirjallisuudessa ja medioissa hurjat hammasrivit kiiluvina petoina, jotka eivät muuta tee kuin metsästä muita kaloja ja jopa ihmisiä. Suomalaisille delfiinin metsästäminen ja niiden lihan syöminen tuntuu yhtä vieraalta ja jopa kauhistuttavalta, kuin Suomeen tulevalle turistille porojen syöminen. Eläinten erilainen luokittelu eri kulttuureissa on nähtävissä Ruotsalan (2020) artikkelissa, jossa hän toteaa poromiehen ja matkailijan suhteen poroon poikkeavan toisistaan. Latvan ja Lähdesmäen (2020) mukaan kaikki maailman sudet, hait sekä mustekalat eivät ole aina vaikuttaneet ihmisten elämään. Luonnossa elävät eläimet eivät jatkuvasti kohtaa ihmisiä, jotkut eivät koskaan. Hait eivät muodosta yhtenäistä joukkoa, vaan ovat yksilöitä omine luonteenpiirteineen (Latva & Lähdesmäki, 2020). Joten mielikuvat ihmisten kimppuun jatkuvasti hyökkäävistä haista, ovat harhaan johtavia ja yleistykset luovat näistä eläimistä virheellistä kuvaa.

Hieno Delfiini ja hai
Lamppu. Teksti.
Se on paha se hai.
Tiedätsä mitä hait syö.
Ne syö delfiinejä.
Koko ajan hait syö delfiinejä.
- Lapsi, 5v. Helsinki

Kyseisessä sadussa nämä aiemmin mainitut vallitsevat yleistykset delfiineistä ja haista pitävät paikkansa. Sadussa todetaan hain, koko ajan syövän delfiinejä. Sadun otsikko arvottaa delfiinin haita paremmaksi, kun taas hai on paha, sillä se syö muita. Kuitenkin myös delfiinit syövät muita kaloja ruuakseen, joten on mielenkiintoista, ettei lapsi tuo tarinassaan tätä esiin. Rosenbergin (2023) lemmikkieläinsuhteisiin kohdistuvan tutkimuksen mukaan ihmisten kokevat tunteet rajautuvat lemmikkeinä pidettyihin eläimiin. Lemmikkinä elävät eläimet saavat ihmisissä aikaan erilaisia tunteita, kuin luonnossa elävät tai ruuaksi kasvatettavat eläimet. Rosenberg toteaa meidän tarvitsevan lisää tutkimustietoa siitä, miten ihmisten tunteet määrittelevät heidän tapojaan hahmottaa omaa asemaansa osana maapallon monilajisen elämän verkostojä (Rosenberg, 2023).

Edellä käsitellyissä tulosluvun kappaleissa olen analysoinut kaikki aineistoni 94 lasten kertomaa sadutusta. Oheinen diagrammi tuo yhteen sadutuksista tekemäni yläotsikolliset ryhmittelyt.

Taulukko 1. Eläimet lasten kertomuksissa teemoittain.

Ryhmittelyt muodostin tunnistamalla lasten saduksissa esiintyviä avaintapahtumia. Avaintapahtumia tunnistessani kirjasin ylös myös saduksissa esiintyvät lajit. Tutkielmassani selvisi lasten saduissa esiintyvän laajasti eri lajisia eläimiä. Eläimet ovat pääosin lemmikki-, sekä luonnon eläimiä. Saduksissa eläimillä on nähtävissä toimijuutta ja osassa kertomuksista ihmiset omistavat, hallitsevat, hoitavat ja alistavat eläimiä. Osa saduksista ylläpitää yhteiskunnassa vallitsevia eläinkäsityksiä ja niiden juonen kulku perustuu olemassa oleviin satuihin (esimerkiksi prinsessasatuihin). Ihminen näyttäytyi osassa saduista vertaisena, kun taas osassa eläimiä syövä ja alistavana hahmona. Kokoan seuraavassa kappaleessa yhteen tekemäni lopulliset johtopäätökset tutkimukseni tuloksista.

5. Johtopäätökset

Aineiston analyysin avulla etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini, joita ovat: *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* sekä *Minkälaisena ihmisten ja eläinten välinen suhde saduissa ilmentyy?* Tässä luvussa tuon esille tutkimukseni tuloksista tekemäni johtopäätökset. Analyysini alussa ryhmittelin aineistoni. Päädyin ryhmittelyyn lasten kerrontaa analysoimalla, merkityksellisiä avaintapahtumia tunnistaen. Alla olevassa taulukossa täsmennän aineistolle tekemäni ryhmittelyn edellistä taulukkoa syvemmin:

Taulukko 2. Koko aineisto luokiteltuna.

1	Eläinsadut ilman ihmisiä	39
	Eläin toimijana	14
	Eläimet tekevät ihmisille tyypillisiä asioita	16
	Ei ihmisiä	9
2	Uudelleenkerrontaa	13
	Juoni mukailee jo olemassa olevaa satua	6
	Uusi juoni	7
3	Ihmisiä & eläimiä	34
	Eläimet ja ihmiset ovat vertaisia	5
	Eläimen ja ihmisen suhdetta määrittää valta-asema	15
	Eläin tai ihminen nähdään toisen ravintona	7
	Arkirealistiset sadut	7
4	Abstraktia kerrontaa	8
	kaikki yhteensä:	94

Taulukosta on mahdollista hahmottaa tutkimukseni kannalta satumäärältään suurin ryhmittely. Tämä on eläinsadut ilman ihmisiä, joka sisältää 39 satua. Seuraavaksi eniten satuja on ihmisiä & eläimiä ryhmittelyssä. Toiseksi vähiten satuja ryhmittelin uudelleenkerronnan alaisuuteen. Pienin luokista on abstraktia kerrontaa, joka sisältää 8 satua. Alla oleva taulukko täsmentää tarkemmin alaluokkien ryhmittelyt, eniten satuja sisältää eläimet tekevät ihmisille tyypillisiä asioita ryhmä, joka sisältää 16 satua. Vähiten satuja on eläimet ja ihmiset ovat vertaisia ryhmittelyssä, joka on varsin mielenkiintoista.

Sadutuksissa esiintyvät lajit ovat kootusti esillä taulukoissa tutkielmani 1. liitteissä. Tutkielman 2. liitteen taulukoista on mahdollista nähdä kuhunkin ryhmittelyyn sisältyvät eläinlajit. Erityisen huomionarvoista sadutuksissa esiintyvässä lajistossa oli valta-asemia kuvaavissa

saduissa esiintyneet suosituimmat lajit. Valta-asemia oli nähtävissä eniten suhteissa kissoihin ja hevosiin. Kissa mainittiin saduista viidessä, kun taas hevonen neljässä eri sadussa. Saduissa kissoja ja hevosia hoivattiin ja liikuteltiin paikasta toiseen ihmisen mielen mukaisesti. Kyseisen luokittelun alaiset sadut loivat kuvaa siitä, että eläimet, kuten kissat ja hevoset, eivät pärjäisi luonnossa omillaan ilman ihmistä. Koen, että niin tosi elämässä kuin sadutuksissa ihmisten lemmikkeinä omistamat eläimet elävät ihmisen valta-aseman alaisuudessa. Valtaa kohdennettiin kuitenkin sadutuksissa myös luonnossa eläviä eläimiä kohtaan. Ryhmittelyssä olivat mukana myös yhdessä sadutuksista esiintyneet eläintarhan eläimet. Tuotantoeläimiä ei kyseisen ryhmittelyn alaisuudessa mainittu kertaakaan. Tämä yllätti minut, sillä koen tuotantoeläinten, eläintarhassa elävien eläinten lisäksi olevan räikeimmin ihmisen vallan ja päätösvalan alaisuudessa. Siitä ajoittain sekä jatkuvasti kärsien.

Ihmisen ja eläimen välistä vertaissuhdetta oli nähtävissä lajeista eniten ihmisen ja ketun välillä. Kettu mainittiin saduista kahdessa, kun taas kaikki muut kyseisen ryhmittelyn sadutuksissa esiintyvät lajit mainittiin vain kerran. Uudelleenkertontaa sisältävissä saduissa, joissa lapsen kertoma satu noudatteli jo olemassa olevaa satua, esiintyi lajistoltaan eniten susia ja hiiriä, joista molemmat mainittiin kahdessa eri sadussa. Molemmat lajit ovat tyypillisiä perinteisissä lasten saduissa esiintyviä lajeja, joten näiden lajien toistuminen ei ollut yllättävää. Abstrakteissa saduissa kissat ja koirat olivat lajeista suosituimpia. Muut kyseisen ryhmittelyn alaisista saduista sisälsivät henkilöhahmoinaan luonnossa eläviä eläimiä, jotka kaikki mainittiin vain yhdessä sadussa.

Ravinnosta kertovissa saduissa esiintyi eniten luonnossa eläviä eläimiä, ainoat ihmisen vaikutuspiirissä elävistä eläimistä olivat kana sekä lammas. Näin ollen, ei lasten kertomissa sadutuksissa metsästetty tai syöty lemmikkieläimiä. Myöskään toiset eläimet eivät sadutuksissa syöneet lemmikkieläimiä. Länsimaisessa kulttuurissa lemmikkieläimiä ei syödä ja olisikin mielenkiintoista verrata tuloksia muualla maailmassa kerrottuihin sadutuksiin. Jäin pohtimaan, olisiko näissä nähtävissä länsimaissa ainoastaan lemmikkieläimiksi miellettyjen lajien, kuten koirien käyttämistä ravinnoksi?

Vastaan seuraavaksi ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* Aineistossani eniten edustettuina näyttäytyivät lemmikki-, harraste, sekä luonnoneläimet. Tuotantoeläimiä mainittiin ainoastaan seitsemässä saduista. Hoivaa kohdistettiin saduissa ainoastaan luonnossa eläviin sekä lemmikkieläimiin, näin ollen lasten kertomissa saduissa tuotantoeläinten ei nähty tarvitsevan tai nauttivan hoivasta.

Aineistossani 17 eri eläinlajilla oli nähtävissä toimijuutta. Eniten toimijuutta oli nähtävissä linnuilla, jotka mainittiin viidessä eri sadussa. Toimijuutta esiintyi niin luonnossa elävillä eläimillä kuin lemmikkieläimillä. Tuotantoeläimillä lukuun ottamatta yhtä mainintaa tipusta, ei ollut nähtävissä toimijuutta. Eläimet tekivät ihmisille tyypillisiä asioita esimerkiksi arkiaskareita kuten hampaiden pesua ja iltapalan syömistä. Sadutuksissa eläinvanhemmat hoivasivat poikasiaan ja poikaset tekivät ihmislapsille tyypillisiä asioita. Saduissa, joissa ihmisiä ei esiintynyt oli nähtävissä lasten lajituntemusta eläimiä kohtaan. Ihmisille tyypillisen toiminnan lisäksi eläimet toimivat myös lajityypillisesti. Eläimet metsästivät toisia eläimiä, asuivat pesässä ja liikkuivat ympäristössään niille tyypillisillä tavoilla. Osassa sadutuksista eläimet toimivat sadunomaisen epätyypillisesti; linnut tekivät kepposia ja eläimet ajoivat satuolentoja takaa. Hevoskulttuuriin yhdistettävää hyötykulttuuria oli nähtävissä lasten sadutuksissa. Joidenkin satujen eläimillä oli kuitenkin myös itseisarvoa välinearvon lisäksi. Eläimet pelastivat toisiaan ihmisten kynsistä, ihmisen näyttäytyessä eläimen vangitsijana. Lastenmedioissa tuttuja eläinkuvauksia toistettiin sadutuksissa. Kettu näyttäytyi ovelana, hait ja sudet julmina saalistajina sekä sammakot epämiellyttävinä.

Arkirealistisissa saduissa eläimet esiintyvät saduissa neutraaleina osina maailmaa, lapset toteavat niitä olevan olemassa ja kertovat missä niitä on ja miltä jotkut niistä näyttävät. Osassa saduista lapset kuvailivat eläimiä juuri sellaisena kuin ne tosielämässä ovat. Abstraktia kerrontaa sisältävissä saduissa lasten lajitieto oli huomattavissa. Lapsi kuvaili sadussa siiliä piikkisiiliksi. Koira näyttäytyi erään lapsen runossa leikkimielisenä veijarina, jolla on oma tahto. Sadutuksesta ilmenee, että lapsi pitää eläinten ja ihmisten välistä suhdetta kaverillisena. Lemmikkieläin näyttäytyy ystävänä, joka on kotona. Eräässä sadussa delfiinejä ja haita kohtaan vallitsevat yleistyksen pitivät paikkansa. Sadun otsikko arvottaa delfiinin haita hienommaksi, kun taas hai on paha, sillä se syö muita. Kuitenkin myös delfiinit syövät muita kaloja ruuakseen, joten oli mielenkiintoista, ettei lapsi tuo tarinassaan tätä esiin.

Toiseen tutkimuskysymykseeni, *Minkälaisena ihmisten ja eläinten välinen suhde saduissa ilmentyy?*, löytyi moninaisia vastauksia. Uudelleenkerrontaa lukuun sisältyneessä sadussa ihminen näyttäytyy ahneena, eläinten kustannuksella rikastuvana mieshenkilönä. Sadusta voisi päätellä, että sadun eläimet eivät ole tekemisissä ihmisten kanssa vapaaehtoisesti, eikä heidän välinen suhteensa vaikuta vastavuoroiselta. Ihminen käyttää eläimiä oman agendansa saavuttamiseen, eläin pelastaa toisia eläimiä ihmisten kynsistä esimerkiksi näiden syötyä eläimiä. Eläimet myös vapauttavat eläimiä toisten ihmisten vangittua heidät. Eläin on saduissa ennen kaikkea mahdollistaja, joka mahdollistaa ihmiselle tämän agendan edistymisen.

Tutkimuskysymykseeni ihmisten ja eläinten välisistä suhteista vastattiin myös luvussa ihmisiä ja eläimiä. Näissä saduissa oli huomattavissa ihmisen ja eläinten vertaissuhteita ja rinnakkaiseloja. Osassa saduista niiden hahmot (eläimet ja ihmiset) olivat täysin vertaisia mutta osassa omistuksen mahdollisuus oli havaittavissa. Valtasuhteita oli myös havaittavissa, eläimiä puettiin, omistettiin, alistettiin, niihin kohdistettiin valtaa. Saduissa oli myös hoivaa, jolloin eläimelle tarjottiin esimerkiksi koti, ruokaa ja peti. Kaikissa hoivaa sisältävissä saduissa eläin asuu ihmisen luona. Sadut luovat kuvan siitä, että eläimet eivät pärjäisi luonnossa omillaan ilman ihmistä. Eläimiä kuvattiin osassa saduista objekteina, jolloin eläin tottelee ihmistä sokeasti.

Eläimiä arvoitettiin osassa saduista lajinsa mukaan, eläimet olivat esimerkiksi joko pidettyjä lemmikkejä tai villipetoja, jotka yrittävät vahingoittaa ihmisiä. Eläimet ovat erilaisia ja ne suhtautuvat ihmisiin neutraalisti (kissa) tai kohdistavat ihmisiin aggressiota (villipedot ja käärmeet). Ravintoa käsittelevissä seitsemästä sadusta yhdessä eläimiä nimitettiin ruokaa kuvailevilla termillä, *vonkaleena*. Yhdessä saduista ihminen pitää eläintä objektina, jolle saa tehdä juuri niin kuin itse haluaa, kunhan sen vain saa ensin kiinni. Eräässä ketusta kertovassa voi huomata, että sitä kertonut lapsi hahmottaa eron lihan ja kasvisruuan välillä. Tarinan opetuksena voidaan mahdollisesti pitää sitä, että toisten syömisestä seuraavan epämiellyttäviä asioita. Saduista useissa mainittiin metsästäjä, jonka kynsistä muut eläimet pelastivat toisiaan. Ihminen ja eläin elävät näin ollen samassa maailmassa, mutta ikään kuin eri puolilla. Ihmiselle eläin on saalis ja eläimelle ihminen on vihollinen ja pyydystäjä. Eräässä sadussa lapsi kertoi karhusta, joka syö ihmisiä.

6. Pohdinta

Tämän tutkimuksen ajan olen pyrkinyt analysoimaan lasten kerrontaa ja kuvauksia sellaisenaan, keskittymättä satua kertovaan lapseen henkilönä. Kuten sadutuksen perusluonteeseen kuuluu, satua kertovaa lasta ei arvoteta kertojana tai henkilönä. Olen tutkimusta tehdessä tiedostanut lapsen asuinpaikalla ja iällä olevan mahdollisesti vaikutusta lapselle syntyneisiin eläinsuhteisiin. Tarkastelin tässä tutkielmassa kertojan sijasta kerronnan tuotosta, eli lasten kertomia satuja. En ole tutkielmaa työstäessäni tavannut lapsia, eikä aineistossa tuotu esille lasten elinympäristöjä, luontosuhdetta tai tietoa esimerkiksi siitä, onko heidän perheellään lemmikkieläimiä.

Kuten aiemmin tutkimuksessa totesin, Karlssonin (2014) mukaan sadutetun sadun kautta ei tule tulkita sadun kertojaa, tämän luovuutta, ongelmia taikka persoonallisuuttaan. Sadutuksessa kuunnellaan mitä kertoja haluaa jakaa. Syntynyt satu voi herättää kysymyksiä ja virittää huomiokykyä (Karlsson, 2014, s. 32). Pohdin tutkimusta tehdessäni myös sadun luonnetta. Satu mielletään fiktiivisenä kertomuksena, jota kuullessaan kaikki kuuliat tiedostavat sen luonteen todellisuudesta irrallisena. Pohdin, voiko fiktiona kerrottu satu olla luotettavaa tutkimusaineistoa ja voiko sadusmenetelmällä syntynyt satu kertoa jotakin lapsen käsityksistä eläimistä.

Kuten aiemmin tutkimuksessani sadun käsitettä avatessani totesin, Ojasen (1980) mukaan perinteiset kansansadut ovat syntyneet tarpeesta hahmottaa elämän tarkoitusta. Saduissa esiintyy ristiriitatilanteita ja niissä ihmisen sisäiset prosessit on mahdollista kääntää visuaaliseksi kielikuviksi. Sadussa tärkeintä ei ole juoni, vaan sen herättämät tunnetilat. Lapselle sadun maailma on luontainen, sillä heillä on kykyä siirtyä todellisesta maailmasta toiseen. Satu pitää sisällään symbolikieltä, jonka kautta ongelmien käsittely on helpompaa ja turvallisempaa kuin tosielämässä toimiminen (Ojanen, 1980). Näin ollen koen satujen kantavan mukana ajankuvaa ja sen kertojan käsityksiä vallitsevasta maailmasta ja sen ilmiöistä. Satujen ollessa lähtökohtaisesti aikuisten tekemiä ja lapsille suunnattuja, ylläpitävät sadut yhteiskunnassa vakiintuneita käsityksiä erilaisista eläimistä. Lastenmedioissa esiintyvien eläinten kautta lasten mielenkiinnonkohteita ohjataan tiettyyn suuntaan. Näin ollen lapsen itse tuottama kerronta, on mielestäni mielenkiintoinen väline lapsen eläinkäsitysten kompleksisuuden ymmärtämiseen. Kuitenkin lasten kerrontaa tutkiessa, on mahdollista kuulla ainoastaan lapsen ääni, satujen toisten subjektien, eläinten, äänien jäädessä tutkimuksen

ulkopuolelle. Tämän tutkimuksen aineistonkeruussa ei ole näin ollen ollut mahdollisuutta ottaa eläinten tarinoita huomioon.

Kuitenkin lasten käsityksiä ilmiöistä tutkittaessa uskon sadun olevan erinomainen väline, jonka avulla tarkastella juuri lasten ymmärrystä tietyistä aiheista. Kuten tutkimuksessa aiemmin toin esille, on lasten kerrontaa tärkeää kuulla. Huttusen (2013) mukaan lapsen kertomukselliset prosessit alkavat varhaislapsuudesta, kertomuksissaan lapset antavat merkityksiä omille kokemuksilleen. Lyhyetkin kertomukset ovat tärkeitä, sillä niiden kautta lapsi rakentaa omaa narratiivista identiteettiään. Henkilön oma elämäntarina muodostuu hänen omien kertomuksiensa kautta (Huttunen, 2013).

Tutkimuksen tuloksia tarkastellessa, on yksi sen tärkeimmistä huomioista lasten kerronnan kuulemisen tärkeys. On tärkeää luoda ympäristöjä, joissa lapsia kuullaan. Sadutus on menetelmänä rikas ja se mahdollistaa lapsen täysin vapaan kerronnan. Aineistona käytettyjen satujen aiheet olivat lasten itse valitsemia, eikä heitä ohjattu sadutustilanteessa mihinkään tiettyyn kerronnalliseen suuntaan. Lasten kerronta toisti suoranaisesti jo olemassa olevia satuja, kuten satuja Tuhkimosta ja Punahilkasta. Saduissa eläimiä arvotettiin niiden lajien perusteella, saman toistuessa myös tosielämässämme. Lasten saduissa käyttämä lajisto oli laajaa ja rikasta ja se ulottui esimerkiksi suomalaisissa metsissä asuvien eläinlajien ylitse. Ihmisen valta maapallolla sekä lastenmedioiden eläinkuvaukset olivat nähtävissä myös tutkielman aineistossa, eläimiin kohdistettiin valtaa ja hoivaa sekä ne toimivat ihmisten kaltaisesti. Tuotantoeläimet väistyivät lasten kerronnassa lemmikkieläinten ja luonnossa elävien eläinten tieltä.

Tämän tutkielman taustalla on vallinnut ajatus siitä, että ihmislaji on yksi eläinlaji muiden joukossa. Pyrin aineistoa analysoidessani tiedostamaan monilajisuuden, jota minulla on valta ylläpitää taikka musertaa tätä tutkielmaa tehdessäni. Tutkimusta tehdessäni pohdin, tiedostanko lemmikkieläimet ihmisen omistamina, esimerkiksi villieläimiä arvokkaampina olentoina, vai koenko kaikkien lajien todella olevan samalla viivalla?

Ympäriämme vallitsevat kulttuuriset eläinrepresentaatiot saattavat Saaren (2020) mukaan rajoittaa tai ohjata lasten eläinsuhteita. Koska eläinrepresentaatiot ovat näkyvissä myös koulussa, voi koulu toimia yhtenä paikoista, joissa niitä on mahdollista käsitellä kriittisesti. Kriittinen eläinpedagogiikka sekä humanikasvatus voivat tarjota ohjenuoria ja vinkkejä opettajille siitä, miten lähestyä ihmisten eläinsuhteiden käsittelyä kouluissa (Saari, 2020, s. 133–134). Nurmen (2023) mukaan jotta lapselle muodostuisi kestävyttä arvostava elämänasenne tulisi lapselle

tarjota mahdollisuuksia luoda suhteita luontoon ja eläimiin. Vaikkakin tällainen saattaa altistaa lapsen pettymyksen ja menetyksien kokemiselle. Oman luonnossa sijaitsevan lapsuuden rakkaan leikkipaikan muutos parkkipaikaksi taikka lemmikin kuolema voi aiheuttaa lapsessa aktiivisen toimijuuden tunteita (Nurmi, 2023, s. 77). Lummaan (2011) mukaan tulevien sukupolvien käsitykset luonnosta, ihmisestä ja niiden välisestä erosta tulevat muuttumaan. Syitä muutokseen ovat esimerkiksi eläinoikeuskysymyksiä, geenimuunnellun ruuan sekä ilmastopakolaisuuden lisääntyminen ja nouseminen yleiseen keskusteluun. Fiktiiviset maailmat voivat luoda uudenlaisia mahdollisuuksia kohdata eläimiä, hyödyntää luonnonvarojamme sekä kehittää uudenlaisia elämisen muotoja (Lummaa, 2011). Uskon nykyihmisten elävän muuttuvien eläinkäsityksien ajassa, jossa meidän tulee laajentaa käsityksiämme muunlaisista eläimistä ja ihmisten suhteesta niihin. Toimiessamme näin, voimme vaikuttaa laji- ja luontokatoon. Näistä syistä koen tutkielmani aiheen olevan ajankohtainen ja tärkeä. Tuomivaara (2019) suuntaa myös katseensa tulevaan, oheisessa otteessa hänen kirjastaan:

”Jotta selviydymme, tarvitsemme radikaaleja toimia ilmastonmuutoksen ja lajikadon hidastamiseksi. Jotta säilyvä elämä olisi elämisen arvoista, tarvitsemme radikaalia empatiaa, myötätuntoa kaikkea tuntevaa kohtaan.”

(Tuomivaara, 2019, s. 217)

Tämä tutkimus on muuttanut minua ja eläinkäsityksiäni. Ajattelin tutkimuksen alkaessa muodostaneeni käsitykseni ihmisten ja eläinten välisistä suhteista ja hahmottavani ne samalla tavalla koko loppuelämäni ajan. Kuitenkin tutkimusta tehdessäni, lasten eläinkäsityksiä tarkastellessani sekä lähdekirjallisuuteen perehtyessäni laajeni ymmärrykseni. Aloin nähdä ihmisten ja eläinten välillä vallitseviin valtasuhteisiin liittyvän ongelmallisuuden, joka näyttäytyy ihmisen haluna olla muiden lajien yläpuolella. Ihmisen itselleen luoma oikeutus syödä, hallita ja omistaa kaikkia muita maailmassa eläviä lajeja hämmentää minua yhä enemmän. Halusimme tai emme, tutkimusta tehdessämme jokin tavassamme nähdä maailma muuttuu eikä takaisin ole katsomista. Olkoon tämä tutkimus palanen pientä aktivismiani, joka toivottavasti herättää lukijaa tarkastelemaan omia eläinkäsityksiään.

Suoranta ja Ryyänen (2014) käsittelevät kirjassaan *Taisteleva tutkimus* yhteiskuntatietelijöiden käyttämää tutkimustapaa, jossa käsitellään ”taistelevia” tutkimusmenetelmiä. Taisteleva tutkimus on heidän mukaansa toiminnallista ja kriittisesti kantaa ottavaa tutkimusta, joka tähtää muuttamaan maailmaa ja sosiaalisia todellisuksiamme eri toiminta-aloilla työskentelevien ihmisten kanssa. Taisteleva tutkimus voi olla

kansalaistoiminnan ja aktivismin väline, joka antaa välineitä elämänolosuhteiden parantamiseen (Suoranta & Ryyänen, 2014). Vaikka oma tutkimukseni asettuu kasvatustieteellisen tutkimuksen alaisuuteen, näen minulla myös olevan mahdollisuus tehdä tutkimuksellani vaikutusta (eläinten sekä ihmisten) elämänolosuhteiden parantamiseksi. Vaikka suoranaisiin tekoihin tai yhteiskunnan toimintatapojen muuttumiseen tutkimukseni ei tuloksiensa avulla pääse, on mielestäni tutkimukseni tarkoitus täyttynyt, jos se herättää lukijaa pohtimaan omia eläinkäsityksiään. Mahdollisessa jatkotutkimuksessa voisin noudattaa taistelevaa tutkimusta, sen periaatteisiin tarkemmin syventyen.

Nurmi (2023) kuvailee ihmisyyden erityisimpänä piirteenä kykyämme moraaliseen ajatteluun, toimintaan ja harkintaan. Moraalisesti toimiva henkilö tarvitsee kykyä asettua toisen asemaan puolueettomasti, tehdä autonomisia päätöksiä sekä toimia vastoin ympäristön asettamia vaatimuksia. Moderni ihmiskuvamme luo käsitystä yksilöstä, joka hallitsee elämää ja maailmaa, on ylivertainen sekä nauttii rajattomista mahdollisuuksista (Nurmi, 2023, s. 46). Boydin (2007) mukaan ihmiset kautta aikain ovat olleet tietoisia haukan katseesta ja leijonan vahvuudesta. Kuitenkin tieto siitä, että elefantinpoikanen voi palata äitinsä kuolinpaikalle silittämään sen kalloa tai että koira voi saada hermoromahduksen syyllisyydentunteesta, tuntuu ihmiselle hankalalta ymmärtää (Boyd, 2007). Eläinkäsitykset ovat haastavia, sillä eläinten käyttöön liittyvät oikeutukset ovat monisyisiä. Uusien väylien avaaminen ja käsityksien muuttaminen voi olla vaikeaa ja jopa epämiellyttävää.

Tuomivaara (2019) pohtii teoksessaan eläinten elinpiiriä. Hänen mukaansa ihmisen toimien ulottuessa kaikkialle maailmaan, elävät kaikki maapallon eläimet jollakin tapaa ihmisen muokkaamassa ympäristössä. Osan eläimistä asuessa kotona luonamme, kun taas osan yhä niiden alkuperäisessä elinympäristössään ja sen rippeissä. Meidän ja eläinten välisessä suhteessa onkin kyse siitä, mitä eläimiä näemme sekä millaisina nämä eläimet näemme (Tuomivaara, 2019, s. 7–8). Kulttuuri sekä perhe, johon kasvamme vaikuttavat suuresti maailmankuvaamme ja siihen millaisena muut lajit näemme. Tutkielmani aineisto on kerätty vuosina 2000–2013. On mahdollista, että kyseiseen aikaan mediassa esillä olleet eläinkuvaukset ovat vaikuttaneet aineistoa varten sadutettujen lasten kertomuksiin. Saduissa näyttäytyvät hahmot sekä olemassa olevien tarinoiden uudelleenkerrota on voinut saada vaikutteita aikansa suosituista eläinkuvauksista.

Jatkotutkimuksena minua kiinnostaisi tutkia lasten eläinkäsityksiä ei-fiktiivisessä kehikossa. Aineistoa olisi mahdollista kerätä esimerkiksi haastattelutilanteissa, joissa lasta voitaisi ohjata

kertomaan kokemistaan eläinkohtaamisista. Olisi mielenkiintoista nähdä, eroaako kerronta lasten kertoessa niin sanotuista oikeista tapahtumista fiktion sijaan. Erityisesti olen kiinnostunut lasten tavasta hahmottaa hyönteisiä elävinä olentoina, olin toivonut aineistossa olevan enemmän hyönteisistä kertovia satuja, näin ei kuitenkaan ollut. Myös eläinten myynti-ilmoitukset kiinnostavat minua, sillä ne luovat eläimistä todella objektinomaista kuvaa. Niissä luetellaan eläimen ulkoisia ominaisuuksia, väriä ja kokoa sekä soveltuvuuksia harrastekäyttöön. Eläimen perintötekijät ja terveys ovat myös usein esillä näissä ilmoituksissa. Myynti-ilmoitukset mielestäni ylläpitävät käsitystä siitä, että eläin kuuluu ihmisen omistukseen.

6.1. Tutkimuksen luotettavuus & etiikka

Lopuksi suuntaan katseeni tutkielmani luotettavuuteen ja etiikkaan. Raivion (2019) mukaan tiedeyhteisössä harvoin päädytään täysin samanlaisiin tutkimustuloksiin. Uudet muodostetut käsitykset omaksutaan todeksi vasta sitten, kun muodostunutta tietoa tukevia samansuuntaisia tutkimuksia toteutuu (Raivio, 2019, s. 44). Pohdin tutkielmani valmistuttua, olisivatko siinä tehdyt löydökset samantapaisia, jos tutkimuksen olisi toteuttanut toinen henkilö. Kerrontaa analysoidessa tulkitsee jokainen kerrontaa omalla tavallaan peilaten sitä omiin kokemuksiinsa.

Aallon ja Puusan (2020) mukaan laadullisen tutkimuksen perusluonteeseen kuuluu, että siitä on mahdollista ymmärtää lopputuotteen olevan tutkijan ratkaisujen ja totuuden tavoittelun tuotos. Tutkimuksen tulee vakuuttaa sen lukija tutkijan tiedonhaun ja tulkinnan vilpittömyydestä (Aalto & Puusa, 2020 s, 178). Validius laadullisessa tutkimuksessa liittyy esimerkiksi tutkittavan kohteen eheyteen ilmiönä. Reliaabeliutta vahvistaa kahden toteutetun mittauksen sama tulos. Reliaabelius lisääntyy, jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen. Tätä tapahtuu myös silloin, jos kahta rinnakkaista menetelmä käytettäessä tai tutkittaessa samaa tutkimusaihetta kahdella tutkimuskerralla, on tulos yhä samanlainen (Aalto & Puusa, 2020, s. 180).

Jos tutkimukseni toistettaisiin toisen henkilön toimesta, uskon loppupäätelmien olevan ainakin jollakin tapaa samantapaisia saamiini tuloksiin nähden. Kiviniemen (2018) mukaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tutkimuksen prosessit tuotava esiin. Prosessin kuvaus tuo esiin tutkimuksessa tapahtuneen suuntautumisen. Myös teoreettiset ja aineiston analysoinnin painotukset tulevat tällöin lukijalle ymmärrettäviksi. Tutkimusraportti on tutkijan oma tulkinnallinen rakennelma. Tutkija on aineistoa raportoidessaan myös tulkitsija. Toinen tutkija toisi mahdollisesti samasta aineistosta esiin erilaisia ulottuvuuksia ja luokitteluja

(Kiviniemi, 2018). Luokittelin sadutukset niiden avaintapahtumien avulla analyysiluokkiini. Uskon, että aineistoa saman aiheiseen tutkimukseen käyttävä henkilö olisi mahdollisesti päätenyt erilaisiin luokitteluihin. Saduista tehtävät johtopäätökset voisivat kuitenkin olla samansuuntaisia. Mielestäni toin tutkimukseni prosessit yksityiskohtaisesti esille. Tämä lisää tutkimukseni läpinäkyvyyttä ja edistää sen toistettavuutta.

Ihmisten ja erityisesti lasten eläinsuhteita tutkitaan nykyisin enenemissä määrin. Mielestäni tutkielmani aihe on ajankohtainen ja sen johtopäätökset luovat käsitystä siitä, millaisena päiväkotikäiset lapset hahmottavat eläimet sekä ihmisten ja eläinten väliset suhteet. Toisen henkilön kokoaman aineiston käyttäminen pakottaa minut luottamaan aineiston laatuun eettisesti kerättyä aineistona, jota kerätessä on toimittu eettisesti oikeita toimintatapoja käyttäen. Aineistona käyttämäni sadutukset on Karlssonin (2019) mukaan kirjannut aikuinen, esimerkiksi lapsen vanhempi tai päiväkodin työntekijä. Pohdin kuitenkin, onko satua kertonut lapsi voinut vaikuttaa satunsa kirjausmuotoon. Myös lapsen satua kertoessaan tekemät ilmeet, äänenpainot ja eleet ovat voineet vaikuttaa satuun ja sen tunnelmaan. Käytössäni ollessa ainoastaan sadutuksien litteroidut tekstiversiot esimerkiksi videotallenteiden sijasta, on sadutuksista jäänyt puuttumaan sävyjä ja nyansseja. Erityisesti abstrakteiksi luokittelemisani saduissa jäin pohtimaan sadun kirjaamisen muotoa. Osa saduista oli kirjattu runomuotoon lauseiden ollessa omilla riveillään. Pohdin, oliko lapsella vaikutusta tähän ja oliko lapsi mahdollisesti ennen sadun kertomista ilmaissut sadun olevan runo, vai oliko tämä satua kirjanneen aikuisen valitsema tyyli kirjata satu.

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkimus koostuu useista pienistä päätöksistä. Näitä päätöksiä tehdessään tutkijan etiikkaa koetellaan. Jos tutkija tunnistaa eettiset kysymykset, on hänellä parempi todennäköisyys päästä eettisesti asialliseen lopputulokseen (Eskola & Suoranta, 1998). Karlssonin (2019) aineistoon on viitattu tietoarkiston tälle aineistolle laatiman aineisto-oppaan mukaisesti. Valmiin tutkielman tiedot on toimitettu tietoarkistoon heidän kyseisestä aineistosta kokoamaansa julkaisurekisteriä varten. Tutkielman lähteinä käytettiin ainoastaan alkuperäisiä lähteitä.

Sadutuksia aineistona käyttäessäni pysähdyn analysoimaan lasten kerrontaa. Aineiston sadut valikoituivat tutkimukseen niissä esiintyvien eläinhahmojen vuoksi. Näin ollen voidaan nähdä, että tutkimukseni toinen osapuoli, eläimet, eivät saaneet ääntään kuuluviin. Onkin aiheellista pysähtyä pohtimaan eläinten näkemyksiä ja sitä, onko olemassa tarinankerrontaa, joka toisi esille eläinten näkökulmia ja kokemuksia? Vinciane Despretin (2016) mukaan tutkijat ovat

kautta-ajan pyrkineet rinnastamaan eläimen ja ihmisen toimintaa keskenään. Tutkijoiden mukaan eläimet, jotka tunnistavat itsensä peilistä, ovat tietoisia itsestään (Despret, 2016). Heleniuksen (2004) mukaan alkaessaan liikkua huoneesta toiseen lapsi alkaa hahmottaa hänen ja häntä hoitavan henkilön olevan erillisiä. Lapsen minätietoisuus herää lasten kohdatessa ristiriitoja, esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi alkaa hiljalleen ymmärtää aikuisen käyttävän tavaroita eri tavalla kuin hän. Tällöin lapsi ymmärtää, että asiat eivät ole kiinteä osa häntä, vaan hän on osa maailmaa (Helenius, 2004, s. 19). Jos tiedostamme ihmisten ja eläinten omaavan samanlaisen tietoisuuden itsestään, tulisiko meidän antaa molemmille samanarvoinen mahdollisuus päättää omista asioistaan? Despretin (2016) mukaan eläinten elinympäristöjen tuhoutuminen esimerkiksi turismin ja kaupungistumisen seurauksena aiheuttavat eläinten elämään muutoksia. Ei voida kiistää, etteivätkö eläimet kaikkien muiden elävien olentojen tavoin ajattelisi omaa elinympäristöään ja omaa olemassaoloaan (Despret, 2016). Lopuksi voimmekin vain pohtia, kuinka eläimet kuvailisivat suhdettaan ihmiseen, miltä ihmisen eläimeen kohdistama hoiva eläimestä tuntuu, sekä voimmeko täysin ymmärtää ihmisen ja eläimen välistä suhdetta, jos emme saa vastausta kysymyksiimme myös eläimiltä?

Tässä tutkielmassa pyrin tutkimuskysymyksiini, *Miten eläimet näyttäytyvät lasten kertomissa saduissa?* sekä *Minkälaisena ihmisten ja eläinten välinen suhde saduissa ilmentyy?* vastauksia etsimällä ymmärtää, millä tavoin lapset kuvailevat omaa eläinsuhdettaan. Aineistona tutkielmassa on käytetty Liisa Karlssonin vuosina 2000–2013 keräämää aineistoa *Lasten satuja Suomesta ja ulkomailta 2000–2013*. Aineiston analyysi toteutettiin narratiivisen analyysin keinoin. Tutkielman tuloksien mukaan aineiston sisältämä lasten kerronta ylläpiti aikuisten lapsille esimerkiksi lastenmedioissa esittämiä eläinkuvauksia. Menetelmänä sadutus mahdollistaa lapsen täysin vapaan kerronnan. Saduissa lasten kiinnostus kiinnittyi luonnon eläimiin, harraste-eläimiin sekä lemmikkieläimiin. Tuotantoeläimet jäivät tutkielmassa taka-alalle, toistaen kyseisten eläinten näkymättömyyttä nyky-yhteiskunnassamme. Ihmisten ja eläinten suhde esiintyi saduissa moninaisena ja lasten saduissa käyttämä lajisto oli laajaa ja rikasta. Sadutuksissa eläimiä hoivattiin, omistettiin ja ne toimivat ihmisten kaltaisesti. Tosielämän erilaiset todelliset eläinsuhteet olivat nähtävissä lasten kertomuksissa. Kuten myös lasten kerronnan kirjo, monipuolisuus sekä tuttujen hahmojen ja juonikulkujen toisto. Tätä tutkielmaa kirjoittaessani pysähdyin miettimään aikuisen sekä yhteiskuntamme roolia eläinsuhteiden luoja ja ylläpitäjänä. Koen, että tutkielmani sadutuksia tarkastellessaan meidän aikuisten on mahdollista tiedostaa omat mahdollisuutemme lasten eläinsuhteiden luojiina, muokkaajiina sekä suuntaajiina.

Lähteet

- Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E., & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus: kestävän tulevaisuuden käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020) Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s.177–188). Gaudeamus.
- Aaltola, E., & Wahlberg, B. (2020). *Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys*. Vastapaino.
- Boyd, B. (2007) Chapter ten. Tails within tales. Teoksessa Simmons, L., & Armstrong, P. (2007). (toim.) *Knowing animals*. (s. 215–243). Brill. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1163/ej.9789004157736.i-296.82>
- Chao, S., Bolender, K., & Kirksey, E. (2022). *The promise of multispecies justice*. Duke University Press.
- Cole, M. I. a., & Stewart, K. (2014). *Our children and other animals: The cultural construction of human-animal relations in childhood*. Ashgate Publishing Limited.
- Darwin, C. (1965). *The expression of the emotions in man and animals*. University of Chicago Press.
- De Mello, M. (2021). *Animals and society: An introduction to human-animal studies* (Second edition.). Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/deme19484>
- Despret, V. (2016). *What would animals say if we asked the right questions? / Vinciane Despret ; translated by Brett Buchanan ; foreword by Bruno Latour*. (B. Buchanan, Trans.). University of Minnesota Press.
- Esko, M. (2020). Opettajankoulutuksessa- oppimassa eläinten kanssa. Teoksessa Räsänen, T., Schuurman, N., & Bläuer, A. (2020). *Kanssakulkijat: Monilajisten kohtaamisten jäljillä*. (s.113–130). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. (n.d.). Tampere: Vastapaino. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-035-6>
- Fludernik, M. (2010). Luonnollinen narratologia ja kognitiiviset parametrit. Teoksessa Hatavara, M., Lehtimäki, M., & Tammi, P. (2010). (toim.) *Luonnolliset ja luonnottomat kertomukset: Jälkiklassisen narratologian suuntia*. (s.17–43). Gaudeamus.
- Haapaniemi- Maula, R. (1997). Satu lapsen kasvattajana. Teoksessa Jokipaltio, J. (1997). *Sadun voimat I*. (s.7–20). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Heikkinen, H. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) *Ik-kunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreetti-*

- siin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (5., uudistettu ja täydennetty painos.). (s. 170–187). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helenius, A. (2004). Leikin syntysijoilla. Teoksessa Piirainen, L. (2004). (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. (s.14–23). WSOY.
- Hintikka, J., Hiipakka, J. & Vilkkö, R. (2001). *Filosofian köyhyys ja rikkaus: Nykyfilosofian kartoitusta*. Art House.
- Hjelt, M. (2014). *Lapsuuden sadut ja seikkailut: Kirja-aarteita viideltä vuosisadalta*. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Hurmerinta, L., & Puusa, A. (2020). Monimenetelmätutkimus. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s.308–317). Gaudeamus.
- Huttunen, M. (2013). Narratiivisten identiteettiprosessien kehittyminen varhaislapsuudesta nuoruuteen. Teoksessa Repo, E., & Huttunen, M.). (2013). (toim.) *Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessa*. (s.125–154). Tampere: Tampere University Press
- Hänninen, V. (2018). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). (s. 188–208). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaarlenkaski, T., & Ung-Lanki, S. (2013). Ikkunoita ihmistieteelliseen eläintutkimukseen. *Elore*, 20(1). <https://doi.org/10.30666/elore.79044>
- Karlsson, L. (2019). (Itä-Suomen yliopisto): Lasten satuja Suomesta ja ulkomailta 2000–2013 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2019-05-24). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3311>
- Karlsson, L. (2013). Sadutus kouluissa ja narratiivinen tietäminen - teoriaa ja kokemuksia. Teoksessa Ropo, E., & Huttunen, M. (2013). (toim.) *Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessa*. (s. 171–198). Tampere University Press.
- Karlsson, L., & Karlsson, L. (2014). *Sadutus: Avain osallisuuden toimintakulttuuriin*. PS-Kustannus.
- Kiviniemi, K. (2018) Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (2018). (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu : virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Koski, L. (2020). Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

- Kupsala, S. (2020). Tuotantoeläinten aseman muuttuminen: suuren yleisön asenteet yhteiskunnallisena voimatekijänä. Teoksessa Aaltola, E., & Wahlberg, B. (2020). (toim.) *Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys*. (s.291–307). Vastapaino.
- Kupsala, S. (2015). Eläinten näkyvyys ja eriarvoinen kohtelu. Teoksessa Aaltola, E., & Keto, S. (2015). (toim.) *Eläimet yhteiskunnassa*. (s. 77–82). Into.
- Lappalainen, I. (1980). Satuko julma? Katsaus sadun vaiheisiin. Teoksessa Lappalainen, I., Kurenniemi, M., & Ojanen, S. (1980). *Sadun avara maailma: Sadut varhaiskasvatuksen tukena*. Otava.
- Latva, O., & Lähdesmäki, H. (2020). Miten kertoa menneisyydestä ja rakentaa tulevaisuutta - historiasta, ihmisistä ja muista eläimistä. Teoksessa Aaltola, E., & Wahlberg, B. (2020). (toim.) *Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys*. (s.19–42). Vastapaino.
- Lassén-Seger, 2022. Ihmismäisiä eläimiä vai eläimellisiä ihmisiä? Teoksessa Laaksonen, K. (2022). (toim.) *Johdatus lastenkirjallisuuden tutkimukseen*. (s. 167–178). Lastenkirjainstituutti.
- Lähdesmäki, H. (2015). Susi yhteiskunnallisena eläimenä. Teoksessa Aaltola, E., & Keto, S. (2015). (toim.) *Eläimet yhteiskunnassa*. (s. 185–189). Into.
- Ojanen, S. (1980). Mitä sadut merkitsevät lapselle. Lappalainen, I., Kurenniemi, M., & Ojanen, S. (1980). *Sadun avara maailma: Sadut varhaiskasvatuksen tukena*. Otava.
- Ollila, T. Näkökulma: kielellisesti loppuuntuomitut tuotantoon kasvatetut eläimet. Teoksessa Aaltola, E., & Wahlberg, B. (2020). (toim.) *Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys*. (s.213–234). Vastapaino.
- Luoto, T. & Luoto, S. (2001). Satu ja tarina elää päiväkodissa. Teoksessa Suojala, M., & Karjalainen, M. (2001). (toim.) *Avaa lastenkirja!: Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. (s. 184–200). Lasten keskus.
- Lummaa, K. (2011). Ekokritiikki- eväitä kirjalliselle luontoretelle. Teoksessa Kiiskinen, S., & Koivisto, P. (2011). (toim.) *Kirjallisuus liikkeessä. Lajeja, käsitteitä, teorioita*. (s.183–195). Äidinkielen opettajain liitto.
- Metsämuuronen, J. (2003). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä* (2. uud. p. ed.). Helsinki: International Methelp.
- Moilanen, P. & Räihä, P. (2018). Merkitysrakenteiden tutkinta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). (s. 51–72). Jyväskylä: PS-kustannus.

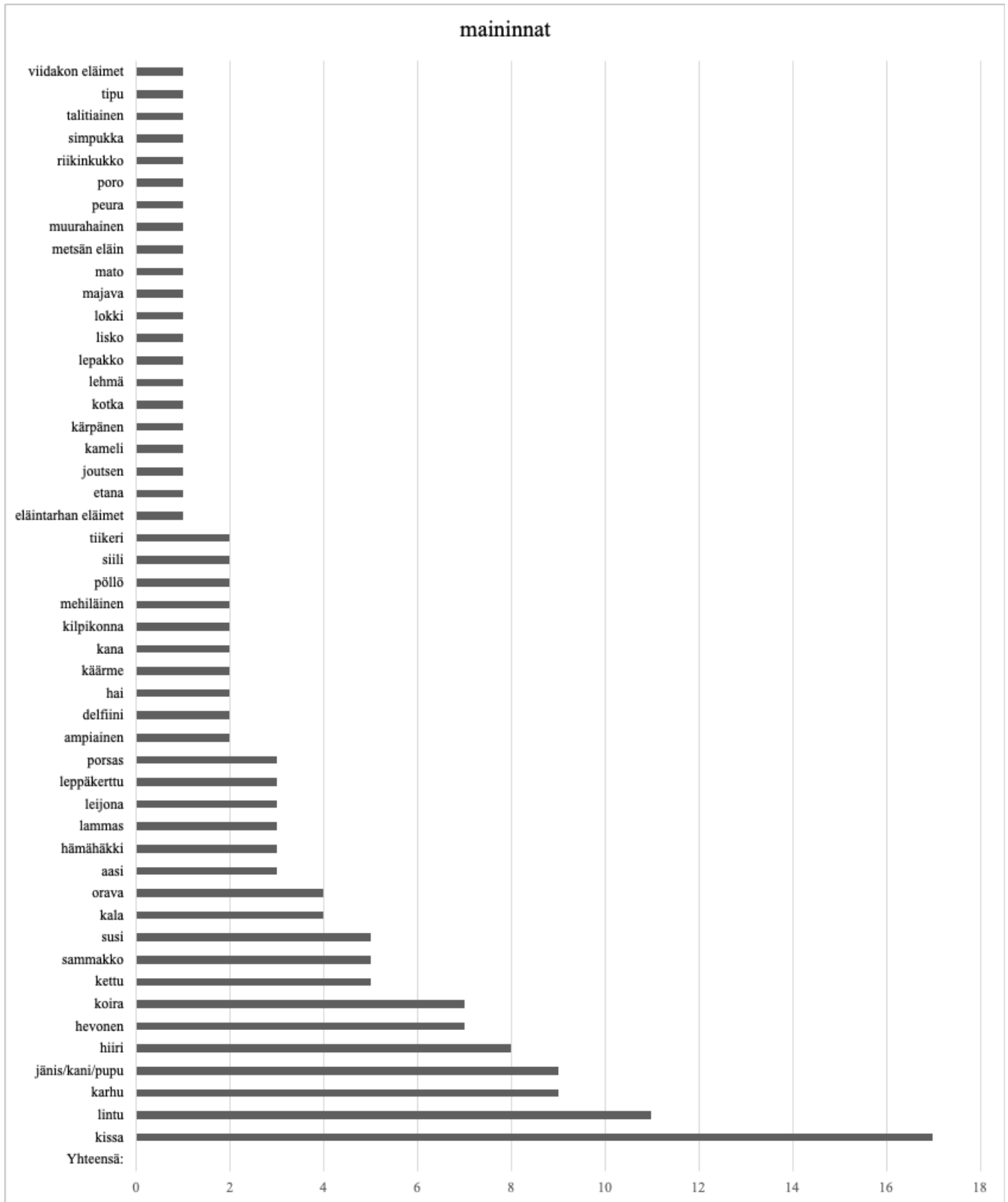
- Molloy, C. a. (2011). *Popular Media and Animals* (1st ed. 2011.). Palgrave Macmillan UK.
<https://doi.org/10.1057/9780230306240>
- Nikolajeva, M., & Scott, C. (2006). *How picturebooks work*. Routledge.
- Nurmi, S. (2023). Suhteissa syntyvä toimijuus -kestävyysmuutoksen siemeniä lasten luontosuhteessa. Teoksessa Suvilehto, P., Rautio, P., & Värri, V-M. (2023). (toim.) *Nuorten luonto eläimineen*. (s.44–84). Turku: Hansaprint.
- Ojanen, S. (1980). Mitä sadut merkitsevät lapselle, psykodynaaminen teoriatausta ja kansansadun merkitys. Teoksessa Lappalainen, I., Kurenniemi, M., & Ojanen, S. (1980). *Sadun avara maailma: Sadut varhaiskasvatuksen tukena*. Otava.
- Opetushallitus. (OPH). (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2020*. Helsinki: Opetushallitus. Haettu osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Paju, E. (2004). Lasten omat tarinat- toden, sadun, vuorovaikutuksen leikkiä. Teoksessa Piirainen, L. (2004). (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. (s.202–215). WSOY.
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Raivio, K. (2019). *Näytön paikka: Tutkimustiedon käyttö ja väärinkäyttö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. SAGE Publications.
- Riihelä, M. (2000). *Leikkivät tutkijat*. Stakes: Edita.
- Riihelä, M. (2004). Saduttamalla jakamiseen. Teoksessa Piirainen, L. (2004). (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. (s.188–201). WSOY.
- Rosenberg, M. (2023). Lemmikkirakkautta monilajisissa kodeissa ihmisten kertomana. Teoksessa Suvilehto, P., Rautio, P., & Värri, V-M. (2023). (toim.) *Nuorten luonto eläimineen*. (s.85–108). Turku: Hansaprint.
- Ruotsala, H. (2020). Porot, porokoirat ja ihmiset samoilla palkisilla. Teoksessa Räsänen, T., & Schuurman, N. (2020). (toim.) *Kanssakulkijat: Monilajisten kohtaamisten jäljillä*. (s.243–255). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Räsänen, T., & Schuurman, N. (2020). *Kanssakulkijat: Monilajisten kohtaamisten jäljillä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Saari, M. H. (2020). Näkymättömistä näkyviksi- eläimet tulevaisuuden koulujärjestelmässä. Teoksessa Aaltola, E., & Wahlberg, B. (2020). (toim.) *Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys*. (s.121–138). Vastapaino.
- Sawyer, R-K. (2011). Improvisation and narrative. Teoksessa Faulkner, D., & Coates, E. (2011). (toim.) *Exploring children's creative narratives*. (s.11–38). Routledge.
- Suoranta, J., & Ryynänen, S. (2014). *Taisteleva tutkimus*. Into.
- Suvilehto, P. (2020). *Oi ihana satu: Lasten ja nuorten kirjallisuusterapia*. Avain.
- Tammi, T., Hohti, R., Rautio, P., Leinonen, R., & Saari, M. H. (2020). *Lasten ja eläinten suhteet: Monilajista yhteiselo*. Into.
- Tammi, T., Hohti, R., & Rautio, P. (2020). Editorial: Child-Animal Relations and Care as Critique. *Journal of Childhood Studies*, 45(2), 1-6. <https://doi.org/10.18357/jcs452202019734>
- Tiffin, H. (2007). Chapter Eleven Pigs, People and Pigoons. Teoksessa Simmons, L., & Armstrong, P. (2007). (toim.) *Knowing animals*. (s.244–265). Brill. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1163/ej.9789004157736.i-296.84>
- Timmerman, N., & Ostertag, J. (2011). Too many monkeys jumping in their heads: animal lessons within young children's media. *Canadian Journal of Environmental Education*, 16, 59–75.
- Tuomivaara, S. (2019). *Syötävät koirat ja sympaattiset siat: Eläinten kohtaamisesta*. Into.
- Tuomivaara, S. (2023). Puheenvuoro 1. Kriittinen eläintutkimus. Teoksessa Suvilehto, P., Rautio, P., & Värri, V-M. (2023). (toim.) *Nuorten luonto eläimineen*. (s.190–196). Turku: Hansaprint.
- Van- Dooren, T., Kirksey, E., & Münster, U. (2016). Multispecies Studies: Cultivating Arts if Attentiveness. *Environmental Humanities* (2016) 8 (1): s.1–23. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1215/22011919-3527695>
- Vihelmaa, E. (2021). ”Muut eläimet”: Toislaajisia, toisenlaajisia, muunlaajisia? Teoksessa Harjunpää, K., Jääskeläinen, A., & Peltola, R. (2021). *Kieli ja eläin: Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vilka, H., & Mankki, V. (2024). *Johdatus monimenetelmätutkimukseen*. Santalahti.
- Vuorisalo, T. & Oksanen, M. (2020). Mikä on toiselle hyödyksi, voi usein olla toiselle vahingoksi. Teoksessa Räsänen, T., Schuurman, N., & Bläuer, A. (2020). *Kanssakulkijat: Monilajisten kohtaamisten jäljillä*. (s.23–49). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. (1989). Haettu osoitteesta:
<https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

Liitteet

Liite 1. Aineistossa esiintyvät eläinlajit kokonaisuudessaan.

Liite 2. Sadutuksissa esiintyvät eläinlajit teemoittain.

Eläin tai ihminen nähdään toisen ravintona	
Laji	Lukumäärä
susi	1
karhu	2
pupu	1
poro	1
jänis	2
peura	1
orava	1
lintu	1
leijona	1
hiiri	1
metsän eläin	1
kettu	1
kana	1
lammas	1
kala	2
vonkale	1

Eläimet ja ihmiset ovat vertaisia	
Laji	Lukumäärä
turkiskissa	1
karhu	1
susi	1
kettu	2
hämähäkki	1
muurahainen	1
karhu	1

Abstraktia kerrontaa	
Laji	Lukumäärä
hai	1
delfiini	1
kissa	3
koira	2
leppäkerttu	1
orava	1
piikkisiili	1

Juoni mukailee jo olemassa olevaa satua	
Laji	Lukumäärä
susi	2
majava	1
kissa	1
koira	1
hiiri	2
lintu	1
Aku-Ankka	1
Pluto	1
Mikki-Hiiri	1
kettu	1
lehmä	1
possu	1
porsas	1

Eläimen ja ihmisen suhdetta määrittää valta-asema	
Laji	Lukumäärä
leijona	1
hämähäkki	1
käärme	2
lisko	1
sammakko	1
villipeto	1
kissa	5
riikinkukko	1
lammas	1
kameli	1
viidakon eläimet	1
eläintarhan eläimet	1
koira	2
aasi	1
etana	1
lintu	1
mato	1
koiranpentu	1
kissanpentu	1
aasinpentu	1
leijonanpentu	1
tiikeri	1
delfiini	1
kala	1
hevonen	4
joutsen	1
hiiri	1
lokki	1
simpukka	1

Eläimet tekevät ihmisille tyypillisiä asioita	
Laji	Lukumäärä
kissa	5
hiiri	3
orava	2
kilpikonna	1
siili	1
lintu	2
possu	1
ampiainen	1
karhu	2
sammakko	2
punatulkku	1
pöllö	2
talitiainen	1
kotka	1
ampiaishyttynen	1
hämähäkki	1
kärpänen	1
pupu	1
susi	1
kaniini	1
kana	1
aasi	1
leppäkerttu	1
mehiläinen	1

Uusi juoni	
Laji	Lukumäärä
susi	1
Bambi	1
Rumpali	1
siniperhonen	1
sammakko	1
hevonen	2
kissa	2
koira	1
sammakko	1